

VII
37.807
Cp

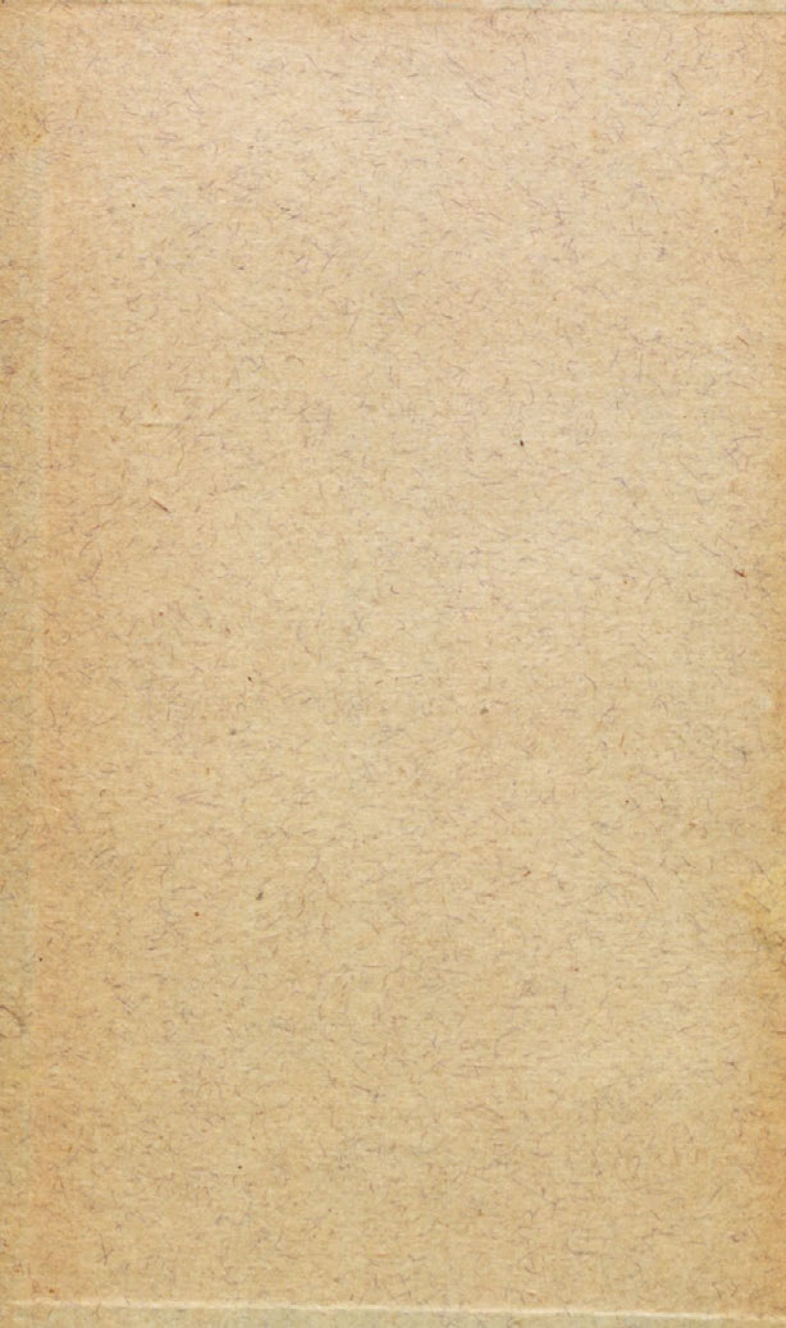
udska knjižnica 7. zvezek.

3zhaja četrtletno

Dr. Fr. Detela

—
: Prihajač :

Ljudska knjižnica 7. zvezek

Izhaja četrtnetno

PRIHAJAČ

Povest .. Spisal dr. Fr. Detela

Joan Urbančič

Založništvo si pridržuje vse pravice

.. Ljubljana, 1908 ..

Založila Katoliška Bukvarna

.. Natisnila Katoliška Tiskarna ..

VII, 6 37807c

I.

O, srečni kmetje, srečna vas!
Pa, oh, — kaj se temni nebo?

S. Gregorčič.

»Zopet smo dobili novega štacunarja,« je dejal sosed Čedín krčmarju Mejaču, županu drameljskemu, ko sta vročega popoldne iz lo-pice pred hišo gledala po vasi, kjer so razkla-dali težke vozove.

»Hitro se menjajo,« je pristavil Mejač in vzdignil kupico. »Midva sva pa še stara; in, če Bog dá, bodo gospodarili tudi najini otroci tod.«

Tako sta se pomenkovala, da se je nagnil dan in so odpeljali vozniki izpraznjene vozove. Proti krčmi pa je prišel novi vaščan z enim svojih delavcev, in komaj si je bila utegnila županja opasati nov predpasnik in se pogledati v zrcalo, je že pozdravljal župana, ki je bil vstal in si snel slamnik.

»Gospod župan!« je vpil na pragu veseli mladenič, »sosedu ste dobili. Vina na mizo, da pijemo na dobro srečo! — Ha, vroče je bilo; kaj ne, Lojze? Ti že kar jezik kažeš« — udaril

je svojega spremljevalca po plečih. »A, a, gospa županja!« se je priklonil nalahko in podal roko postavni ženi. »Jako me bo veselilo, ako me počastite kmalu s svojim pohodom. Strmeli boste: kaj takega se ni še videlo tod! Imam robce, rute, sukna, platneno, volneno robo, vse; kar imata Souvan in Majer v Ljubljani, to imam jaz, in vse novo, iz Brna.«

»Torej blago na vatel boste prodajali?« je vprašala krčmarica.

»Ha, ha, ha,« se je zakrohotal oni; »to bi bil lep osel, če bi le takšno blago prodajal nadeželi. Vse se bode dobilo pri meni, mati županja, do kraja vse: špecerijsko in kolonijalno blago, barve in firneži, z eno besedo vse. Ste li videli, na kakih parizarjih sem pripeljal? Takih še ni bilo v Dramljah, kaj, oče župan? — Tu moja karta: Janez Stržén, trgovec v Dramljah.«

Župan in Čedin sta radovedno ogledovala karto, mati pa je prinesla vina in prigrizka.

»Kaj pa to? Potica na mizi!« se je čudil Stržén.

»Sveti Vid,« je razlagala žena; »gospodarjev god.«

»Čestitam, čestitam,« je vzkliknil Stržén in stisnil roko županu; in tudi Lojze, njegov spremljevalec, mu je podal okorno svojo desnico: »Veliko srečo, oče! Da bi še dolgo živeli v milosti božji, enkrat pa umrli!«

»Ta bo pa gotova, Lojze,« se je smejal župan in smejala ž njim družčina; le Lojze je gledal debelo, ker ni vedel, kaj da pomeni smeh.

»No, gospod štacunar, če se Vam ne zdi za malo,« je dejal Čedín in mu porinil svojo kupico. In ni se za malo zdelo gospodu Stržénu; sedel je za mizo in razvnel kmalu živ razgovor in vesel smeh med malo družbico.

»Lojze, pojdi pit!« je klical Stržén svojega pomagača, ki je sedel sam pri drugi mizi onostran vrat. »Ti si mi delal najpridneje; pij!«

»Ne bom, gospod,« je odvrnil Lojze in pogledal plašno okrog sebe.

»Moški si pa res, Lojze,« je dejala krčmarica. »Vedite, gospod Stržén, ob sobotah ne pije Lojze vina. Kaj ne, Lojze? Materi božji na čast«; in Lojze je prikimal.

»Ob sobotah samo žganje,« dostavi krčmarica.

»Ha, ha, ha!« se je smejal Stržén. »Ti čuden svetnik ti. Vina ti ne piješ, žganja ti pa jaz ne kupim. Kaj bo pa zdaj?«

»V veži je škaf,« je dejal mož in jedel mirno svoj kruh.

»Priden je ta Lojze,« je povzela krčmarica, »in ročen; pošten pa kakor sam bès. Koliko časa si bil zaprt v Ljubljani?«

»Dva meseca,« je dejal Lojze ravnodušno, in zopet se je krohotal gospod Stržén.

»Da me je tvoj obraz, Lojze, tako prevaril!« je dejal. »Jaz vendar poznam ljudi in stavil bi bil, da stoji Lojze na desni strani, med ovčami; zdaj pa take reči! In zakaj so te bili priprli, Lojze?«

»Po nedolžnem,« je bil odgovor, ki je zbudil nov smeh.

»Tam sem jaz rad, kjer so ljudje dobre volje,« se je začul znan glas, in vaški župnik je stopil med družbo, ki ga je spoštljivo pozdravila. Voščil je srečo županu, vprašal Čedína, kdaj napravijo svatbo, in omenil proti Stržénu, da je došel baš o pravem času, ker bode čez par dni semenj. Stržén je izražal glasno in zgovorno svoje veselje, da se more takoj prvi dan sprijazniti z duhovsko — priklonil se je župniku — in z deželsko gosposko — potrkľjal je župana po rami — in zelo se je prikupil z deželsko gosposko materi županji.

»Jaz sem tak človek«, je nadaljeval važno, »da me imajo povsod radi. Dobro sem izhajal v mestu, še bolje bom na deželi. Tristo medvedov, gospod župnik, kar pokmetil se bom v Dramľjah. Kaj se pa jaz menim za mestne šege? Povsod, kakor je navada; to je moje prepričanje, gospod župnik«.

»Priročno prepričanje,« se nasmehne župnik gostobesednemu možu; »nikjer Vam ni na poti«.

»Nikjer, gospod župnik,« se ponese Stržén, ker mu je dobro dela župnikova opomnja. »Pridem drugam, bode pa drugače. Prepričanje je meni blagó: nakupim ga, kadar treba, in prodam«.

»Glejte, da se Vam ne preleži v Dramľjah, če mislite kaj časa ostati,« meni župnik.

»Ha, ha, ta je pa dobra«, se nasmeje Stržén.
 »Tega se je pa res bati. Ampak, v resnici, gospod župnik, jaz sem vse, kar kdo hoče in kar naneso okoliščnosti: med Nemci Nemec, med Slovenci Slovenec«.

»Z eno besedo, jeklen značaj,« opomni mirno župnik. Stržén je malo pomolčal, ker se mu je zazdelo, kakor da bi se bil župnik ponorčeval ž njim, a hitro ga pregovori samoljubje, da to ne more biti.

»Brez šale, gospod župnik«, dé moško. »Videl boste, kak dober kristjan postanem jaz. Še mesa ne bom jedel več o petkih. Nadejam se pa tudi, da boste Vi kupovali pri meni. Imam fino kavo, sladkor po ceni, olje, z eno besedo vse«.

Čedín in Mejač sta le molčala, in zlasti poslednji je živo čutil, kako nespodobno se vede Stržén, in nepotrpežljivo bobnal ob mizo med oblastnim njegovim govorjenjem.

Mrak je legel po dolu, in s polja so prihajali delavci, glasni in veseli. Vse križem se je pozdravljalo in šalilo, in zadovoljno se je smejal stari župnik in se veselil natišem dobrodušnih svojih župljanov; Stržén pa se je rotíl, da tako prijaznih ljudi ni nikjer več na Kranjskem.

»Naši ljudje so tudi že doma«, dé županja, ko se je prizibal voz dišečega sena. »Vidite, gospod Stržén? Oni pri konjih, to je naš Tine«.

»Ha, čvrst dečko,« opomni Stržén. »Midva bova kmalu prijatelja«.

»In to je naša Minica«, je pristavila ponosno, ko je pritekla deklica roko poljubit žup-

niku in pozdravit Čedína. Lepa se je zdela Stržénu in nagovoril jo je z gospodično.

»Da, gospodična z grabljami«, je odvrnila deklica in zbežala, a nekako priljuden se ji je zdel vendar novi štacunar.

»Lojzetova Franca tudi pri Vas«? je vprašal župnik.

»Tudi«, odgovori županja; »kadar je več dela, nam hodi pomagat; in prav pridna je, no«.

»Pošteno dekle«, je pohvalil župnik; »in kako razumna! Pri izpraševanju ve več ko devet drugih«. Lojzetu se je kar vrtelo v glavi od veselja, ko je slišal hvalo svoje hčere. Krčmarica pa je pripovedovala Stržénu, da ima oče Čedín jako pridnega sina, Petra, ki je Miničin ženin, in da bo svatba še to zimo.

»Tristo medvedov, oče! Lepo sneho do boste«, je vzkliknil Stržén in trčil z molčečim starcem.

»To ni poglavitna reč«, ga je poučila županja. »Poštenje, pridnost, to je prvo, in pa, da se lepo vzameta. Enaki z enakimi, to je najboljša zveza. Na gosposko ne bi hotela omožiti Minice; da bi pa Tine med kočarji iskal neveste, tega pa zopet ne. Ta Franca Lojzetova je pridna, pripravna, pametna; za sneho bi je pa Vi, oče, vendar ne hoteli; in jaz tudi ne«. Hladne so bile te besede, in vendar so deklico, ki je baš mimo tekla po vode, spekle do srca. Potegnila je ruto na obraz, da skrije rdečico, ki jo je polila, in solzice, ki so ji zaigrale v očeh. Bila je pač še zelo občutljiva, in prvi požir

pelina je najgrenkejši; sčasoma se mu človek privadi. Lojzetu na primer se to govorjenje ni zdelo tako hudo, pač pa nekako pusto, kakor da bi kdo dokazoval slepcu, da ne vidi. Pokimal je malo, češ, mati govori prav, in prigriznil kruha. Župnik je vstal in se odpravil domov; mlado in staro ga je pozdravljalo, kakor dobra družina častitljivega očeta.

»Fleten far«, opomni Stržén proti županu, ki je bil zopet prisedel. A mož ni odgovoril nič, ampak začel zopet bobnati ob mizo, tako da je čutil Stržén, da ni zadel prave strune. S kratkim pozdravom je ostavil tudi Čedín družčino.

»He, Lojze, zdaj sedi pa ti sem!« je klical Stržén, »boš ti kaj povedal.« Lojze je sicer ubogal, a on je bil le bolj ustvarjen, da posluša. Pogovor je zastal.

»Kdo je štacunaril pred mano v Dramljah?« vpraša črez nekaj časa Stržén zamišljenega župana.

»Jaz pomnim tri gospodarje na Vaši hiši,« dé Mejač počasi in trdo. »Prvi je bil rajni Žerjav, dober kmet in pravičen trgovec, a mož po stari šegi. Ta je zapustil tisoče. — Njegov sin pa je bil učen; začel je vse po novem in si je norca delal iz očeta in njegovega trgovanja. Vse iz prve roke! je dejal in kupil od Čiča cel voz kresilnega kamenja. Ravno takrat so pa začeli prodajati žveplenke, in blago mu je obležalo«.

»Pravi osel je moral to biti«, je omenil Stržén.

»Tako so dejali ljudje, ko je bil prišel na boben; prej pa ne, ker so se ga bali. Zabavljaj je vsemu svetu, veri, duhovnikom, gosposki, tudi tistim, ki so kupovali od njega. Lojze, ti si hodil delat k njemu?«

»Hodil«, je dejal Lojze. »To je bil tisti, ki je jedel o petkih meso. Vi ste pa rekli: O petkih je meso, ob nedeljah pa krompirja ne bo.«

»In tako je prišlo«, je poudaril župan in gledal Stržena, ki je izpreminjal barvo in se nemirno presedal na stolu. »Rajši so ljudje daleč hodili kupovat nego k onemu sitnežu. Če pa k meni nobenega pivca ni, kaj hočem? Zbiti moram smrekov vršiček in zapreti hišo. — Potem smo bili nekaj časa brez štacunarja, dokler ni prišel neki Mrak s Štajerskega. Ta je bil velik bahač. Malo je vedel in veliko govoril. Kakor bi bilo danes, tako se še spominjam, kakšna baharija, kakšno vpitje in ukanje je bilo, ko so mu pripeljali robo na štirih velikih vozeh. Ti, Lojze, si tudi pomagal razkladati.«

»Pomagal«, de oni; »in Vi, oče, ste rekli: S parizarji je pripeljal, nesel bo pa v culi.«

»Da,« je nadaljeval župan; »vedno je pravil, koliko premore in koliko ima vsak dan dobička. Kar namah so mu pa vse zapečatili, in bahanja je bilo konec«. Stržen je sedel kakor na žerjavici. Bled je bil od jeze in klel na tihem, da si upa kmet take njemu praviti v obraz; zakaj da župan nanj meri, o tem ni dvomil. Torej tako se mu plačuje blagi namen, zabavati družčino! Tako malo se menijo ti

ljudje za tako odlično osebnost, kakor je njegova! O nehvaležnost zarobljena. Zehalo se je gospodu Stržénu; zopet je presukaval govor in hvalil hišo Mejačeyo, na kakem pripravnem kraju da stoji, kako lepo je vse skupaj in prostora dosti. Na glasu se mu je poznala razburjenost.

»Čigavi sta pa onidve smreki pri znamenju?« vpraša naposled.

»No, Lojze, povej, čigavi sta!« odvrne Mejač.

»Rekel bi«, pravi Lojze, »da sta Čedínovi; toda ne vem pa ne«.

»In marsikdo drug tudi ne«, opomni župan. »Ravno na meji stojita, a še sta moji«. Stržénu so se zasvetile oči, in vprašal je Mejača, ali se ni še nikdar razprl s Čedínom zaradi teh smrek; na kar se je Mejač zasmel na ves glas.

Stržén se je poslovil, nezadovoljen sam s seboj in jezen na župana. »Ne boš, Jaka,« je mrmral sam pri sebi; »ne bodo se kmetje norčevali s teboj! — Ho, Lojze«, je udaril spremljevalca, »preden bo teden dni, se morata ta dva soseda, ta bahati župan in oni dolgočasni Čedín, prepirati in trgati kakor tristo medvedov«.

»Kakor tristo medvedov,« je ponavljal Lojze brezmiselno.

»Kakor tristo tisoč milijonov medvedov«, je zatrjeval Stržén, in prijetne misli so mu mirile jezo.

Luna je priplavala izza gora in razlila blede svetlobo po mirni planjavi. Domači ljudje so se shajali pred hišami v pomenek, mlajši so zapeli kako pesem, najeti delavci pa so se razhajali. In tudi Franca je hitela domov, kake pol ure daleč od vasi. Vajena je bila hoje, in ni je bilo strah. In kaj bi se tudi bala, ko jo čaka zunaj vasi zvest spremljevalec, s katerim je pot tako kratka! Pristrčno sta se pozdravila, in ni se več mudilo dekletu. Pogovor pa se ni hotel prav razvneti, dekle je postajalo bolj in bolj otožno in odgovarjalo kratko in razmišljeno.

»Franca«, de naposled mladenič nejevoljen, »kaj si danes tako čudna! Vedno si zgovorna in vesela; danes pa molčiš vsa zamišljena!«

»Oh, Tine«, odgovori deklica županovemu sinu, »kako bi bila vesela, če premišlujem to nesrečno najino znanje!«

»Zakaj nesrečno?« se je čudil mladenič. »Še nikdar nisi tako govorila; kaj ti je prišlo vendar danes na misel!«

»Da, da«, je tožila ona. »Kaj pomaga, če se slepiva! Nesrečno znanje je, ker ne bo iz njega nikdar nič. Veš kaj, Tine? Ločiti se bova morala gotovo enkrat: čim prej, tem lažja bo ločitev.«

»Beži, beži, norica!« je tolažil oni. »Kaj govoriš o ločitvi! Ne teži srca sebi in meni in ne premišluj, kaj bode. Če Bog da, se vse dobro izide.«

»Záte, da; a záme, ne. Ti me boš pozabil in si drugo izbral; meni bo pa hudo. Zatorej pustiva te mlade norosti! Daj mi roko in zdrav ostani!« Deklica se je ustavila pred njim in ga pogledala z rosnimi očmi, on pa ji ni dal roke, le izpraševal jo je, če ne mara nič več zanj, da ga podi od sebe.

»Sam veš«, je dejala tiho, »da te imam rada. Toda kaj hočem! — Spremi me še malo; a naj bo danes zadnjikrat. — Kaj bi rekli tvoja mati, če bi zvedeli, da si šel z menoj!« Deklica si je zakrila obraz, mladenič pa je tiho korakal poleg nje, ker so ga obhajala neprijetna čustva. Kaj poreko mati, kaj poreko ljudje, na to še nikdar ni bil mislil, in tudi sedaj se mu ni prav ljubilo. Prišla sta na griček, pod katerim je stala Lojzetova koč, in Franca mu je podala roko v slovo.

»Pozabiva!« je dejala tiho, in razšla sta se, deklica žalostna in zamišljena, mladenič slabe volje.

»Kaj poreko mati!« je ponavljal Tine sam zase in malo pomislil. — »I kaj pa morejo reči! Franca je vsa neumna.« Hitro ga je minula slaba volja, in lahkega, veselega srca je hitel proti domu.

Pred hišo na klopici pa mu je sedela sestra Minica in pripovedovala Čedínovemu Petru, svojemu ženinu, o novem štacunarju, kak prijazen človeček da je, in kako smešen, smešen. Peter pa je razlagal, kako misli urediti posestvo, kam bo sejal pšenico, kam deteljo, kako

se bo vse sproti obdelovalo, in ali bi ne bilo dobro, da si kupi konjička.

»To se ve«, je potrdila Minica, »in med šmarnimi mašami me popelješ na Dobrovo ali pa na Brezje«.

II.

Pravim in lažem,
Norce lovim.

Vodnik.

Nedelja je bila, in v Stržénovi štacuni se je vse trlo. Komur ravno ni bilo treba omisliti si kake reči, tega je gnala radovednost, ogledat si novega štacunarja; in kdor je prišel iz štacune, vsak se je smejal.

»Oh, ti nesrečni štacunar!« so se muzala dekleta. »Kako je bil že tebi povedal?«

»Lej jo! Kako pa tebi?« je odgovarjala družica.

»Ta pa zna«, so dejali možje, in po vsej fari je šla Stržénova hvala. Zakaj bi ne bil vesel, gospod Stržén!

»Zdaj pa poslušaj«, je dejal proti večeru Lojzetu, ki je bil že kar v njegovi službi. »Jutri je semanj dan, in ti mi boš postavil šator, ker v štacuni ne morem še razgrniti vsega blaga. Postavil mi ga boš gori med smrekama, ki ji smatra Mejač za svoji, Čedín pa za svoji, kakor sem zvedel. Jaz pojdem Čedína prosit, naj mi prepusti oni prostor; potlej se bosta

pa začela trgati, da bo veselje«. In smejal se je Stržén in si mel roke. Lojze pa je preišljeval, kako bi se mogla soseda razpreti, če postavi Stržén šator med smreki, in ni mu šlo v glavo. »Najboljše je, če povem Čedínu«, si je mislil in stopil gredoč gori.

»Oče, razprli se boste«, je dejal in pogledal debelo moža.

»S kom pa, Lojze?« se je čudil Čedín.

»S sosedom, z Mejačem«.

»Bog nas varuj! Zakaj pa?«

»Jaz postavim šator za Stržéna, — med smrekama«.

Čedín je malo pomislil, ker te besede so mu bile nedoumne. Lojze pa ga je gledal v oči in molčal.

»Pa lahko noč!« reče naposled in odide. Čedín pa se je začel smejati, preverjen, da je Lojze zopet kaj napak slišal. Ko pa je kmalu za Lojzetom prijazni gospod Stržén prišel prosit, naj se mu dovoli, da postavi šator med smreki in razpelje vrvic vmes, se je spomnil, kako sta se že časi z županom za šalo sprijela za oni drevesi in kaj mu je ravnokar namignil Lojze, in odrekel je. Malo poparjen je odšel Stržén naravnost k županu. Obrnil se je s prošnjo na mater, ki mu je brez obotavljanja vse dovolila. Zopet je bil vesel gospod Stržén in mnogo pil in glasno govoril. Pred hišo pa sta sedela Peter in Minica v razgovoru, in Peter je menil, da je ta štacunar ves nor in da se le

čudi, kako da se more kdo smejati njegovemu kvasanju. Minica pa ga je zagovarjala. »Za semenj«, je dejala, »ti kupim nekaj lepega pri njem. Kaj boš pa ti meni kupil?«

»Pri tem sleparju nič«, je odvrnil Peter in godrnjal, kako neumna da so vsa dekleta.

Drugega dne navsezgodaj pa je pripeljal Lojze količev in desak med smreki, da postavi šator svojemu gospodarju. Zastavil je rovnico, se uprl in zastokal glasno, da je privabil Čedína iz hiše, ki se je čudil, kaj da počenja. Lojze mu je razložil, in Čedín je bil hud, da se Stržén ne meni za njegovo prepoved, in zapretil je Lojzetu, da mu vzame rovnico.

»Le mi jo, oče«, je dejal Lojze. »Ni moja, Mejačeva je«.

Čedín se je premislil, ker ni hotel jeziti Mejača, a izrval je kol, ki je bil že zabiti, in ga vrgel po cesti.

»Tristo medvedov«, je prikričal v tem trenutju štacunar; »Lojze, kaj pa stojiš kakor sv. Roka pes. Kdaj bo šator gotov?« Lojze je pokazal na Čedína, ki mu ne pusti staviti; začel se je kreg, in Peter je prišel pomagat očetu. Župan je govoril ravno z žandarjema, ki sta prišla nadzorovat semenj, ko je priklesl Stržén tožit, kaj se je bilo zgodilo.

»Čakajte«, je dejal župan, »jaz ga pregovorim izlepa«. Žal mu je bilo, da je bila ustregla žena Stržénu. Jel je pogovarjati Čedína in pogovoril bi ga bil, da se ni vmes vteknil Stržén.

»Gospod župan,« je vikal, »tako neumno besedovanje je samo na kmetih in v delavnik možno. Ali sta smreki Vaši ali sosedovi?«

»Moji sta«, je dejal Mejač.

»Nikar no, Mejač!« je ugovarjal Čedín. »Tam stoji smrekova meja, ki je moja. Kdor je to zasadil, ta je tudi drevje. Pa saj mi ni toliko do smrek. Besedo bi mi bil rekel, pa bi bilo dobro. A to me jezi, da se vtiče vmes ta človek, ki naju hoče le razdražiti«.

Župan se je obrnil k Stržénu in pravil, kako sitno mu je prepirati se s sosedom zaradi take male reči, in vprašal, če bi se ne hotel pomekniti malo bliže na njegov svet. Oni pa se je posmehljivo hudoval: »Vi ste mi dali besedo, kakor tudi Vaša žena: če jo hočete snesti, dober tek! Jaz pa se ne umaknem, preden ne priznate, da ste figa-mož«.

To je izdalo. »Ne, ne bom figa mož,« je vzkipeł župan. »Kar sem rekel, sem rekel. Lojze, zabij kol!«

A kakor ga je vstavil Lojze, izrval ga je Čedín in svaril soseda, naj ne bo tako trmast, ker sta bila vedno prijatelja. Ljudi je privrelo od vseh strani, in z rokami mahaje je kričal Stržén: »Tristo medvedov, rajši bi bil tatrman v Dramljah kakor pa župan: bali bi se me vsaj vrabci. — Toda čemu so pa žandarji na tem svetu?« In poklical je žandarja.

»Torej žandarje kličeš proti meni, Mejač!« je dejal Čedín in se umeknil v svojo hišo.

»Ne jaz«, je vpil za njim župan, »ampak trda tvoja glava«. Jezen je odšel tudi on.

Šator se je postavil, in Stržén je razgrnil in razobesil svojo robo. Kmalu se je gnetlo staro in mlado krog njega, in zavidno so gledali drugi kramarji proti smrekama, kjer smehú ni bilo ne konca ne kraja.

Tudi župan je imel polno krčmo, in komaj se je sproti nosilo pivcem na mizo. Krčmarica je pozdravljala stare znance, odzdravljala gostom in pripovedovala, kakšne sitnosti jim je napravil sosed; da je moral župan poklicati žandarja.

»Saj smo prijatelji s Čedínom,« je dejala. »A vsi vendar ne moremo ukazovati; eden mora biti prvi v soseski, in župan je le župan.«

»Taka je,« je potrdil pivec, znan kot slab plačevalec. »Takega moža, kakor je naš župan, treba spoštovati!« in klical ga je pit. Zaman.

»Oče so hudi,« so dejali gostje, in res je bil slabe volje Mejač; jezil se je na štacunarja, na Čedína, na semenj, na vse. In vesela tudi Minica ni bila, ki je neutrudna tekala semtertja. Premišljevala je, kako bi mogla skrivaj par besedi izpregovoriti s Petrom, da bi se potlačil ves nepotrební prepír. Ko se je zmračilo, je stekla na semenj kupit mu odpustek in hitela na njegov dom, a Petra ni bilo doma; iskala ga je po semnju, a ni ga dobila, in nesla je odpustek s seboj domov. Sedla je na klopico pred hišo in ga čakala, in res je prišel po vasi. Pozdravila ga je prijazno, a on je odzdravil mrzlo

in šel mimo. Razžaljena je stekla deklica v svojo sobico in zaprla v skrinjo namenjeno darilce.

»Kako je moški!« je dejala sama pri sebi, in ustca so se ji napela. »Zavoljo te neumnosti se pa tako drži! Le čakaj, zaman me boš iskal na ljubi naši klopici.«

V krčmi pá je prorokoval naš Stržén. Hvalil se je, kako dobro se je obnesla kupčija, in zahvaljeval se županu, ki mu je bil prepustil tako pripraven prostor. Župan pa je še vedno godrnjal in robantil na ljudi, ki delajo zdražbe, na trimastega soseda in na preklicani smreki, ki naj bi ji vzel vrag.

»Ali pa jaz, oče,« se oglasi Stržén. »Koliko Vam dam zánji?«

»Če ji posekate takoj jutri.«

»Dopoldne še,« je bil odgovor, in kupčija se je sklenila.

»Ho, Lojze,« je vpil Stržén; »kaj ne? Danes pa ni sobota. — Ali boš sekal smreki?«

»Sekal,« je dejal Lojze. »A tepen bom; bolečine boste plačali.«

Glasen smeh je odgovoril občutljivemu Lojzetu.

»Ali še veš, Lojze,« je izpraševala krčmarica, »kako je bilo pred kakimi dvajsetimi leti na današnji dan?«

»Slabo,« je dejal oni in pil; krčmarica pa je pravila, kako so ga takrat odgnali žandarji.

»Kdo te je spravil noter?« je vprašala.

»Minež«, je dejal oni.

Stržén ga je pa silil, da mora povedati, kako je bilo. A to je bila težka reč. Lojze se je odkašljajl parkrat in pričel, a ni mu tekel jezik, in potil se je, kakor da bi mlatil.

»Dva para podplatov je bil ukradel,« dé naпослед na smeh vse družčine. Krčmarica pa je posegla vmes in omenila, kako je takrat izmeknil na semnju Minež ali pa Lojze —

»Minež,« je popravljal Lojze.

»Ne vem,« reče ona, »toda naj velja tvoja. Izmakne torej nekaj usnja in se izgubi med množico. Lojzeta je pa povsod dosti, kjer ga ni treba. Kmalu sta bila skupaj. ‚Lojze‘, pravi Minež, ‚vzemi ti te-le podplate s seboj. Saj veš, kako je. Če jih zagleda Mejač pri meni, bo hud, češ, po semnju kupuje, dolgov pa ne plača. In če tebe kdo vpraša, ti reci, da je blago tvoje.‘ Lojze pravi: bom, in odrine. Ljudje so bili pa že zašumeli in kmalu padejo po Lojzetu. ‚Roba je moja!‘ je kričal Lojze in mahal po kramarjih. Enega je bil dobro otolkel. A nič mu ni pomagalo. ‚Ha, ni moja!‘ je vpil nazadnje, ko ga je vklepal žandar. To mu zopet ni pomagalo nič. Pri sodišču se mu je pa razvezal jezik, da je ovadil Mineža. Prijeli so še tega. A Minež je ptič! Sodnika in Lojzeta je prepričal, da je Lojze tat. Njega so izpustili, Lojze je pa obsedel.«

»Po nedolžnem,« je pristavil Lojze.

»Po neumnem,« ie dodal Stržén. Ko pa je Lojze ostavljajl družčino, mu je prišlo na misel, kako hud bode Čedín, če on poseka smreki. »Pravzaprav,« si je dejal, »bi moral biti hud

na Stržéna. Toda ljudje so čudni, in najboljše bo, če mu povem že naprej.«

In trkal je na hišna vrata, ki so bila že zaprta. Od hleva sem je prišel Peter in zarohnel nad njim:

»Kaj laziš krog hiše? Idi k štacunarju!«

»Poslušaj, Peter, jaz sem nedolžen,« je tolažil Lojze.

»Ti si vedno nedolžen, in naj te desetkrat zapro!«

»Nedolžen,« je ponovil oni. »A jaz ti imam nekaj povedati o štacunarju.«

»Jaz pa tudi nekaj,« je zavpil Peter, »da poveš štacunarju in županu. Jutri ju grem tožit k sodišču; zdaj pa mir besedi in spat!«

Lojze je moral iti, ne da bi bil povedal svojo novico. »Vsi so neumni,« je mrmral sam pri sebi; »vsi: Čedín, Mejač, štacunar; ha, ta je pa najneumnejši, če je prav gospod.«

III.

Hudobnež je podoben slani,
Ki padla v mrzli noči je.

S. Gregorčič.

»Zakaj ne prineseš orodja s seboj!« se je hudoval drugega dne Mejač na Lojzeta, ki je iskal sekire po dvorišču.

»Oče,« se je opravičeval Lojze, »Čedín mi bo sekiro vzel.«

In res, komaj je udaril Lojze po smreki, je pritekel z debelo palico Čedín in ga zapodil, da

je popustil orodje in se vrnil k Stržénu. Nemudoma se je napotil ta k županu vprašat, kaj bode s kupčijo. Trdo je hodil župan po sobi semintja in hud je bil. Ukazal je sinu Tinetu, naj gre z dvema hlapcema Lojzetu pomagat.

»Toda, Tine,« je naročal, »udariti Bog ne daj!«

Stržén je kupil fantom vina, da bodo pogumnejši, preskrbel Lojzetu novo sekiro, in šli so.

»Tine,« je dejal Čedín, ko jih je zagledal, »z vašimi hlapci se jaz ne bom rval; ampak moj sin je šel k sodišču, da razsodi, čigavi da sta smreki. Počakajte razsodbe!«

Minica, ki je vsa nemirna z materjo za vrati poslušala, je prosila očeta, naj še počaka; a takoj je bil Stržén zraven.

»Smreki,« je menil, »tudi lahko čakata na tleh. Podrimo ji, da Vas ne bosta jezili, ki ste župan.«

Sekira je zapela, in kmalu sta ležali vitki smreki na tleh. A komaj je bilo delo dokončano, se je pripeljala gosposka in konstatovala, da sta smreki na tleh. Potem pa je poklical sodnik starih môž, premeril svet in prisodil smreki Čedínu. Zaman je govoril Stržén, zaman se je upiral Mejač; moral je plačati globo.

Hud udarec je bil to za župana, in ves njegov srd se je obrnil zdaj proti sosеду, ki se je pred par dnevi hlinil takega prijatelja, zdaj pa po kancelijah hodi pravice iskat. Kar glave so

stikali skup župan, županja in Stržén in zabavljali na gosposkò, na Čedína in na sosede.

»Res me jezi,« je dejal župan, »ko sem mu že izkazal toliko dobrot, ko sem mu sina oprostil vojaščine!«

»To ste bili osel,« je menil Stržén.

»Kaj pa da,« je pritrkavala županja. »Dobrota je sirota. A bo že še prišla Čedínka, pa ji porečem: kar k sodišču pojdi. Toda pojdite no, gospod Stržén, menite li, da se gosposka ne more zmotiti? Naj bi bil drug sodnik, bilo bi pa drugače.«

Stržén je pritrdil in premišljeval, kaj bi se dalo narediti, da bi jezilo soseda. Nagovarjal je Lojzeta, da naj gre k zdravniku po dokazilo, da ga je Čedín tepel; a Lojzeta ni bila volja kazati, kje je bil tepen.

Stržéna pa so imeli Mejačevi zdaj mnogo bolj v čislih, in on jih je znal tudi razvedriti.

»Če se vsa gosposka postavi na glavo,« tako je dejal, »smrek ne spravi pokoncu. Kaj, Tine?«

Bratovščino je pil s Tinetom in oponašal starca Čedína, kako se je vsajal.

»Samo Minica je žalostna, he, he,« se je rogal dekletu, »ker je izgubila ženina.«

»Oh, še mar mi ni,« je odvrnila deklica, in oblila jo je rdečica.

»Nič se ne menite, gospodična,« se je norčeval oni, »Peter gre, Pavel pride. Kaj? Takih, kakor je Peter, doboste na vsak prst deset. Tristo medvedov, gospodična, kaj, ko bi se

jaz lotil? He, he, gospodična se že smeje. Ali bi ne bil jaz ženin, kakor se spodobi, mamka?»

»Gotovo, gospod Stržén,« se je namuznila krčmarica in začela hvaliti hčer, ki so jo bile odpodile Stržénove besede, kako pridna da je in razumna in kako vrlo odgojena.

»Ali bi ne bilo škoda, takemu kmetu jo dati!« se je lizal Stržén. »E, gospa županja, meni ni treba nič praviti. Jaz že vem, koliko je ura bila. Minica je civilno dekle. Klobuk na glavo, pa rokavice na roke, in nihče ne bo vedel, da ni iz mesta. Oh, le mene ne učiti!«

Županji je ugajalo tako govorjenje, in utopila se je v misel, kako bi bilo lepo, če bi bila Minica štacunarica, s klobukom in rokavicami. In zakaj bi to ne bilo možno?

Pri Čedínovih pa se je bila plegla jeza, in ostala je le žalost, da so se razprli s starim, dobrim prijateljem. »To dela vse ta štacunar,« je bila obča misel, in hudi so bili nanj. Neizrečeno slabe volje je bil Peter; jezil se je na vola, ki sta mahala po muhah, na pastirja, ki je žvižgal na pašniku, in najbolj náse, da je bil prešnji večer tako moški, da ni hotel govoriti z Minico. Ko se je zmračilo, je hitel s polja domov. »Sam Bog ve, če pride nocoj,« si je mislil in gledal proti Mejačevim. Prišla je, in hitreje mu je začelo biti srce; še nikdar mu ni tako ljubo nasproti bleščalo nje belo krilce in beli rokavci. Pogladi se je po laseh, vrgel suknjo črez ramo in se obrnil proti sosеду. A beli rokavci in belo krilce je izginilo naenkrat, in Minice ni bilo več

na klopici, ko je Peter tih korakal mimo. Hudo-
voljen se je vrnil domov, in ko ga je vabila
mati, naj še malo posedi, se mu je mudilo spat.
A zaspati ni mogel; stopil je k lini in gledal dol,
če imajo pri Mejačevih še luč. »Še je pokoncu,«
je dejal sam pri sebi, ko je videl razsvetljeno
okno, in premišljeval, kaj se je vse zgodilo v
tako malem času. »Kakor sem posodil, tako se
mi vrača.« Samo ena misel ga je tolažila, ta,
da se Minica gotovo že kesa, da je bila tako
moška, kakor se je kesal on.

Prešel je teden, a prepir še ni bil poravnán.
Ko pa se je Čedín v nedeljo zjutraj odpravljál
v cerkev, je čakal nalašč, da pride iz hiše žu-
pan. Voščil mu je dobro jutro in ga vprašal, kaj
bo klical birič.

»To bi moral ti vedeti, ki hodiš po pisar-
nah,« je bil odgovor, in molčala sta ves pot.

Proti desetim je šumela krčmarica v cerkev
in pozdravljala na desno in levo. V cerkvi so se ji
umikale ženske, ko je šla k svoji klopi. V klopi
pa je sedela Čedínka in se tudi umeknila, da
je bilo za silo prostora za dve osebi; a županja
je pokleknila zraven klopi na tla. Ženske so za-
čele šepetati okrog, in v treh klopeh se je po-
nudil sedež Mejačevi materi; a ona se je bra-
nila in preklečala vso mašo, iz golega napuha,
češ, morajo se spogledovati ljudje, da jaz kle-
čim, ona pa tako široko sedi.

Čedín pa se je popoldne zelo dolgočasil.
Rad bi se bil zopet pomenkoval z županom ka-
kor nekdaž in preudarjal je, ali bi šel dol ali ne.

Ogrnil si je bil že suknjo in natlačil pipico; a se je zopet skesal in začel slačiti praznjo obleko. Pogledal je ženo, kakor bi jo hotel vprašati, kaj da meni. Ona ga je umela in mu branila, naj ne hodi, ker so tako ošabni.

»Veš kaj?« je rekel on. »Jaz pojdem vendar. Saj tako ne moremo vedno živeti, in jaz lažje pričnem, ker sem dobil pravdo. In potem mi je Minica všeč: modra je in pridna, in Mejač je obljubil veliko.«

Odpravil se je ter stopil od spodnje strani v hišo, in ker je videl, da je Minica sama v kuhinji, je stopil k njej, naj mu dá ogel za pipico. Razveselilo se ga je dekle; on pa jo je izpraševal, kdaj da pride v vas.

»Saj je pri nas tudi lepo,« je dejal. »Naša mati te ima zelo rada, jaz pa tudi, in Peter ti je gotovo že sam povedal.«

»V sobi je dosti prostora, kaj bi se potikali po kuhinji!« se oglasi krčmarica iz veže.

Mož je šel noter in sedel k znancem za mizo. Pomenek je zastal, ko je on vstopil; nastala je mučna tišina. K nesreči se pa prikaže Stržén, in zdaj se je pričelo zbadanje in zabavljanje. Za Čedína se ni potegnil nihče, da ne bi se zameril županu, največ pa so pritrkavali in se smejali neslanim burkam Stržénovim, ki so bile naperjene proti Čedínu. »Naj pa tako bode!« je mrmral mož, globoko užaljen, ko je ostavljal krčmo. Koračil je proti domu, a pred hišo se premislil in zavil na polje.

»Lej,« je dejala mati Petru, »oče je že prišel od Mejačevih. Gotovo so ga razjezili. Tako se vedejo, kakor da bi jim bili storili Bog ve kaj, ko so nam vendar oni posekali lepi smreki. Veš kaj, Peter? Kar pusti Minico. Če so takšni, naj bodo pa sami zase. Záte se bo dobila druga in še boljša nevesta.«

Peter pa ni odgovoril nič, a mislil si je, da Minica ni takšna, kakor so drugi, in da se bo še vse poravnalo. Komaj je čakal, da se je stemnilo, in trdno prepričan, da jo bo videl danes in da mora govoriti ž njo, se je obrnil proti sosedovim. In res je sedela na starem kraju, a ni bila sama. Glasen šunder se je razlegal, in iz šundra se je slišal Miničen smeh in Stržénovih tristo medvedov. Stresel se je Peter po vsem životu, in bridko se mu je stisnilo srce. A srd in prirojeni ponos sta mu vzdignila glavo pokoncu. Moško je korakal mimo družčine in zavriskal na vasi, da se je zbudil jek po dobravi in potihnil šum pred Mejačevo hišo. Petrov prijatelj Jernej, ki je dremal na pregraji, se je čudil, da je Peter tako vesel.

»Kaj marava midva,« je dejal Peter, »ko sva fanta mladá«.

Jerneju pa se to ni nič kaj imenitno zdelo; pomolčal je malo, potem pa vprašal zamolklo prijatelja, kako da je z Minico Mejačevo.

»Kaj to meni mar!« je odgovoril oni.

»Šembrano si na kratko nasajen,« je povzel zopet Jernej. »Ampak kaj lazi ta škric okrog, ta štacunar! Saj ga slišiš.«

In pridušil se je Jernej, da kar videti ne more škrica.

»Veš kaj, Peter? Jaz ga bom tukaj-le počakal, in kadar pride, ga pomaknem v lužo.«

»Bog ne zadeni!« je branil Peter. »Ne smejo misliti, da mi je še kaj do dekleta. Naj ga ima, ko si ga je izbrala.«

»Nič!« je godrnjal oni. »Jaz ga bom pa na svojo roko. Moker mora biti.«

Peter ga je odgovarjal, da se je Jernej vdal naposled; a le na videz, to je slutil Peter in ni še hotel iti spat, ko sta se bila razšla.

Pozno se je vračal Stržén domov in dobre volje je bil. Izza ogla pa je stopil Jernej, in preden se je oni prav zavedel, ga je vzdignil Jernej od tal kakor otep slame.

»Pomagajte, pomagajte!« je kričal Stržén in brcal v Jernejevem naročju.

»Tiho, tiho,« ga je tolažil fant, »ljudje že spé. Ne bo nič hudega; samo namočiti bo treba cepcev, ker imamo jutri mlačev.«

Dve krepki roki pa zgrabita Jerneja odzadaj, da je izpustil Stržéna. Prestrašen je stekel gospod domov in razbijal ob hišna vrata, da so po vsej vasi začeli lajati psi.

»Ha, kaj takega pa še ne!« se je togotil doma ves zasopel. »To je bil Čedínov Peter, nihče drugi!« Tekel je v gornjo sobo k oknu, in res so zaškripala vrata nad Čedínovim hlevom.

»Le čakaj, lopov!« je siknil med zobmi Stržén in stiskal pesti. Kar na mah je bil trezen.

IV.

Temán oblak izza gore
 Privlekel se je nad poljé,
 Nad poljem v sredi je obstal,
 Nebo je čez in čez obdal.

S. Jenko.

Na spravo niti Čedín niti Mejač nista mislila več. Če je šel župan po cesti, je naredil Čedín velik ovinek, da ga ni srečal; če je stala Mejačka pred hišo in se na nasprotnem pragu prikazala Čedínka, sta takoj izginili obe.

Bližala se je huda ura. Mejačevi so bili naložili pšenico in jo spravili pod streho; Čedínovi na sosednji njivi pa so nakladali na vso moč, ko so že padale debele kaplje.

»Ali jim gremo pomagat?« je dejala tiho Minica Tinetu.

»Kaj ti pride na misel, neumno ženšče!« je zarohnel brat; in zlorade oči so sledile iz krčme Čedínovemu vozu, ki je v plohi hitel domov. — Ko pa se je na paši Mejačeva krava davila nad repo in je pastir klical na pomoč, je šel Čedín mimo na svoj pašnik in tam zabičeval pastirju, naj pazi, da živina ne dobi repe.

A kakor požar o vetru se je razširil prepir iz dveh imovitih hiš po vsej vasi. Kar je bilo starših in previdnejših mož, so vlekli s Čedínom, toda le bolj natihem in med seboj; mlajši in odločnejši pa so se držali župana, in ker so bili ti mnogo glasnejši, se je videlo, kakor da

bi bilo vse na Mejačevi strani. Kdor je prišel k županu na posodo prosit, je zabavljaj na Čedína; a če ni dobil, je šel naravnost k Čedínu na župana zabavljat; in radostno sta poslušala oba soseda, kako je potepuh, ki sta ga v prejšnjih časih podila od hiše, obiral z umazanim jezikom nasprotnikovo hišo. Ni ga bilo več prijaznega občevanja med vaščani, namesto tega se je čulo povsod sirovo zabavljanje in hudobno zbadanje. O, kako se je bilo vse izpremenilo!

Vesel te izpremembe pa je bil Stržén. Dasi je nekoliko trpela njegova kupčija, je bil on vendar zdaj prva oseba v vasi. Kar si je izmislil on, temu je moral pritrditi župan; zakaj nihče ni znal tako govoriti »gospé« županji.

Docela je spravil pod svoje okrilje Stržén Tineta, čigar živahnost mu je bila posebno po godu. Vedno sta tičala skupaj, zdaj pri županu, zdaj v štacuni, ali pa sta lazila okrog in zbijala norce. Materi je močno ugajalo to prijateljstvo, očetu pa nič; in ko je jel Tine zanemarjati delo in uganjati burke, »ki niso za kmeta«, je padla semtertja proti Stržénu kakšna beseda, ki jo je morala županja pogladiti. A tako smešno je znal Stržén vse obrniti, da se je moral smejati vsakdo, in kmalu se je navadil tudi Tine ugovarjati očetu, in mati je morala miriti in braniti svojega ljubčka.

Ponočnega napada ni omenjal Stržén nikjer, dasi mu je prišel često na misel in mu gnal kri v lice; a črtil je Petra strupeno in le

gledal, kako bi ga jezil in mu škodoval. Če je šla Minica na polje, je lezel za njo; zvečer je sedel zraven nje na klopici in vezal otrobe in se smejal na ves glas svojim šalam; v nedeljo pa se je ustopil v cerkvi na žensko plat, da so se pohujševale najpobožnejše duše, za njeno klop in ji šepetal vsakovrstne neslanosti na uho.

Petru pa je bilo dolgčas. Med tednom so ga motili opravki, ker je delal zdaj še mnogo pridneje ko prej: prvi je vstajal, zadnji hodil leč. A ko je hodil v nedeljo popoldne po rodnem polju, se mu je pobesila glava, in zdelo se mu je, kakor da je zapuščen od vsega sveta. Vrnil se je domov, in mati, ki se ji je smilil, ga je opominjala, naj gre na vas med fante. Ni se mu ljubilo. Molče je poslušal mater, ki mu je pripovedovala to in ono, da bi ga razvedrila, a njegove misli so uhajale drugam. Truden na duhu je šel spat, in mučile so ga hude sanje. Zdelo se mu je, kakor da bi bili izumrli vsi ljudje in on sam ostal na širni zemlji, da jo obdeluje. Delal je na dolgi, dolgi njivi in pulil trnje in osat; a komaj je otrebil en konec, je bil drugi že zopet zarastel, in od vseh strani je pritiskala goščava. Na vrtu so mu glodali zajci drevje, in če jih je zapodil, so se vračali trumoma od druge strani. V zelnik mu je ušla živina, in ko jo je izganjal, mu je nastavil divje domač vol roge. Ves poten se je prebudil, in na uho mu je bil hrup iz Mejačeve krčme.

Tam je modroval med majhno, a glasno družbo gospod Stržén. »Povsod je napredek,«

tako je dejal, »le Dramlje dremljejo. To se mora predrugačiti, gospa Mejačeva. Mi moramo napraviti najprvo čitalnico ali vsaj bralno društvo, da bo imel človek kam iti o deževnem vremenu in da se spravi pošten tarok skupaj. Potem — Tine, ali imaš kaj grla? — Jaz sem dober basist.« In zapel je s hreščečim glasom »Pridi Goren'c«. »Tristo medvedov! Pomagajte no! Ali bom sam pel? — Ha, ha, kakšna grla so to! To bo pevsko društvo; kaj, gospa županja? Le počakajte, to bo še življenje! Kar prekrstiti bomo morali Dramlje. He, gospodična, ali se že kaj veselite?« se je obrnil na Minico.

»O, kaj pa,« je dejala ona posmešno; on pa ji je pravil, da ga obiščejo v kratkem prijatelji, sami ljubljanski gadje.

»Tristo medvedov, to bo pa beseda in ples! Ha, to bodo gledali naša dekleta! Kaj, gospodična? Vedite, da sem jaz že ves Dramljan. Živio Dramlje!«

Za take lepe črteže je navduševal Stržén svoje poslušalstvo; in razen Lojzeta in župana je občudovalo vse duhovitost mladega štacunarja. Lojze pa ni prav razumel, o čem da se govori, in si je mislil: najbolje, da se držim modro, kar se da; zakaj bil je že izteknil nekoč, ko je slučajno resno govoril Stržén, Lojze pa menil, da brije norce. Župan pa je imel svoje misli, neprijetne misli. In ko je spremil Tine navsezadnje novega svojega prijatelja domov, je pogledal Mejač za njima in dejal ženi:

»Ta družčina ne bo za našega Tineta, to ti povem. Štacunar je ves nor, in Tine bo kmalu ravno tak. Le poslušaj, kako rjoveta po vasi.«

»Lojze,« je ogovoril našega znanca, ko se je bil vrnil v sobo, »le pomni me, tudi ta ne bo štacunaril dolgo.«

Lojze je prikimal.

»Toda ti si zadel terno, Lojze,« je povzela krčmarica, »tebi se le dobro godi.«

»Dobro: jesti in piti in še kaj povrhu,« je dejal Lojze in pokazal molitvene bukvice, ki mu jih je bil dal štacunar za Franco.

Mati jih je pregledovala in izvlekla iz njih kvarto, pik fanta.

»Kaj pa ta nemarast?« je vprašala žena.

»Sveti Matija,« je dejal Lojze; »sekiro ima. Pri štacunarju sem pobral.«

Žena se je smejala, županu pa se je zmračilo čelo. Trdo je prijel Tineta in zvedel, da ga je Stržén že naučil kvartati. Hudo nevihto je prebil ta večer Tine; a tudi Stržénu ni prizanesel župan. Zbesedila sta se drugega dne, da je novi Dramljan kar bežal iz hiše.

»Ha,« je dejal v svoji jezi, »bom pa jaz županu drugo zagodel! Saj ni, da bi moral piti njegov cviček«. In na kar je podjetni gospod mislil že dalje časa, to je zdaj izvedel: napravil je krčmo in poslal po sestro v Ljubljano, da mu jo bo upravljala. Na enem koncu štacuna, na drugem krčma: denar bode kar kupoma letel v hišo, si je mislil mož. Ni še preteklo štirinajst dni po pričkanju z županom, in odprla se je slo-

vesno Stržénova gostilnica. Ljudi je pritisnilo polni dve sobi, godci so godli pozno v noč, in mladina se je vrtela in ukala in rajala, da nič takega. Med ljudmi pa se je sukala Stržénova Roza, tako priljudna in tako vesela! In kako je znala peti, peti! in kake okrogle! Oči in lica so žarela Tinetu, ko je plesal ž njo; in marsikateri fant, ki je dejal: »Jaz pa rajši plešem z našimi dekleti,« ni govoril resnice. Da, ko sta se takoj prve dni prepirali županovi dekli, ali je Roza že stara trideset let ali še ne, in je menila ena, da so gosposke ženske vedno mlajše videti, ker ne pridejo nič na solnce, in druga rekla Tinetu, naj jo vpraša, ker je znan ž njo, je zardel fant prav do ušes in ježno velel avšama, naj gresta sami vprašat.

Takoj se je seznanila Roza z Mejačevo Minico. Kadar je utegnila, je pritekla malo pokramljat, ali pa ji je razkazovala svojo obleko, svoje perilo, vsakovrstne gosposke malenkosti in pripovedala toliko o mestnem življenju, da se je Minici res že semtertja nekako pusto zdelo na deželi. Tudi županji se je znala prikupiti Roza, in kadar se je tu ali tam kaj posebnega peklo, so se pošiljale pokušnje. Godrnjal je samo oče in se hudoval proti ženi, da se je Minica začela lišpati in da preveč postopa z ono vešo. Žena je menila, da hudega še ni nič in da se ji enkrat nemara vendar ne bo treba tako ubijati; omenila je Stržénove snubitve.

»Oj, ti Bog pomagaj,« je dejal župan, »ali se ti meša? Temu je ne dam, če bi premogel

petkrat toliko, kolikor premore. Tega bo vzela noč. Zjutraj spi, črez dan igra, zvečer pije: ta je že zrel.«

»To se nič ne ve,« se je ponesla žena. »Nikar ne sodimo, ker ne vemo, kako se bo nam godilo.«

»Nič bolje, če se bomo bratili s takimi ljudmi. Zatorej mir z njimi! Kakšen je bil Tine prej, in kakšen je zdaj! Za tvoje in za moje opominjevanje se ne zmeni nič in delati se mu ne ljubi več. Za cel teden so Čedinovi pred nami.«

In kaj bi ne bili! Če sta bila tudi roditelja huda, je Tine zopet in zopet poiskal prijetne družbe Stržénove in njegove sestre. In saj ni bilo treba Tinetu piti in zapravlјati; on je hodil na mal pomenek, ker doli se je zvedelo vedno kaj zanimivega. In kako je znala pripovedovati Roza! Ne bi bil mislil Tine, da se toliko prigodi v domačem kraju, ko ni prej nikdar nič slišal. Lepo je pa tudi z gosposkimi ljudmi biti domač, s Stržénom prodajati, z Rozo iti v klet in iz rok ji iztrgati rožico, ki je bila tako njemu namenjena.

Kar se nam zdi imenitno, tega se hitro navzamemo. Kmalu se je vedel Tine ravno tako predrzno, govoril ravno tako oblastno kakor Stržén. Dekletom je dopadal še bolj. A kaj se je menil on za dekleta! Zanj je bila le ena na svetu, in ta je bila Roza. Prijaznost je bila natihem pognala korenine. Kadar je utegnil, je slonel Tine v štacuni; če ni dobil Roze doma, mu je bilo dolgčas; kar zavrela mu je kri, kadar se je ona

dobrikala drugim. Dobro je to vedela Roza, in ugajalo ji je. Nalašč je dražila Tineta in ga mirila zopet in mu kazala, da se za vse druge ne meni nič. In ni se docela hlinila; često ji je prišel on na misel, in nekako zadovoljna sama s seboj je že preudarjala, ali bi bilo res tako hudo naseeliti se za vselej na deželo; in najbolj si ji ustregel, če si jo podražil s Tinetom.

A naj sta si bila Stržén in Tine še tako podobna, videlo se je vendar, da se oni vede naravno, ta da je le priučen. Po zgledu svojega mojstra se je sukal Tine krog Roze. V cerkvi ji je izmikal molitvene bukvice in pregledoval podobice z voščili k njenemu godu, a plašno se je ozrl semtertja po ljudeh. Prigodilo se je tudi, da je zardel in nejevoljen pobesil oči, ki so se bile srečale z očmi predobro znane deklice, ki je klečala na ženski strani. — Oj ti ničemurni svet, kako si poln izkušnjav! Kako lahko je molila prej Franca, in koliko se je morala premagovati sedaj, ko sta jo motila mlada nespametnika! In čudo! Pozabiva, ločiva se! tako je prigovarjala Tinetu in sedaj se skoraj jezi, da jo je poslušal! O Bog ne daj! Ne jezi se ne, le tako bridko ji je pri srcu in zdi se ji, da se pač lahko reče: pozabiva! a da se težko izpolni. In vendar je zanj to najboljše! Toda saj ji ločitev ne dene hudo; a da je Tineta zvabila ta navihanka, to ji sili solze v oči. Prav huda je na Rozo, ki se tako nespodobno vêde v cerkvi. A ta ne sluti o vsem tem ničesar, Tine pa se je bil sklonil k njej, da ne bi videl France, ki je hitela mimo. Nekako

siten mu je bil spomin nanjo. Pobral je solnčnik, ki je bil padel Rozi iz rok, in napotila sta se proti domu; smejala sta se in nagajala si, da so šepetale ženske za njima in moški si namigavali. Oddaleč ju je pozdravljaj Stržén, in dolgo, dolgo so stali vsi trije pred štacuno, norčevali se z ljudmi, ki so hodili mimo, in se veselili svojega prijateljstva.

V.

Poskuša pa jablance trést',
Navada je taka pri mest'.

Vodnik.

A kako malo se je zanesti na stanovitnost posvetnih prijateljev! — Prešlo je nekaj tednov, in jesen je rumenila pogorje. S puško na rami je hojeval Stržén v gozd in na polje. Koliko je ustrelil, to ne briga nikogar nič; a nekega večera prisope ves v ognju domov, kjer se je Tine razgovarjal z Rozo.

»Presneto je brhka ta Lojzetova Francka!« je dejal in postavil puško v kot.

»Ni take sile,« je menil počasi Tine in se sklonil, da bi se ne opazila njegova zadrega.

»Lepše ni v fari,« se je razgreval oni, »in marsikje drugje tudi ne. Tako črnih oči tod še nisem videl, in kak obrazek! kakor breskov cvet! Kaki lasje, in kako gre! Kakor srna!« Tinetu se je jako pusto zdelo to govorjenje, in gledal je skoz okno. Sramoval se je nekako, in nejevolja ga je obhajala. Kaj bi rekla Roza, kako

bi se rogala, če bi vedela, da je on hodil za Lojzetovo hčerjo! In zdelo se mu je tudi, da sedaj ne mara več zánjo; vendar pa mu je bila misel, da bi jo dobil kdo drug, neizrečeno neprijetna. Ni je privoščil Stržénu in hud je bil nanj. Vstal je in se poslovil kratko; Stržén pa je hodil po sobi semtertja.

»Tristo medvedov,« je dejal in si mel roke, »k nam mora priti! Roza, ti potrebuješ natakarrice.« Ni čakal, da bi sestra kaj odgovorila, ampak poklical je Lojzeta, ki je zunaj prekladal vreče, in mu naročil, naj mu pošlje Franco v službo. Lojze je bil takoj pri volji, in zadovoljen je premišljeval, ko je korakal domov, koliko bo dekle zaslužilo in koliko lepega se naučilo pri teh ljudeh.

Na samem je stalo njegovo domovanje, bela kočá z velikim napuščem, pod katerim je ležal vsakovrsten, obdelan in neobdelan les; zakaj Lojze je po malem tudi tesaril. Žena mu je prišla odpirat, in stopil je v majhno, preprosto, a snažno sobico, kjer je bilo vse pohištvo iz domače fabrike in narejeno kakor za večnost. Po stenah je viselo vse polno podobic, in pri peči je stala velika pobarvana skrinja, pod katere slikami bi se bralo, če bi bil Lojze domišljav: pinxit Lojze. Lojze namreč je slikal skrinje, omare, panje še dosti dobro; in akoravno so se mu podobe svetnic rade kazile, tako da jim je moral večkrat navsezadnje narediti brke in natekniti na glavo dragonski šlem; dasi je sv. Martinu zakoval precej konj: vendar nas je iznenadilo ne

malo, da se doslej ni navedel med kranjskimi slikarji. Treba popraviti ta nedostatek.

Moško je sedel Lojze za mizo — tu je bil on gospodar — in Franca mu je prinesla večerje. On pa je potegnil iz žepa mošnjiček, ga skrbno razvozlal in iztresel po mizi za par goldinarjev drobnega denarja.

»Tona!« je poklical ženo, »to bo za hranilnico, kadar poneseš masla v Ljubljano. Potem bo kmalu, mislim, sedemsto goldinarjev.«

»A kje je še tisoč!« je menila žena.

»Ne daleč. — Franca,« se je obrnil na hčer, »glej, kako skrbita starša zate! Tisoč boš imela dote, kakor malokatera druga. Zato pa ubogati! Spravi vse svoje reči v skrinjico, ker greva jutri zjutraj k štacunarjevi Rozi. Tam boš služila.«

Mati in hči sta se zavzeli, da mu je tako nagloma to padlo v glavo, in dekle se je izgovarjalo, da nima še obleke pripravljene, in da je sedaj doma mnogo opravka; a to ni pomagalo nič.

Še bolj pa je strmel drugega dne Tine, ko je dobil Franco v Stržénovi hiši.

»Kako si prišla ti sem?« jo je vprašal in gubančil čelo.

»Jaz služim tu,« je dejala ona ter ga mirno pogledala in šla. Da Tinetu nekaj ni prav, to je čutila Roza, in kako sta se spogledala s Franco, to je bila tudi opazila; vprašala ga je torej, ali pozna dekle, in ga spravila v veliko zadrego. Dejal je, da jo je že večkrat videl, da

je že služila pri njih, a beseda mu ni šla prav z jezika. Ženske pa imajo tenek čut, in Roza, ki je rada gledala, da hodi Tine za njo, je ugenila takoj njegove misli, in pokadilo se ji je. Delala se je, kakor da bi ne bila opazila ničesar; zakaj Tine je bil tako slabe volje, da si ga ni upala dražiti. Naenkrat pa priteče v sobo vsa razburjena Franca in za njo Stržén. Jezno so se bliskale oči deklici in vsa bleda je bila.

»Proč od mene!« je zakričala Stržénu, ki se je režal in tiščal za njo.

»Janez, kaj pa počneš?« je dejala sestra dostojno.

»Tine, ujemi jo!« je klical Stržén ves razvnet. V Tinetu pa je vzkipela jeza, in kri mu je šinila v obraz, in kar ostrmel je Stržén, ko ga je zadel pogled izpod sršečih obrvi. Franca se je osrčila, in kakor poreden deček pred učiteljem je stal pred njo Stržén, ko mu je odpovedala službo, češ, da ne ostane nijeden dan več. Stržén je izprevidel, da je najboljšje smejati se, in tolažil je dekle, naj ne bode taka norica, šala je pač šala; Roza pa je ni zadržavala.

»Kar pojdi, odkoder si prišla!« je dejala mirno.

Dekle je šlo, a družba je ostala v sitnem položaju. Stržén je hodil semtertja in se silil v smeh, sestra njegova je vezla jako resnobno, Tine pa si je podpiral glavo s komolcem in zrl mračno prédse. Nekaka napetost je bila izpodrinila prejšnje zaupno občevanje, in kakor slana rastline, tako je opalila neka mrzkost staro pri-

jateljstvo. Stržén in Roza sta zakrivala precej spretno svoja čuvstva, Tine pa se ni znal hliniti in je hitro odšel. Srečal je Franco, ki se je mudila v vasi in vsa obupna premišljevala, kaj bi počela, ko se je bala očetove jeze. Tine je omenil, da je pri njih mala dekla šla iz službe. Takoj je stopila Franca gori in se ponudila Mejački, ki jo je rada sprejela. Lojze se je seveda čudil, kaj da pomeni ta hitra izpremembra, in bal se je, da bo Stržén hud; a ta se je le smejal, češ, Franci se zdi služba sitna, ker ni vajena gosposkih šeg, in Lojze si je mislil: »Če je štacunarju prav, naj bo pa še meni.« Tineta je Stržén kmalu zopet vlekel s seboj, in dobra sta si bila zopet, vsaj na videz.

»Torej pri vas služi sedaj Franca,« je dejala Roza, ko je prvič prišel zopet Tine, in porogljiv smeh ji je zaigral krog ustnic.

»Pri nas,« je dejal Tine, in oba sta se hlinila, kakor da bi jima ne bilo to nič mar. A v srcu je Roza črtila Franco in se jezila na Tineta; pregovarjala pa se je, da se huduje le nase, ker se je bila tako ponižala do tega tepca. »Pokažem mu še, da ni moje vrste,« je dejala sama pri sebi in škodoželjna čakala ugodne prilike, ki se je kmalu ponudila.

»Jutri pridejo Ljubljančanje k nam,« je dejala nekaj dni pozneje. »To bo reč! Popoldne idemo na Veliko ravan, kjer je tak lep razgled, in Vi, Tine, morate tudi z nami.«

»Bom, če utegnem,« je odgovoril Tine in vedel, da bo utegnil.

In prišli so mladi gospodje, veseli ljudje, kakor štirje Strženi, in vedli se tako, da so dejali Dramljani: »Gospoda si pa res vse izmisli.« Za Tineta seveda se ni menil nihče; Roza in Stržén sta imela preveč opravka z novimi gosti. Tiho je pil mladenič pri stranski mizi in nekako zaničljivo gledal veselo družbico, in za malo se mu je zdelo, da je Roza s temi ljudmi mnogo prijaznejša ko ž njim, in ti ljudje ž njo mnogo bolj domači, nego bi si on upal. Gospoda se je odpravljala, in Roza je napolnila torbico z jedili in pijačo, da se bode lepi razgled zalil in založil.

»Tine, Vi ste najmočnejši, Vi boste nesli,« je dejala gospodična.

Gospodje so naložili Tinetu še vrhnje suknje in dežnike, najpredrznejši gospod je podal Rozi roko, in napotili so se. Tine je nosil prtljago za njimi. Oči in lica so mu žarela od sramu; klobuk je bil potegnil črez čelo in ni gledal ne na desno ne na levo, kjer so bila vsa okna polna radovednih gledalcev. »Kar na tla bom treščil vso ropotijo,« si je mislil in se srdil na Rozo in na samega sebe. A izvršiti ta naklep ni bilo tako lahko, če se ni hotel osmešiti še bolj. Tako je preudarjal svoj položaj, poslušal neslane čenče, klel po malem in nosil.

»Ali tako so te obložili?« ga ustavi na cesti Lojze. »Kam pa?«

Tinetu pa je šinila dobra misel v glavo. »Lojze,« je dejal, »nesi ti z njimi to robo. Ne bo zastonj.«

»Kar sem!« je dejal Lojze, in preložila sta. Gospodje se spogledajo, in eden namigne tovarišu, naj da Tinetu šestico. »Ne, ne,« je branila tiho Roza, vsa prestrašena; ni bila mislila, da se bo tako izšlo; premišljevala je ravno, kako bi sprijateljila Tineta z družbo.

Sedaj pa je bežal fant proč, brez slovesa, in rdečica ga je oblivala, kadar mu je zadonel na uho glasen smeh prešerne družbe. Sramoval se je iti domov, in delati se mu ni ljubilo. Izgubil se je v gozd, v hosti legel za mejo in premišljeval ta dan, ki je bil tako porazil njegovo domišljavost. »Ne pogledam je več, te grde priliznjenke,« je dejal sam pri sebi, in sklep ga je nekoliko umiril. Po polju sem pa se je začulo dekliško petje, in pripela je na sosednjo njivo s koso na ramih Franca. Urno je zastavila, in padala je detelja pod njeno koso, da je bilo veselje gledati. Tine je gledal skozi grmovje. Tako krasna se mu še ni videla nikoli. Jel jo je primerjati Rozi in jezil se je, da je le en trenutek mislil na ono prekanjenko in pozabil takega dekleta. Kar nagledati se ni mogel te mične podobe prelube, zdrave mladosti, in kako dobro mu je déla zavest, da je deklica še vendar njegova izvoljenka! Kako rad bi bil stopil k njej, da se pogovori ž njo, kakor že dolgo ne, a sramoval se je, da je bil ravnokar ostavil takšno družbo.

Zmotil ga je v takem premišljevanju nov prizor. Po stezi za Franco je pripušil dolgo pipo gospod Stržén.

»Ali ste še kaj hudi, lepa Francka?« je izpregovoril in se ustavil pred dekletom. »Ne vem, zakaj ste tako nespametni, da se me tako bojite! Saj Vam ne storim ničesar.«

Franca je kosila tiho dalje in ga pustila govoriti: le ko se je naveličala, je pogledala po stezi navzdol in menila, da se bliža Minica. Poreden smeh ji je zaigral krog ust. Stržén pa se je umeknil v gozd. Komaj se je Tine branil smehu, ko je skočil mimo njega in poslušal, če res kdo prihaja. Nikogar ni bilo, in Stržén je bil že zopet iz gozda.

»Goljufali ste me,« je dejal Franci, »a zdaj me ne spravite izlepa proč.«

»Zakaj ne greste k Minici?« je vprašala ona. »Saj njo snubite.«

»Oh, Minica!« se je nasmejal gospod. »Kaj ta meni mar! Vi ste mi ljubši ko sto Minic.«

»In kaki drugi boste rekli, da Vam je ljubša od sto Franc. Ah, pojdite, pojdite! Da ste vendar gosposki ljudje taki babjaki!«

Stržén je stal, stal, si popravljal pipo, omenil, da je nalašč zanj naročil lepo svilenó ruto, po katero mora kmalu priti, in ker se dekle ni pečalo ž njim, voščil lahko noč in odpušil. Tine je bil ves srečen, in ko se je odpravljala Franca, je stopil naglo iz hoste in jo pozdravil: »Ali boš mene tudi tako spodila, kakor si štacunarja?«

»Ti nisi tako siten,« je dejala. Tineta pa je užalil ta hladni odgovor, in ker si je bil v svesti, da ga je zaslužil, jo je začel prositi, naj ne bode več huda nanj.

»Saj nisem huda náte,« je dejala ona in ga pogledala z živimi svojimi očmi, iz katerih mu je sijalo nasproti toliko ljubezni in vdanosti, da jo je Tine objel in poljubil ves razburjen.

»Za božjo voljo, Tine!« je vzkliknila poluglasno deklica in odskočila. »Kaj počneš! Bodi pameten; saj veš, da peljeta najina pota narazen!«

»Ne, ne, Franca!« je hitel mladenič ves goreč; »strniti se morata najina pota, in naj se upre ves svet.«

Bridko se je nasmehnila deklica, ker se je spomnila besed Mejačeve matere in premnogih obljub Tinetovih, ki jih je vedno tako radostno poslušala. In zakaj bi jih sedaj ne! Saj ni videla, kako jo opazuje dvoje ostrih oces! Ne daleč od tod je plela na Čedínovi njivi dekla Urša, in ni se ji mudilo. Gledala je na vse strani in vlekla na uho, kje bi se dalo kaj slišati. Zagledala je bila mladi par in ni ga pustila več izpred oči. »Tako se greh dela, pod milim nebom,« je mrmrala sama s seboj. »Prismoda gizzdava! Med ljudmi te je pa sama nedolžnost.«

Ko pa se je bližal Tine domu, se je spomnil zopet Roze in njenih prijateljev, in lotila se ga je slaba volja. Z nikomur ni govoril in brez večerje je šel spat. Drugega dne je bil prvi pokoncu in pri delu. Delal je pridno kakor v prejšnjih časih in bil zopet miren in prijazen, in tako več dni zaporedoma. Že je mislil oče, da je konec njegove lahkomiselnosti, in mati, ki je bila ugenila, da se je Tine razprl z Rozo, je upala,

da je bilo to znanje le kratka norost. Da, ko je prišel četrti dan Stržén, da bi šla s Tinetom na jerebice, Tine nikakor ni utegnil; in ko je videl, da prihaja Roza sama, je vrgel motiko na ramo in šel. Sestra mu je pravila potem, kako je Roza povpraševala po njem; on pa je položil roko sestri na ramo in dejal: »Minica, ali res misliš, da te bo Stržén vzel?« Minica ga je začudena pogledala in molčala. »Stržén,« je nadaljeval Tine, »je največji slepar izmed vseh tistih, ki lazijo v suknjah okrog. Ne verjemi mu!«

»Saj mu nič ne verjamem«, je dejala Minica; »a mati mi vedno pripovedujejo, kako prijetno bi živela kot štacunarica. In res, veliko lažje življenje imajo ti ljudje kakor nas kdo, ki delo komaj dohajamo. Toda to so same prazne besede: Stržén še nikdar po meni vprašal ni, in kar sitno se mi zdi, kadar začno mati na to napeljevati«.

»Mati so časi vsi čudni. Stržén te ne vzame nikoli, in to je tvoja sreča!«

VI.

Kdo z menoj spregovori
besedico prijazno!

S. Gregorčič.

Vsak kmet ve, da so kočarski otroci po navadi slabi delavci, ki večkrat rajši lenobo pasejo in stradajo, kakor da bi si s pridnim delom služili kruh. A izjeme se dobodo povsod, in

Lojzetova Franca se ni ustrašila nikakega dela. Ker je bila poslušna, pridna in ročna, se je kmalu prikupila gospodinji; in s kolikim veseljem je delala ona tudi, ko so bili vsi prijazni ž njo in jo radi imeli! A sreča je bila kratka. — Skrivnost je človeku težko breme. To je morala priznati Čedínova Urša, ki ni zatisnila vso noč očesa premišljujoč, kako bi najuspešneje razglasila znanje Tinetovo in Frančino. Zarana drugega dne je tekla v Stržénovo štacuno k Rozi, kjer so se stekale novice vse fare, da se razteko zopet povekšane po vsej fari. Po niti je prišla Urša in povedala gredoč, kako je zalotila Tineta s Franco. Rozi ni bila prijetna ta novica, a nepričakovana tudi ni prišla, zbudila pa ji je novo misel.

»Kaj praviš to meni!« je dejala Urši. »Mejački idi povedat. Ta ti bo vedela hvalo, in ti storiš dobro delo, če zabraniš, da se ne primeri kaj hujšega. Tineta bi bilo vendar le škoda«.

»Saj res. Mejački moram povedati«, je dejala Urša in šla. Roza pa je bila zadovoljna sama s seboj, ker je posvetila Franci, ki je tako predrzno stopila med njo in Tineta.

Težko je čakala Urša nedelje. Ko pa je zvonilo k nauku, se je prikradla k Mejaču v kuhinjo in šepetala gospodinji: »Mati, mati! nekaj Vam imam povedati. — Na Tineta pazite, na Tineta! Za Franco gleda, Lojzetovo. Pa ne zamerite!« Odleglo je Urši, ko se je iznebila sitne skrivnosti, in lahkega srca je hitela v cerkev; materi

Mejačevi pa se ta novica ni zdela prav verjetna; zakaj bala se je le, da bi se Tine preveč ne seznanil z Rozo. Vendar ga je vprašala na kratko, če se je res zmenil s Franco. »Kaj Vas to briga«, je odgovoril svojeglavi mladenič in se obrnil, a ovadila ga je rdečica. Še tistega dne je dobil Lojze poziv, da naj se oglasi malo v krčmi. Ko je prišel, mu je prinesla mati vina in kruha, poklicala prestrašeno Franco predse in začela Lojzeta spominjati svojih dobrot.

»Ali veš še, Lojze, koliko si pred dvajsetimi leti hodil in prosil, da bi se smel oženiti? Vsi so branili, ker nisi imel pod milim Bogom nič, in saj veš, odkod si bil ravno prišel! Jaz pa sem prosila záte in pregovorila moža, tako da sta se vzela s Tono«.

»Res je to, mati«, je dejal Lojze. »Dobro ste mi storili: Bog Vam povrni!«

»In ko je bila Francka majhna, in niste imeli doma ne mleka, ne kruha, ne soli, kak revež si bil! Poginila bi ti bila mati in dete, da ti nisem jaz takrat pomagala«.

»Poginila, če bi Vas ne bilo. Pozneje, kaj ne, mati? sem Vam povrnil in delal zato; a Bog Vam bo še posebej poplačal. Vedno ste bili dobri z nami«, je dejal Lojze miren; saj ni prvikrat Mejačka omenila proti njemu teh dobrih del. Franca pa se je vsa tresla, ker je slutila svojo nezgodo.

»Franca,« se je obrnila žena do dekleta, »kaj imaš ti z našim Tinetom?«

»Oh, jaz nič«, je prosila deklica, in jok jo je silil. Lojze pa jo je gledal ves zavzet.

»Franca«, je povzela zopet ona, »jaz te imam prav rada, ker si pridna in pametna; a včeraj mi je pravil nekdo, da se naš Tine malo preveč meni s teboj, kakor je pač mladih ljudi navada. Saj to samo na sebi ni nič tako hudega. A ljudje imajo jezike in kar razvpili bodo Tineta, češ, s to in to se peča. Kakor pravim, jaz te imam za pošteno in pridno dekle; a to sama spoznaš, da za našega Tineta ti nisi«. Dekle je ihtelo, Lojze pa je pritrdil materinim besedam.

»Res je to«, je dejal, glas mu je bil vendar malo izpremenjen. »Za Tineta nisi, Franca. Zatorej mir!«

»Sama sem mu branila,« je vzdihovala deklica, »naj ne govori z menoj!«

»Rada verjamem«, je dejala mati, »ampak saj veš, kakšni so taki mladeniči: vsi neumni; ne mislijo ne naprej, ne nazaj. Ti, Lojze, boš pa izprevidel, da ne morem Tineta več skupaj pustiti s Franco. Rada bi jo imela še pri sebi, rada; a za njo in za fanta je boljše, da sta narazen.«

»Da bi šla drugam služiti!« je dejal Lojze, in hudo mu je bilo. »Pri Vas bi se bila kaj naučila, mati, naučila! A kaj se hoče!«

»Za takega pridnega dekleta, Lojze, se dobo služba povsod. Morebiti jo vzame Čedinka: imajo že dalje časa samo eno.«

»Bom vprašal,« je menil Lojze in šel. Mejački pa se je dobro zdelo, da ji je prišel ta svet

na misel, in le želela je, da bi Lojze kaj opravil; zakaj k Čedínu pač ne bi zahajal Tine. Deklici je podarila pisano ruto in višnjev predpasnik, in kar je bilo prostora v njeni skrinjici, je popolnila s potico, orehi in drugimi jestvinami, da bi jo potolažila in ker jo je čislala.

Lojzeta pa pri Čedínu niso bili posebno veseli. Vse ga je napadlo, zakaj da je posekal smreki. Lojze je gledal in molčal, da se jeza malo poleže.

»Bil bi ji pa kdo drug,« je dejal naposled.

»Izgovor vseh potepuhov«, je vpil Peter in se rotil, da ga vrže iz hiše.

»Botra, Vi ste pametni; Vi poslušajte!« je miril Lojze in vlekel iz žepa goldinar. »Tu je ara. Kar spravite!« in pogledal je tako čudno krog sebe, da je vsem pregnal jezo.

»Lojze, v samih prilikah govoriš. Kdo te bo razumel!« se je muzala Čedínka. Lojze pa ni nič trenil z očmi, ampak pravil, da je dal Franco v službo.

»Saj že služi pri Mejaču teden dni«, je opomnila Čedínka.

»Ne več«, je popravil Lojze. »Zdaj bo pri Vas«. Vsi so se zavzeli nad to novico, in sčassoma je vendar razložil Lojze svojo željo. Čedínka pa se je branila France, češ, če bi bila kaj prida, bi bila ostala pri sosedu.

»Tine je govoril ž njo«, je dejal Lojze, »in Mejačeva mati ne trpi tega«.

»I, seveda. Tak gospod!« je dejala ona, in preprosil jo je Lojze. »Ampak, Lojze, da je ne boš obiskaval! Dekle je nemara pošteno. Ti pa, nič ne vem, kakšen si. Govori se marsikaj o tebi. Pravijo, da si kradel«.

»Nihče me še ni videl.«

»A Bog te je videl, Bog«, je opomnil Čedín.

»Tudi še ne, oče«, je odvrnil Lojze. »Toda nič se ne bojte! Ne bom hodil. Dekle je v dobrih rokah«.

Franca je prišla, in užalilo jo je nekoliko, da se vedejo proti njej tako nekako pomišljavo in oprezno. A tudi tu si je pridobila kmalu domačo družino z odkritosrčnostjo in dobrovoljnostjo. Le Urše si ni mogla pridobiti, ta jo je čutila; zakaj ljudje nimamo radi onega, komur smo kaj žalega storili. Vendar se je od konca zatajevala Urša, ko je videla, da ima gospodinja Franco rada: imela je posebne razloge. »Franca, nikar ne hiti preveč, da si ne izpridiva službe!« ji je šepetala zdajpazdaj. Franca pa se je smejala; a ne dolgo! Začela ji je Urša očitno nasprotovati. Nagajala ji je in zabavljala in omenila tudi zlorada, da jo je ona tožila Mejački. Tudi za to se ni zmenila Franca. Ko pa jo je imenovala tatinsko zalego in ji oponesla, da je bil njen oče zaprt, je vzkipela Franci jeza. »Oj, ti ležnivka grda!« je zavpila in zgrabila poleno, in Urša je bežala. Obe sta se prišli pritožit gospodinji, in jokaje je pripovedovala Franca, kaj se je zgodilo. Botra jo je tolažila.

naj se ne briga za take govorice, in oštela Uršo in ji zapretila, da jo zapodi, če bode še nadlegovala Franco.

»Ha, kakršni stariši, taki otroci,« je de'ala Urša. »V nedeljo zvečer je čakal Lojze France, in stala sta za listnjakom precej časa in v roke si segala. Menite li, da hodi hčer gledat! Kadar še pride, pokličem Vas, če mi ne verjamete, ki sem poštenih staršev«. Franco pa je očitane neizrečeno bolelo, in ni ga mogla pozabiti. Nemirna je premišljevala one grde besede in se bala, da jo bo Urša zopet napadla. Vsa se je zdrznila, kadar jo je pogledala s hudobnimi svojimi očmi. Težko je čakala nedelje, da bi potožila očetu svoje bridkosti. Stala sta zopet na spodnjem koncu hiše, in pravila je deklica očetu, kaj se je govorilo o njem. Zvesto je uprla vanj oči, kakor bi ga prosila, naj izbriše madež iz svojega imena. Lojze pa ni pomišljal dolgo.

»Dekle, da boš vedela: res sem bil zaprt, res; a po nedolžnem«. Prevarjena je vzdihnila deklica, a očetu si ni upala reči nič žalega; tarnala pa je, kako hudobna je Urša, ki jo je bila tudi zatožila Mejačevi materi, in da jo črti posebno zaraditega, ker se noče lenobiti kakor ona in ugovarjati gospodinji.

»Oj, ti pošast, kako se laže!« je zakričala v tem hipu Urša in stopila izza listnjaka z gospodinjo, ki jo je bila nalašč poklicala poslušat, kaj se meni Lojze s Franco. Kako bi ne bila huda Urša, ko je morala sama o sebi poslušati take

sitne resnice, in ko jo je prišla gospodinja, kaj da hodi k Mejačevim!

»Kdo bo meni branil hoditi, kamor hočem!« se je ponesla Urša. »Lejte si! Če se Vi prepirate z ljudmi, ali se moram jaz tudi? Meni so Mejačeva mati več dobrega storili ko Vi. Doli sem že dobila kave, pri Vas še nikoli«. Konec besedovanja je bil, da je Urša odpovedala službo, pobrala svoje reči in šla k Mejačevim, kjer so jo radi sprejeli, zakaj znala se je lizati. Franca je imela mir, a postala je mnogo bolj boječa in tiha in ogibala se je Tineta, kolikor je mogla.

Tinetu pa se je neznano tožilo po njej. Črhnil ni sicer besedice proti nikomur, a čemerren je bil in pust. Dolgčas mu je bilo posebno, ker ni imel pravega tovariša, in na misel mu je prišel zopet Stržén. Ne, da bi ga imel še količkaj rad, a vendar je bila družčina. Dobro se mu je tudi zdelo, da tako hodita Stržén in Roza za njim, in premišljeval je samoljubno, kako bode zopet šel dol, kako možko se vedel proti Rozi in se norčeval ž njo in ji kazal, da mu kar nič ni do nje. In ko je prišel v soboto popoldne s polja, je potisnil klobuk po strani in se obrnil po vasi. Takoj ga je prestregel Stržén in vlekel s seboj; Tine se je branil na videz. S kolikim veseljem ga je sprejela Roza! Šopke je vila za prihodnji dan in takoj mu je pomolila enega. »Ne smem kazati, da sem jezen,« si je mislil Tine in segel ponj, a ona je umeknila roko in vteknila ga za nadržje. Ni se več zmenil zanj Tine. Sedaj pa je

začela pripovedovati, kako se je zabavala z gospodi, kako si norce delala iz njih, ko že nobeden ni vedel, kako mu je ime. »Oh, zakaj ni bilo Vas zraven!« je sklenila Roza. »Kako bi se bili smejali!«

»Tristo medvedov, Tine,« je povzel Stržén, »kaj počneš, da te ni nič k nam.« Tine se je izgovarjal, da je bilo mnogo opravka.

»Zakaj imate pa hlapce!« je odvrnil oni. »Gospodar ni, da bi delal kakor posel. On naj ukazuje; tu kaj pokaže, tam malo pomaga; ne pa, da bi se mu rogali hlapci, češ, trpi kakor živina, ko mu ni treba. Ali je delo zaraditega kaj hitreje storjeno? Kar ti več storiš, pa posli počivajo. Ali si se zato kaj učil, da boš zdaj mlatil! — Ampak, Tine, jaz ti imam nekaj povedati. — Roza, nikar tako ne poslušaj; to ni za ženske.«

»Rajši ti ne govori,« je dejala sestra. »Oh, Tine, ne poslušajte ga; vse Vas bo pohujšal!« in odšla je sramežljivo za vrata poslušat, kaj bode brat povedal. In ta je pravil, kako je dobil Franco na samem, in kako sta se dobro imela. Tine pa se ni smejal sleparju, ker se mu je studilo, ko je videl, kako se izpodkopuje dobro ime poštenemu dekletu.

»Če te človek pogleda,« je dejal pikro, »ne bi mislil, da imaš toliko sreče pri dekletih.«

»Kaj jaz!« je porasel oni. »Ti me še ne poznaš. Civilen človek ulovi na kmetih deklet, kolikor hoče.«

»Veš kaj, Stržén,« je dejal Tine. »Tebe je sama sleparija. Meni pripoveduj, kar hočeš, ker ti nič ne verjamem; če boš pa okrog trosil take laži, boš izkupil enkrat.« Začuden je gledal Stržén Tineta, in govorjenje se mu je zdelo pusto: da bi ga tak dečák zavračal, njega, Stržéna, civilnega človeka! Zakaj da se poteguje prijatelj za Franco, o tem se mu še sanjalo ni. Zabava je zastajala, naj se je tudi trudila Roza spraviti jo v tek. Kako se je Tine izpremenil, je čutila ona najbolje, in ne mlačnost, neka čudna sovražnost proti njemu se ji je oglašala v srcu.

VII.

Možje, zakaj sedimo tu pokojno!
Pred nami laž šopiri se, krivica,
Nesramnost ne zagrinja dnevi lica,
Grdob krdelo širi se nebrojno!

J. Stritar.

Minevala je jesen in bližala se zima; prepir je še vedno razdélal vso vas. Vpliv Stržénove krčme se je jel kazati na mladini. Dekleta so se lišpala in mislila le na nedeljski ples. Sramežljivost je ginila iz predrznih oči, in kar streslo je človeka, ko je čul nespodobno govorjenje in nesramno petje iz dekliških ust. Vse niso bile take; zakaj ni smela vsaka v Stržénovo krčmo: te so dobile pridevek hinavke in tercijalke. Mladeniči so se navadili potepanja, zapravljalnosti in ošabnega, odurnega vedenja. Ta ža-

lostna izprememba ni ostala skrita župniku, ki je hotel postaviti jéz pogubnemu delovanju Stržénove krčme. Spraviti je bilo treba sovražna soseda in obuditi staro prijateljstvo med vaščani. Napotil se je župnik k Čedínu in mu prigovarjal, naj se pomiri z županom, kar bode obema koristno in njemu v čast. Našel je trma-sta ušesa: Čedín se je izgovarjal, koliko da je že poskusil, da bi bilo prepira konec, in kako se pravzaprav spodobi, da podá prvi roko oni, ki je storil krivico. Od Čedína gre župnik k županu. Govori mu na srce, da mora dajati soseski dober zgled in vsaj enkrat ponuditi desnico Čedínu, ki mu jo je že tolikrat ponujal. Omečil bi bil župana, da ni vmes posegla žena. »Gospod župnik,« je dejala odločno, »naš nē bo hodil za Čedínom. Naš je le župan. Če hoče priti Čedín dol, naj pride, in dogovorite se; jaz pa pojdem z doma.« Zastonj je bil župnikov pot. Dolgi, dolgi so bili zimski večeri pri obeh sosesdih, in razen Mejačke je prišlo vsem često na misel, kako prijetno je bilo prej, ko so obiskavali drug drugega in kakor ena družina delili žalost in veselje med seboj; želeli so si natihem tistih časov nazaj. Ko se je razlegalo o Božiču: Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji! si je brisala oči Čedínka, in težko je bilo srce njenemu možu, ko se je opravičeval pred svojo vestjo, da je storil vse, kar je mogel. Tudi župana je pretresla blagovest, in premišljeval je, ali bi šel k sosеду ali ne, novega leta

voščit. A ko je razodel ženi svojo misel, se je začudila ona tako zaničljivo, da mu je upadel pogum. Tako je hlinil neupognjeno voljo, in blizu tak je bil Čedínovih ponos.

Najtežje pa je délo to Čedínki, ker jo je navdajala huda skrb. Peter je bil še v vojaških letih in ravno spomladi je imel iti zadnjič k naboru. Dosedaj je bil vedno oproščen kot edinec, a bili so tudi Čedínovi vedno najboljši prijatelji županovim. Kako bode pa sedaj! Proti svojemu možu je bila že vzeia v misel te pomisleke, a ta je samo stisnil ustni in zmignil z rameni. Žena pa si ni mogla misliti, kako bi izhajala brez sina, in prebedela je noči in premišljevala, kako bi si pomagala. Da ni druge rešitve razven sprave z županom, to je razvidela in sklenila je ponižati se pred sosedom. Pitala je z vso skrbjo dvoje snežnobelih rac in si mislila: »Ponesem ji Mejački za god in jo poprosim za Petra. Snedla me ne bo.« Utripalo ji je srce, kadar se je domislila, da se hoče župan morda maščevati baš nad Petrom; a odganjala je take misli in v strahu čakala določenega dne.

Stvar pa se je zasukala drugače. Prepír s Čedínom je odvrnil od župana precej pivcev; še več mu jih je vzela Stržénova krčma; zakaj marsikomu se je zdela poleg veselega Stržéna in prijazne Roze županova družina pusta in moška. Stržén pa si je znal iz pivcev narediti prijatelje in stranko. Doba županovanja je dotekala, in razpisala se je nova volitev. Stržén

je delal natihem na vse kriplje, da bi bil voljen, in delali so zanj njegovi privrženci. Župan je bil preponosen, da bi se ponujal ljudem, in mislil si je: Kakor so me volili doslej, ne da bi se bil silil, me bodo volili tudi sedaj. A varal se je. Svojih prijateljev ni imel več dosti; Čedínovi pa, katerim Stržén ni bil po volji, tudi Mejača niso hoteli voliti. Zopet je nagovarjal župnik tega in onega moža, naj kar ostanejo pri starem županu; in stranka Stržénova je zabavljala, kaj da se »far« vtiče v posvetne reči. Nagovoril je tudi Čedína, češ, sedaj je prilika k spravi; Mejača naj voli. »Naj volijo, kogar hočejo,« je dejal ta. »Jaz ne grem na volišče. Kolikor mi je ta župan storil dobrega, mi bo storil prihodnji tudi, bodi si, kdor hoče.«

»Glejte, da se ne boste kesali!« je svaril župnik svojeglavnega moža. Zastonj. Dan volitve je bila že navsezgodaj velika pijača pri Stržénu. Dobre volje so bili možje in smotke so pušili, vsi navdušeni za takega gospoda. »To bode župan!« so dejali, »ki je gospod in vendar tako prijazen. Kaj bo oni bahač, ki še nemški ne zna«. In zmagal je za par glasov gospod Stržén. To je bilo veselje v Dramljah! Topiči so pokali in volilci so se gostili celo popoldne. Zvečer pa so prišli še godci, in pritislila je mladina, in pričel se je ples.

»Še vesel sem, da sem se odkrižal te sitnosti,« je dejal stari župan, mislil pa ni tako. Hudo ga je bolela ta »nehvaležnost« vaščanov,

in kar tih je hodil semtertja po sobi. Glasila pa se je žena njegova. »Na volitvi se pozna, da so bili volilci pijani,« je dejala in naštevala one, ki jih mora mož takoj terjati za posojilo: »da ne bodo našega denarja nosili k Stržénu, temu prihajaču!« Pozabivši, kako je doslej častila tega gospoda, je zabavljala nanj na vso moč in napajala par postopačev brez volilne pravice, ki sta se pridušala, da je strašanska sramota za Damlje, da je propadel Mejač.

»Nič več mi nimaš iti dol, k tisti avši!« je govorila sinu.

»Še danes pojdem, mati,« je dejal Tine. »Mi se vendar ne smemo delati, kakor da bi bili Bog vé kako potrti zavoljo te volitve«.

»Če je prej hodil in mu ti nisi braniša, zakaj bi ravno danes ne šel!« je dejal oče in dal Tinetu petak, naj ne pije zastonj nobene kaplje. Prijaznost Stržénova in Rozino sladkanje pa se je skutilo ta dan Tinetu tako, da je bil kmalu zopet doma. Ko pa se je storila noč, so prirjuli na vas iz Stržénove krčme pijani fantini in prepevali pesem, ki se je bila zložila po navodilu gospodične Roze in ki je smešila nekatere vaščane in zlasti Čedína. Drevili so se pred Čedínovo hišo in razgrajali, da je pritekel Peter z dolgo gorjačo. Kakor otepje so padali fantje, ki jim je že Stržénovo vino mešalo noge; iz nasprotnega okna pa je kričal Mejač: »Le po njih, Peter! Le udari! ne bo nič škode!« Zakaj ta volitev je bila zelo zbližala oba soseda. Ures-

ničevale so se župnikove besede, in kesal se je Čedín, da ni šel volit: Mejača je vendar častil kot moža, Stržén pa mu je bil slepar. Vendar pa si ni upal iti k sosedu, da ne bi ta mislil, da se je prišel radovat nad njegovo nezgodo. Ponosen človek pa je v nesreči še ponosnejši, ali če hočemo, ošabnejši; tudi Mejač se ni mogel premagati, da bi sedaj, ponižan, poiskal starega prijatelja.

VIII.

Klobuk ima na glav',
Za njim pa listek bel;
Ta listek tako prav',
Da cesar ga bo vzel.

S. Jenko.

Najhuje pa je zadela ta volitev Čedínko. Ona ni nasprotovala možu, ko se je branil iti na volišče; zakaj natihem je upala, da bo namesto Mejača voljen kak kmet, s katerim so si prijazni. Kako bridko se je prevarila! Obupavala je, da bi mogla preprosiiti Stržéna, naj se potegne za njenega sina. Prehudo se mu je zametil Čedín, ko so se prepirali zaradi smrek; preveč ga je bil osramotil Peter, ki ga je podil od hiše, ko je lazil za Franco. Treba ga bode prositi. Vroče ji je prihajalo, in mraz jo je spreletal, kadar se je domislila, kako se bodo veselili ti ošabni ljudje njene stiske. Težka, težka bode pot; a kaj bi bilo pretežko materinemu

srcu! Potrpežljivo je pitala svoji raci, sedaj Stržénovim namenjeni, in prosila Boga, da bi se izšlo vse dobro.

Jeli so se mladeniči zglašati v županski pisarni, in izročevale so se prošnje onih, ki so se prosili od vojaščine. Čedínka je potisnila v jerbašček kričeči živali in se napotila vsa v strahu k Stržénovim.

»To-le sem prinesla gospodu županu, če mi ne bodo zamerili,« je dejala ponižno in postavila na stol pred Rozo jerbašček. Roza je šla po brata.

»Kaj pomeni to?« je vprašal na kratko Stržén, ko je spoznal Čedínko in slutil, o čem bode govor. Za noben denar ne bi bil prodal sladkih čuvstev, ki so ga obšla. Ženica je prosila, naj ne bode hud, če mu je prinesla malenkost, in naj izpregovori dobro besedo za njenega sina pri naborni komisiji. Ha, kako se je nagubančilo čelo Stržénu, kako zaničljivo sta se zakrivili ustni, ko je zakričal: »Kaj? Podkupiti me hočete? Poberite se!« in odprl je vrata. Žena je vzela vsa zmočena jerbašček in šla; v kuhinji se je obrnila še do Roze: »Gospodična, vzemite Vi!«

»Ne smem. Pojdite v božjem imenu!« je odvrnila ona, in žena si je potegnila ruto na obraz in na solzne oči in šla osramočena in žalostna. Mož jo je izpraševal doma, kaj ji je, in kaj pomenita raci v košku, in povedala mu je vso zgodbo. »Kakor je božja volja, tako bode,«

je dejal on; »vsega župan tudi še ne premore«. Peter pa je bil nejevoljen na mater, da je storila kaj takega. On se ni bal vojaščine, ker si je mislil, da so minuli zanj veseli časi; da, zdelo se mu je, da bi še rad se ločil od domačih krajev.

Čedín pa ni miroval, ampak storil, kar je mogel, da mu oprosté sina. A ni mu hotel podpisati župan prošnje, marveč tožil Petra kot ponočnjaka in pretepalca. Moral je Peter k naboru; in ko so se pripeljali na okrašenem vozu fantje ponj, mu je pripela Franca kitico za klobuk, češ, sramota bi bila, če bi šel tak fant s praznim klobukom k naboru. »Saj res, Franca,« je dejal Peter brezskrbno; »ti si še dekle, kakor se spodobi, druge so pa že kar gospodične.« Odpeljali so se fantini, Petrova mati pa je doma molila in delala obljube za oproščenje svojega sina. Ko pa je solnce šlo na poldne, je ni trpelo več doma; hitela je daleč gori po cesti, koder se je imel vrniti Peter, in težko pričakovala, kdaj pride kak mladenič in ji pové, kar se je tako bala vprašati. Popoldne so prihajali fantje, veseli in žalostni, a vsi glasni in vriskajoč. Ta je rekel, da ni nič videl Petra; oni, da še ni bil na vrsti; in zopet eden, da je menda izvržen, kar je le še bolj vznemirilo ubogo mater. Napotila se je zopet po cesti dohajajočim naproti, dokler je ni srečal znanec in ji izporočil, da je sin potrjen. Nobenega glasu ni bilo iz njenih ust, ki bi dal duška stisnjenemu srcu. Kolena so se ji ši-

bila, ko je lezla domov, in doma se zgrudila na klop in jela bridko vzdihovati. Vsi so vedeli, kaj se je zgodilo, in jokale so z gospodinjo dekle, in pastir je kar tulil v klobuk; zakaj vsi so ljubili Petra.

K Mejaču so dohajali fantje pit, in Minica je vlekla na uho, da bi izvedela, kako je s Petrom. O, kako se je bila motila, ko si je dopovedovala, da se že ne zmeni več dosti zanj! Sedaj, sedaj se je pač menila in strahoma čakala hude novice. Ko pa jo je nagovoril nov prišlec: »Minica, ali se ne boš nič jokala? Ženina so ti vzeli,« so jo posilile solze, in fant, ki je to videl, je vprašal zamolklo: »Kako, mati? Ali se ni bilo že vse razdrlo s Petrom?«

»Kdaj že!« je odgovorila mati na glas. »In lejte! Jaz sem rekla lani, ko se je pričela tista sitnost s smrekama: Čedín, ti se boš še kesal. In res se je tako zgodilo«.

Postaren možak pa je sunil s komolcem Mejača in dejal poluglasno in pokazal na Stržénovo hišo: »Ta-le je kriv; nobeden drug. Ampak Petra je škoda; to jaz rečem«.

»Škoda,« je dejal Mejač, in dobro mu je déla ta beseda.

»Tam-le doli,« je nadaljeval starec glasno, »pravijo, da je drameljski bog; a jaz tako pravim: stari Bog še živi in ni še dal gospodarstva iz rok«.

Peter se je vrnil z očetom domov, in pomirila sta žalostno družino, ki se je tolažila s tem.

da ostanejo do jeseni skupaj. Tesnejša vez je družila zdaj sina z roditelji; a čim prijetnejše jim je bilo skupno življenje, tem bolj jih je strašila misel na ločitev. Vedno delo seveda jim ni dajalo mnogo časa za premišljevanje.

A med delom tudi čas hitro teče. Kmalu je prišla jesen in obnovila žalost v Čedínovi hiši. Težko je bilo srce Petru, ko je dan pred odhodom hodil po pašnikih, kjer je igral kot deček, po njivah, ki jih je bil še sam obsejal, po gozdu, kjer ga je obsipalo rumeno listje. Z griča je gledal na prijazno vas, ki jo bo moral ostaviti, morebiti za vselej. Misel, da Minica ne mara več zanj, mu je lajšala slovo; in vendar bi mu bilo še mnogo lažje, če bi bil vedel, kako bridko je Minici pri srcu zaradi njega in njegovega slovesa. Sedaj je prav spoznala, kako rada ima Petra. Od konca, ko se je pričel prepir, se je vedla moško proti njemu, in prijetna ji je bila misel, da se on jezi, če se meni ona s Stržénom; a na dnu srca je živelo upanje, da se bode vse poravnalo. Ker se pa Peter na videz ni brigal za njeno nagajanje, se je razhudila nanj prav resno; da, ko je začela mati namigavati, da jo vzame nemara Stržén, je začela, jezna na Petra, premišljevati, kako bi bilo prijetno, lepo obleko nositi in v senci sedeti: kdo bi si ne želel zloznega življenja; katera ženska ne lepe obleke! Spoznala pa je kmalu tudi sama, da ji ugaja pravzaprav le Stržénov stan, mož pa ji je bil zoprnejši od dne do dne. Od

vseh strani je čula, kako nerodno se vede; besede njegove, katerim se je prej tako sladko smejala, so se ji zdele neizrečeno puste, in postava sama, ta ji je najboljše kazala razliko med njim in Petrom. Kdor je govoril o Petru, vsakdo, razen domačih ljudi, je hvalil njegovo pridnost in dostojno obnašanje; da, na veliko jezo Mejačeve matere ga je imenoval župnik o priliki najboljšega mladeniča v fari. Živo se je zbudila v Miničinem srcu želja po spravi in z željo upanje, da se vrne prejšnji zlati čas. A skrivala je skrbno ta čuvstva pred svojimi ljudmi, ki niso imeli radi Petra. Le, ko je bil Peter vzet v vojake, se ni mogla več zatajiti; tako, da jo je mati hudo oštela, češ, vse snubce bo odpodila. Prepirl med sosedoma se je bil polegel, a prijateljstvo se ni hotelo povrniti. Ozirala se je Minica po Petru in nadejala se je do zadnjega trenutja, da jo nagovori, a on ji ni zaupal in je ni ogovoril; ona pa ni imela srca. Ko pa je prišel večer pred odhodom, ji ni dalo več miru; morala je govoriti s Petrom in mu seči v roko, morebiti zadnjikrat. Pazila je, kdaj da pojde z doma, in ko je videla, da odhaja na polje, je odrezala kito rožmarina, popadla košek, kakor da ide po zelenjave, in hitela za njim. Ustavila se je v gozdičku kraj pota, po katerem se je moral vrniti. Čakala je dolgo, da ga je pričakala. Prihajal je ves zamišljen, in njej je tolklo ubogo srce, kakor da hoče prsi prebiti. Sedaj, sedaj je prišel; njej pa je upadel pogum. Hotela

je k njemu, pa odrekli sta ji nogi; koprneče ga je klicalo njeno srce, a usta so bila nêma. Šel je mimo; ona pa se je sesedla na zemljo, zakrila si z rokama obraz in bridko jokala. Počasi je koračil Peter proti domu, oziral se proti Mejačevim, kakor bi se hotel posloviti od koga. Prišel je od vrta sem Mejač, in ko ga je zagledal, se obrnil na drugo stran; s praga je izginila Mejačka, tudi njej je bilo nekako pusto pri srcu. A nje, nje, ki bi jo bil Peter tako rad še enkrat videl, še enkrat ogovoril, nje ni bilo. »Moška je,« je mrmral sam pri sebi in šel.

Minice dolgo ni bilo domov, in doma jo je kregala mati, da se toliko časa mudi, ona pa ni čutila hudih besed, ko ji je polnila srce tolika žalost. Pozno zvečer je še tekla na vrt in gledala, če bo prišel kod, a ni ga bilo; prišla je sest pred hišo in sedela je sama.

Fantje so šli skoz vas, in ljudje so stali pred hišami in se poslavljali od njih. Čedinka je pokropila z blagoslovljeno vodo sina in mu naredila križ. »Ko si bil majhen,« je dejala solzna, »sem ti delala križ; naj ti ga še sedaj, morebiti zadnjikrat«. Sin jo je tolažil in držal očeta za roko. Franca pa mu je zopet krasila klobuk; a kako so se ji nabrala ustca, ko ji je fant vse lepe rožice nazaj dal, češ, njemu se ne spodobi tak lišp. »Ni še pozabil Mejačeve,« je dejala sama pri sebi in trosila cvetke po tleh.

Voz je oddrdral, in zopet so dejali ljudje v Mejačevi krčmi: »Marsikoga je škoda, Petra pa najbolj«.

»Naj bi naš bil župan«, se je ponesla Mejačka, »bi bil Peter prost.« Tine je bahal, da pojde ob letu pa oni; Minica pa je močila sama v sobici s solzami nesrečni svoj rožmarin.

IX.

Netopir zdaj gospodari,
Prvega se ptiča šteje.

S. Jenko.

Počasi so potekli jesenski dnevi, in zopet je odela zima goro in dol. Žalost se je bila naselila v Čedínovi hiši, in veselja ni bilo pri Mejačevih. Stržén pa je bil vedno dobre volje. Da je on spravil Petra k vojakom, s tem se je celo ponašal, in prav prileglo se mu je, ker je sedaj brez skrbi lazil za Franco. Robce, rute, uhanе je dajal Lojzetu, naj je nese deklici, in Lojze je vse pobral in se zahvaljeval, češ, dekle bo veselo. Da bi bilo pa tudi hvaležno, tega pa Stržén ni mogel reči. Na vso sitnost si je pa še zbudil ljubosumnega tekmeca. Komaj je čutil lahko-miselni Tine, da hodi Stržén zopet za Franco, se je razvnel in pazil ostro na prijatelja, ki mu je uhajal v škodo. Takoj mu je bil za petami, ko je spremljal gospod nekega dne Franco, ki je nesla koline v bližnjo vas. Dekle pa ni bilo nič kaj veselo tega spremstva.

»Pojdita naprej, ali ostanita zadaj!« je dejala. »Kaj poreko ljudje, ko se vedno kakor pro-

cesija vleče za mano.« Tine se je smejal natihem, Strženu je poslala potrpežljivost.

»Tristo medvedov«, je dejal, »ti kmetska prevzetnost! Rute, igle in uhanе je pa vzela, ki sem jih bil poslal!«

»Jaz da bi bila od Vas kaj vzela!« je vzklopela deklica. »Ne najmanjše stvarce. Tudi ni treba nič pošiljati; ne maram Vaših darov«. Šla je na drugo stran ceste, in onadva sta obstala.

»Nič se ne zna vesti«, se je rogal Tine; »kmetsko teslo. Kaj ne?« Stržén pa je klical tristo tisoč milijonov medvedov, da bi požrli deklino, kakor so tiste paglavce, ki so se posmehovali proroku.

»Kaj je sedaj storiti?« je nadaljeval Tine, ko sta se vračala domov. »Rada te ima kakor pes česen; v vojake je ne moreš spraviti, kakor si Petra: sitnost je to«. Molče je korakal Stržén. »Še sitnejše je pa to«, je povzel zopet oni, »da sem bil jaz zraven. Drugač bi se bila vidva zopet dobro imela«.

»Molči!« je zakričal Stržén. »Če se jaz razjezim —«

»Saj res«, se je posmehoval Tine; »razjezi se! Rad bi videl, kakšen si takrat. Toda saj se ne znaš jeziti, in jaz vem, če ti dam sedaj eno za uho, vrnil mi ne boš; ampak škodoval mi boš pozneje katerikrat«. Molčeč in slabovoljna sta prišla na Stržénov dom, kjer je Lojze razbijal neke zaboje.

»He, Lojze, pojdi malo sem«, je zaklical Stržén. -- »Komu pa si izročil tiste reči, ki sem ti je dal za Franco?«

»Komu?« je dejal Lojze in gledal debelo. »Toni sem je dal, ženi«. Stržén je hodil sem-tertja in ni vedel, ali bi se jezil ali smejal. Lojzetu se je nekako dozdevalo, kakor da bi ne bil prav storil, in opravičeval se je: »Dekle ne potrebuje; ženi sem pa ustregel, in za Vas je vse eno«. Tine se je krohotal na vse grlo in omenil, da je gospodu Franca všeč. Sedaj pa se je posvetilo v Lojzetovi glavi. Aha, si je mislil, gotovo sluti, da bo imelo dekle tisoč dote; oj, ti lisjak! Zatisnil je eno oko in z drugim, kar je najzvitejše mogel, pogledal Stržéna: »Gospod župan, tisoč goldinarjev bo dote, to rečem; ne svetujem pa ne: Konj pa krava nista dober par.«

»Tepec ti neumni!« je zavpil Stržén in zaloputnil vrata za seboj; Tine pa se je smejal, da se je tolkel ob kolena.

Zopet se je sprijaznil s Stržénom, zopet sta hodila skupaj in kar drug brez drugega nista mogla biti. Zakaj Tine se je bil postopanja do-dobra navadil; a samemu postopati se človeku ne ljubi: treba imeti tovariša za kratek čas in za izgovor. Stržén je pa dobro vedel, da mu baš zaradi prijateljstva s Tinetom ljudje nekako bolj zaupajo in rajši hodijo k njemu. Mejač se je jezil na porednega sina, in niti mati ga ni več zagovarjala, in oba sta bila huda na Stržéna. A Tine je bil trmast, in ko mu je zapretil oče,

da ne dobo nobenega denarja več, da bi ga nosil k Stržénu, se je odrezal: »Boste pa dolgove plačevali!« vzel klobuk in šel naravnost k Stržénu. Minica je stekla za njim in ga zadrževala, a zastonj, češ, on se ne da več strahovati kakor otrok. Pil je mnogo in z jezo; kdo bi bil tudi brez denarja dobre volje! Roza je sedela pri njem in uganjala burke. Doma pa je bila huda ura, in ker Tineta le ni bilo, je poslala mati ponj Minico. Roza jo je prijela za roke in jo hotela po vsej sili posaditi za mizo; Stržén ji je prigo-varjal, naj malo posedi, da si Tine ugasi žejo. »Saj pijan ni«, je dejal porogljivo, »samo malo okrogel je«.

»Minica, domov se spravi!« je vpil brat. »Za poštena dekleta ni ta hiša«. Za Minico pa je prišla sama Mejačka. Ustnici sta se ji tresli in oči bliskale od jeze. »Kaj vendar misliš,« je očitala sinu in premagovala svoj srd, »da tu posedaš in popivaš; doma pa zaostaja delo. Ali te ni sram!«

»Saj grem, mati, saj grem. Ne bodite tako tisočkrat sitni!« je godrnjal Tine in iskal klobuka. »Roza, kje je moj klobuk? Ne maram se več šemiti«. Roza mu je dala klobuk, ki ga je bila skrila za šalo, ko je rekel, da nima denarja. Tine je še malo godel, preden je šel; Mejačka pa je plačala njegov dolg in se hudo razprla s Stržénom in njegovo sestro.

»Kaj smo se vendar pregrešili«, je dejala, »da nam je Bog vaju za kazen sem poslal! Kako

je bilo prej v Dramljah, in kako je sedaj! Naj se starši in otroci, naj se bratje in sestre še tako ljubijo, vidva napravita razprtijo! Kje je še kak fant in kako dekle, ki bi se ne bilo pohujšalo v Vaši krčmi! Kaj smo vama storili mi, da nam zapeljujeta sina?»

»Tristo medvedov!« je kričal Stržén. »To je moja hiša; in jaz ne trpim, da bi kdo tukaj razgrajal in se vsajal. Kaj se menim jaz za Vašega Tineta in za Vas!«

»Kar doma ga imejte, mamka,« je dejala zbadljivo Roza. »Pod steklo ga denite, ali pa na vrvco, da Vam ga kdo ne zapelje!«

Tako je nastal očiten razpor med Mejačevimi in Stržénom. Stržéna ni bilo več gori, Tineta ne doli, in obirali so se, da je bilo grdo slišati. Koristilo ni to sicer nobeni hiši, a manj se je menil Stržén. Krčma njegova in štacuna se nista še smeli pritoževati. Vendar mu to še ni bilo dovolj. »Moški in ženske hodijo k meni«, je dejal; »še starim babam moram kaj napraviti.« Napravil je loterijo; zakaj gosposka mu je šla na roke. Zopet so dohajali novi gostje in pretuhtovali pred hišo številke in ugibali, katerabi morala priti zdaj zdaj na dan. Lojze je prenašal številke s pošte na pošto in razlagal ljudem, kako bi bili imeli to zavreči in ono postaviti, da bi bila terna. Stržén mu je bil namreč podaril prave egiptovske sanjske bukvice; kaj čuda torej, če so dejali ljudje: Tega Lojzeta imajo za neumnega, a za številke je pa malo takih. Vse več in po-

menljiveje se je sedaj sanjalo Dramljanom; in počasi je premagala tudi Lojzeta izkušnjava: stavil je, vsak mesec enkrat, da bo sreča mogla kod k njemu.

Zopet je prišel božični dan in prišlo novo leto, važno leto 1866. V Dramljah se je sovražilo in prepiralo vse vprek. Tine je ostajal doma in delal po malem, kolikor pač nanese zima. Zopet je bil mirnega srca in židane volje. Stržéna ni vzel nikdar v misel, in videlo se je, kako neljub mu je govor o tem človeku. Ko so pa pustno nedeljo zagodli godci v Stržénovi krčmi, se ga je lotil silen nemir. Stopil je zdaj pred hišo, zdaj k oknu in gledal in poslušal, kako se razveseljuje mladina. »Opravljeno je doma vse,« je dejal materi in jo gledal. Ona pa je slutila, kaj se godi v njegovi duši, in pričela zabavljati na ono krčmo. »Kaj ne, Tine? Ti pa ne pojdeš gledat tiste Roze«, je dejala. »Ali jo slišiš, kako vriska? Gotovo je že pijana. Ni gršega od pijane ženske. Če hočeš vina, ga doboš doma«.

»Ne maram«, je dejal Tine in šel na dvorišče in poslušal in premišljeval. Dekleta so hitela vsa žareča na plesišče in za njimi korakali fantje vriskajoč, Tine je pa sam pohajal. O, kako pusto je bilo doma! Zopet je šel materi pravit, da je dolgčas. »K Stržénu mi nimaš iti; to ti povem«, je dejala ona in mu obrnila hrbet. To je Tineta ujezilo; šel je pogledat malo po vasi, s trdnim sklepom, da ne pojde k plesu.

Pred hlevom, ne daleč od Stržéna, se je dolgočasil Klemenov Janez. Pridružil se mu je Tine. Enakost čuvstev združuje ljudi.

»Greva li malo k Rozki?« je menil Janez in pogledal Tineta po strani.

»Danes jaz ne grem«, odvrne Tine, ne da bi se ozrl vanj.

»Pri nas tudi godejo,« povzame zopet oni, kakor sam zase, »kadar grem v krčmo. A jaz jim pokažem zobe. Ali smo otroci, da bi nas zapirali doma in gonili spat s kurami! Hlapec dobo mezdò; jaz pa naj delam zastonj, zato ker sem domač? Rajši grem služit. Ko so bili oče mladi, niso bili nič boljši od mene: sedaj se pa tresejo za vsak krajcar.«

»Piješ pa vendar vsako nedeljo in časi tudi ob delavnikih.«

»Pijem pa res,« odvrne oni in vleče počasi tobak iz pipe. — »Denar se že dobi, če je kdo razumem,« povzame črez nekaj časa ter se zoprno nasmehne.

Zopet sta molčala oba, in Tine se je jezil, ker ni razumel teh besedi. »Meni daje denar kupčija,« nadaljuje oni in pomolči zopet, kakor da bi se veselil Tinetove nepotrpežljivosti. »Mineža poznaš,« reče naposled z zamolklim glasom, »Mineža, ki je pol tatu, pol goljufa. S tistim kupčujem. On kupi vse: kokoši, jajca, žito, drva, kar je na prodaj. Potlej pride pa še sam materi tožit, da mu je lisica zašla med perut-

nino, in dehorja obdolži, kakor je bil svoje dni norega Lojzeta. Slanino nam pokrade maček, snopje s kozolca cigani, jaz pa vlečem denar.«

»Torej ti kradeš doma?« je dejal Tine tiho, in streslo ga je.

»Kaj še!« se nasmehne oni. »Krade tisti, ki vzame kaj tujega. Kar je pa mojih staršev, to je tudi moje. Čigavo pa bo enkrat?«

Zopet je umolknil, zakaj sramoval se je pred Tinetom svojih nazorov. Zato se je začel opravičevati: »Niso li starši sami vsega krivi, ker nas držijo tako na kratko? Vraga! Kadar pridejo fantje iz vse fare popivat in bahat, moramo vendar pokazati, da imamo tudi mi cvenk.« Ta razlog se Tinetu ni zdel nevažen. »Da bi le ta preklicani Minež ne plačeval tako slabo!« se je hudoval Janez. »Kar pod nič mu prodaj! In kdo drug ima škodo kakor oče, ker so tako trdi? — Toda, Tine, večer se je storil, pojdiva na maseljce!« Tine se je branil. »Samo za pol ure in nič več,« je prigovarjal oni.

»Tudi denarja nimam danes pri sebi,« reče Tine.

»Kolikrat si me že ti napajal! Nocoj plačam jaz,« odvrne oni, prime Tineta pod pazduho in ga vleče pol s silo, pol z lepo v krčmo.

Nista ga pozdravila niti Stržén, niti Roza; le grdo sta se držala. Jezen je sedel Tine za mizo, in ni se mu ljubilo govoriti; kesal se je, da je prišel. Komaj je preteklo pol ure, je sunil tovariša s komolcem, da naj plača.

»Jaz sem suh,« šepne oni in se mu zareži v obraz.

»Slepar!« je siknil Tine med zobmi in iskal po žepih in izvlekel nekaj drobiža. Pobleдел je; ni bilo dosti.

»Kar pijva dalje,« meni oni, »bode že kako.«

A Tine ni imel več ostanka v tej družini in se je vzdignil, da bi šel. Roza pa ga je prestregla, pomela palec ob kazalec in opomnila, da naj plača.

»Plačal bode Janez,« dé Tine kratko.

»Ta še zase ne bo mogel,« se je jezila ona. »Vi mi ne odidete, dokler ne boste plačali, ali pa pustite klobuk! Jaz nočem, da bi Vaša mati za Vami plačevala in mene oštevala. Če nimate denarja, pijte vodo!«

Šum po sobi je potihnil, in vseh oči so se uprle v Tineta, ki je zelen od jeze in sramote stal pred Rozo. Naj bi bil Stržén pred njim, ne bi mu zastavljal pota! A kaj je bilo storiti?

»V četrť ure doboste vse,« je dejal Tine hripavo.

»Klobuk v zastavo!« je odvrnila ona, in glasen smeh se je razlegnil po sobi. Tineta je obšla rdečica, in pot mu je stopil na obraz.

»Tine!« se začuje neprijeten glas iz temnega kota. »Mošnjiček si pozabil doma. Kaj ne? Pojdi no sem. Koliko pa potrebuješ?«

Tine se je obrnil, in iz tobačnega dima se mu je pokazal zoprni obraz Minežev. Spomnil se je njegove kupčije, in mraz ga je izpreletel.

»Tine,« je zopet povzel oni, »pri meni imaš kredit. Reci, koliko ti dam.«

Tine ni imel časa premišljevati in iz stiske si ni vedel drugače pomagati, nego da je prosil, naj mu došteje dvajset krajcarjev.

»Prava beračija!« je dejal oni moško in štel počasi denar.

»Črez pol ure Vam vrnem; počakajte me konec vrta!« je dejal Tine, rdeč kakor kuhan rak, in hitel domov. Jezil se je nase, da je šel v to krčmo, na Janeza, da ga je tako speljal, in na starše, ki so tako trdi proti njemu. S hudimi besedami sta ga sprejela roditelja, Tine pa je molčal, da se je malo plegla nevihta, potem pa je prosil mater, naj mu da samo pol goldinarja.

»Nobenega krajcarja,« je odgovorila mati in mu oponesla, kako je že dolgove plačevala za njim.

»Za denar si ti še premlad!« se je jezil oče. »Kadar imajo otroci denar, imajo štacunarji semenj.«

Tine pa je le prosil in prosil, samo enkrat naj se mu še pomore, ko ne pojde nikdar več k Stržénu. Zastonj; nihče mu ni verjel. Tinetu je zavrela vroča kri. »Kesali se še boste,« se je zagrozil in dirjal od hiše. Minica je stekla za njim in mu ponujala denar, ki si ga je bila prihranila, a on ga ji je izbil iz roke in izginil.

»Oh, gotovo si bo kaj naredil,« je vzdihovala sestra.

»Molči!« jo je zavrnila mati. »Ti ga vedno zagovarjaš, in zato je tak.«

Konec vrta pa je čakal Minež; in prišel je Tine, potrta in ponižan. »Denarja nimam,« je dejal.

»Daj mi pa kaj drugega,« se je nasmehnil oni. »Jaz vzamem vse.«

»Saj nimam nič,« je dejal Tine žalosten.

»Na podu imaš spravljeno semensko deteljo. To jaz vem. Tiste mi daj en koš, pa sva bot.«

Stresel se je Tine pri teh besedah, in vzdignila sta se mu v srcu ponos in poštenost proti izkušnjavcu, a oglasila se je tudi jeza in opravičevala vsako početje. Dobro je slutil ta notranji boj Minež. »Kaj ne?« je dejal. »Sitno se ti zdi, ko boš koš detelje manj podedoval. Toda kakor hočeš. Silil te ne bom. Vrni mi pa v denarju, kar sem ti v denarju dal. Čakati seveda te ne morem.«

Tine je molčal v hudi stiski, in Minež ga je gledal kakor kača svojo žrtvo. Premišljeval je Tine, kako bi si pomagal, a nič si ni mogel izmisliti; vdati pa se vendar ni hotel zapeljivcu. Samo da bi se izvil iz njegovih rok, je dejal, da ima ključ k podu vedno oče pri sebi.

»O, kako si še mlad!« se je smejal mož. »Hlev in pod sta pod eno streho. Iz hleva zlezeš v plevnik, iz plevnika na pod brez lestve. Potlej pa odpahneš duri. Ali ni res?«

Tine je zopet molčal in premišljeval, in vroče mu je prihajalo. Kradel boš, mu je dejal neki notranji glas; a takoj se je oglasil drug: In kdo je kriv? Ne li skopost in trdosrčnost roditeljev? Minež je silil, naj odgovori, in tiho, tiho, da bi sam sebe ne slišal, je dejal Tine naposled: »Naj bo!« — A Minež ga je čul.

»Ko odbije polnoč, pred podom!« je pristavil naglo in se obrnil za vrtoom proti vasi.

»Prokleti lopov!« je bruhnilo Tinetu iz stisnjenih prsi. Minež je obstal, povlekel parkrat dim iz pipe in mu zaklical: »Nič ne maraj, Tine! Prvikrat si malo hud, pa se me boš navadil.«

Tine pa je pobral v grozni jezi robat kamen in ga vrgel, da je vršal mimo Mineževih ušes. Nehote je stisnil mož glavo med rame in pospešil korak. »Ha, moje znanje mu že preseda,« je mrmral in se namrdnil ter hitel nazaj v krčmo.

»Ujel sem ga, zajca,« je dejal in pomežknil Klemenovemu Janezu in prisedel. »Malo plah je še; v štirinajstih dneh mi bo pa jedel iz roke. Ti si me tudi hotel zadaviti, ko sva se seznanila; sedaj sva pa bratca.« Grdo se je nasmejal molčečemu Janezu. Medtem pa je vstopil Lojze, in takoj ga je klical Minež pit: »Lojze, pij! Midva sva bila vedno prijatelja, dasiravno si me hotel ti enkrat spraviti v zapor.«

»Ti si me pa res spravil!« je dejal Lojze. »Zato le sam pij!« Oni pa se je začel norca delati iz Lojzeta, da je zbudil glasen smeh med pivci.

»Povej, Lojze,« je ukazoval Minež, »kako si v Ljubljani goljufal iblajtarje!«

»Minež, jaz nisem še goljufal nikogar, ti pa že,« se je odrezal Lojze.

»A hotel si goljufati, Lojze, hotel. Ne veš li, da je pri Bogu to vse eno? Bog je že zapisal, da goljufa Lojze ljubljanske iblajtarje, in nič ti ne pomaga, da si bil nazadnje ti goljufan. Ali ni to nespametno, greh imeti, Lojze, in škodo? I povej no, kako je bilo? Kaj bi se sramoval! Saj smo med seboj; saj se poznamo!«

»Da, jaz te poznam, da te ni nič prida,« je dejal Lojze. »A jaz nisem goljufal.«

»I kako to, da ne, Lojze?« se je rogal oni; »če si pa hotel goljufati ljubljanske iblajtarje? Povej, prijatelj; če ne, povem jaz.«

»Saj res, Minež,« je vse zavpilo, »kar ti povej!«

»No,« je dejal ta, »Lojze nese nekoč velik lonec masla v Ljubljano. Pa stopa tako-le med jagnedi od Vrbančka gori in premišlja, kako bi prekanil iblajtarje.«

»Ni res,« mu seže Lojze v besedo. »Na to nisem mislil.«

»I, Lojze, na to vendar misli vsaka potovka, in da bi ti ne bil mislil? Beži no! Tako on preudarja in preudarja, kako bi zvil tiste peteline, ki brskajo po vrečah in koših. Izmisлил si Lojze ni nič. Kaj ne, Lojze?«

»Nič!«

»No, saj ga poznate. Nič mu ni padlo v glavo. Toda vrag, ki preži na grešnike kakor iblajtar na potovke, pošlje Lojzetu nekega prekanjenega lisjaka naproti. Kako je, Lojze? Ali je bil tisti, ki je tebe goljufal, kakor si hotel ti iblajtarje, gosposki oblečen ali kakor nas kdo?«

»Napol gosposki.«

»Torej tisti napol gosposki potepuh, ki ga je bil po božjem pripuščanju naščuval sam vrag na Lojzeta, nagovori Lojzeta. Lojze, pravi. — Ali te je vikal?«

»Vikal.«

»Lojze, reče torej, Vi nesete maslo v mesto. A boste morali plačati dac. — Dac, je potrdil Lojze.—Izneslo bo precej, je povzel oni potepuh. Veste kaj? Dajte lonec meni; jaz poznam vsa stranska pota in steze; jaz ponesem maslo v mesto, in noben iblajtar me ne bo spazil. — Koliko zahtevate, je vprašal Lojze. — Eno šestico, je dejal oni in dobil jo je. Kaj ne, Lojze? Nespameten si bil, da si plačal naprej.«

»Nespameten.«

»Tako mu je dal Lojze denar in lonec masla. Oni dedec se je izgubil po stranskih potih in stezah, Lojze pa je korakal moško skozi mitnico in se smejal iblajtarjem, ki jih je bil tako grdo opeharil. Ko pa pride v mesto in iz ulice v ulico, se je pa začel praskati za ušesi: moža z loncem ni bilo nikjer. Koliko časa si ga čakal in iskal?«

»Ves dan.«

»In še ga čakaš, kaj ne? A ne boš ga pričakal. Tako je Bog kaznoval Lojzeta, ki je hotel preslepiti iblajtarje; žena ga je pa doma kaznovala še posebej.«

Tako je smejil Minež Lojzeta. Ko pa so odhajali poslednji pivci, se je vzdignil tudi on z Janezom. »Ti mi posodiš koš,« mu je dejal; »ampak da bo držal kaj prida!«

»Zakaj pa koš?« je vprašal Lojze fanta po strani.

»Minež bo nocoj nakladal,« se je režal Janez, »pri Mejaču.«

»Kradel bo ta lopov,« je dejal Lojze sam pri sebi in se veselil, da mu bo prekrižal načrt. Kar precej se je odpravil Mejaču pravit, da naj se varuje Mineža. Da pa Mineža toži Lojze, to se je zdelo Mejaču tako smešno, da se je smejal na vso jezo tistega dne, in smejala se je ž njim žena.

»Poštenjak si ti, Lojze,« je dejala; »ti ne pustiš, da bi tudi drugi kradli.«

Lojze je debelo gledal, zdaj moža, zdaj ženo, ker ni razumel, zakaj se smejeta. Voščil jima je lahko noč in šel. Mejač pa je pomislil, kaj bi mu utegnil Minež odnesti v košu, in prišla mu je na misel semenska detelja na podu, kamor se je dalo priti iz hleva, ako je bil hlapec nemaren. In ko so bili vsi drugi že odšli spat, je šel on s krepko palico v rokah na pod in legel na otep za kupom detelje.

Tine pa je begal ves večer kakor brezumen okrog. Motna mu je bila glava, in kar je pred malo časom doživel, se mu je zdelo kakor težke sanje, iz katerih se ni moči prebuditi. Počasi so se mu razvrstile misli, in oglasila se je zopet vest in mu očitala grozno pregreho; prirojeni ponos mu je gnal kri v lica, in Tine se je čutil neizrečeno nesrečnega. Samo enkrat bom storil, je dejal sam pri sebi, in tat bom za vselej. Očeta bom goljufal, ki mi vse zaupajo. Ali jim bom še mogel pogledati v oči? Mraz ga je izpreletal pri teh mislih. In Minež — moj prijatelj! Vroče mu je postalo, in zaškripal je z zobmi. Zopet mu je prigovarjal neki glas, da naj se vrne s tega pota, da še ni prepozno. Prijetno mu je to donelo, in sklenil je vse povedati materi in jo prositi odpuščanja. In potem ne govorim nikdar več, je dejal, ne z Minežem, ne s štacunarjem. Hitro je šel proti domu, a čim bliže je prihajal, tem bolj mu je upadal pogum. Postal je pod oknom in slišal, kako je mati tožila poznemu gostu:

»Govorite resnico: ali se je prej ob nedeljah Bog tudi tako žalil kakor sedaj, kar so ti Strženi tukaj? Toda on ni še tako hudoben, ampak Roza, tista je pravi cvet. Tineta mi je vsega izbežila. Premislite to sramoto: dolgove sem plačevala za njim! In nocoj je že zopet doli. Kar izgubil se je bil popoldne, in ni ga še nazaj. Toda bom ga odvadila. Od mene ne dobó denarja, in če bi me prosil na kolenih.«

Ko je zaslišal Tine te besede, je pobesil glavo in se obrnil stran. Tema mu je ležala pred očmi, tema pred dušo, ko je taval ves obupen okrog. Kar je, to je; sami so krivi, je dejal tiho in se jel opravičevati samemu sebi. A ni se mu spešilo: predobro je bil vzgojen, in do zadnjega trenutja se je bojevala v srcu vest z ošabnostjo.

Ko pa je udarila ura polnoč, se je stresel in hitel oprezno proti domu in v hlev. »Sedaj, in nikoli več, nikdar več,« je šepetal v srčni stiski. Oče je čakal na podu in že mislil, da se je bil Lejze zmotil. Kar so zaškripala vratca iz plevnika, in skočil je nekdo na pod. Mejač se ni genil. Oni pa je šel odpirat pod, in priplazil se je Minež s košem in klel, da je moral čakati. »Hlapec je zmenjen z Minežem,« si je mislil Mejač, in jeza ga je grabila. Ko sta pa onadva začela polniti koš in je šepetal Minež: »Le potlači, saj gre še noter: dobra vaga v nebesa pomaga!« takrat je zavihtel Mejač palico in udaril po Mineževem tovarišu. »Jezus, Marija!« je vzkliknil udarjenec in se zgrudil na tla. Minež je skočil k vratom in izginil v noči; Mejač pa je strmел kakor okamenel. Kakor da bi mu bil sinov vzklik ustavil kri po žilah, so mu odpovedali vsi udje. A grenka žalost in očetovska ljubezen so ga zdramili takoj. Skočil je k ranjencu, in ko je spoznal, da ni več življenja v njem, ga vzdignil s silno močjo, kakršno daje človeku strah in obup, in ga odnesel v hišo. Nesel ga je po stopnicah v sobo, tujcem name-

njeno, in ga položil na posteljo. Ropot je privabil ženo. Kako se je prestrašila, ko je zagledala sina kakor mrtvega in očeta sklonjenega črezenj. Začela je klicati vse svetnike na pomoč, mož pa ji je ukazal, da naj molči in prinese mrzle vode. Škropila sta sina in ga drgnila po prsih, da je izpregledal. Nasmehnil se je čudno in zopet zatisnil zmočene oči. Spal je dolgo, a nemiren. Visoko je že stalo solnce, ko se je prebudil, pogledal topo krog sebe in začel blesti. Poklicali so zdravnika; lotila se je bila Tineta vročinska bolezen.

X.

Ne vprašaj, zakaj
Mi tu ni strpet';
Ne vprašaj, kedaj
Se snideva spet.

S. Jenko.

Tako je ležal Tine med življenjem in smrtjo. Mati in sestra sta se izkušali, katera mu bode ljubezniveje stregla, in oče Mejač je presedel po cele ure poleg bolnikove postelje; prekladal ga je, popravljaj mu blazino pod glavo, dajal mu pit in pazil na vsako izpremembo v njegovem stanju. Ves dogodek je bil zavit v neko tmino, ki jo je izkušala Mejačka prodreti; a oče je molčal trdovratno.

Tolažilo je Mejačeve sočuvstvo znancev in prijateljev, ki so povpraševali, kako je Tinetu.

A zavzela se je Minica, ko jo ustavi nekega večera Franca z vprašanjem, če je Tinetu že kaj bolje. Kako jo je razveselilo to vprašanje, ko se je sama že toliko časa pripravljala, da nagovori ono, ki bi ji mogla toliko reči povedati! O, sedaj je ni hotela pustiti izlepa.

»Kako pa pri vas?« je vprašala, ko je bila odgovorila na vprašanje.

»Dolgčas,« je dejala Franca.

»Ali Peter kaj piše?« je šepetala Minica in čutila, kako ji sili kri v lica. Franca je pripovedovala, da je Peter na Laškem, daleč tam za morjem, kjer gre solnce doli, da so ljudje ondi sovražni in grdo gledajo vojake, in da vse kaže, da bode na spomlad vojska.

»Bog se usmili!« je vzdihnila Minica in izpraševala jo še o tem in onem, in če je Peter še kaj pisal. Prosila jo je, da naj pride še drugega dne zvečer k vrtu doli, da se bosta kaj pogovorili kot stari prijateljici. Franca je povedala Čedinki, s kom da je govorila. Čudila se je žena, a rekla ni ničesar.

Polagoma se je obračalo Tinetu na bolje. Deklici pa sta se shajali skoraj vsak večer, in pomenkovanja ni bilo ne konca ne kraja. Kako dobro se je zdelo Minici, ko jo je Franca podražila s Petrom. »Torej meniš, da res še misli name?« je povpraševala tiho.

»I seveda. Kako si vendar čudna!« je za-trjevala ona in se smejala. To pa Minici zopet ni bilo prav; zakaj mislila je, da se le norčuje ž

njo. Pristrčno prijateljstvo je pognalo med deklicama, in večkrat se je jezila Mejačka, kje da zopet tiči Minica. Čedínovi pa so radi videli to druženje.

Spomlad je prinesla Tinetu zdravje, in naglo so se mu vračale telesne moči, ko je imel tako skrbno postrežbo. A spomin mu je bil oslabel. Trudil se je domisliti se, kaj se je bilo zgodilo pred boleznijo, a brez pravega uspeha. Minež, Stržén, Roza, kup detelje, vse to se mu je križalo v glavi, in prizadeval si je razvrstiti v možganih te reči, kakor se muči kdo pri mesečini prebrati važno listino. Bistro je pogledaval očetu v obraz, kakor da bi hotel zaslediti njegove misli in njegovemu molčanju priti do dna. A tudi izmed drugih domačinov ni hotel nihče govoriti o tem predmetu; le mati se je semtertja hudovala, da Stržénovi ne enkrat niso povprašali po njegovem zdravju, in ljubeznivo prigovarjala sinu, da naj se tudi on ne meni več zanje. Rad jo je poslušal Tine.

Delo ga je okrepilo popolnoma, a nemir mu je bil ostal, in zdel se je vsem nekako razmišljen.

V vas pa so prihajale vznemirjajoče vesti. Lah sili iz dežele; vojska bo, to se je govorilo povsod. Kdor je prišel od velike ceste ali iz Ljubljane, je vedel kaj posebnega povedati; vojaka da se vse tare po Ljubljani; a kar jih pride črez dan, se odpeljejo ponoči, da se naredi drugim prostor, ki dohajajo od vseh strani; po

cele vagone da se vozi streliva proti Trstu, in v Gorici da so zalotili laškega vohuna, ki je imel že vse načrtano, kod da bi pridrli Pijemontezi. To so bile hude novice za Čedšnove, hude za Minico, ki se je večkrat s solznimi očmi poslovila od prijateljice.

Tine pa se je malo menil za vse to; on je imel svoje misli, neprijetne misli, ki se jih ni mogel odkrižati. Tako gre nekega jutra zamišljen na polje, kar ga sreča Minež.

»Ho, Tine, že zdrav?« se mu reži naproti. »Presneto te je bil opletel tvoj stari! Kaj pa najina kupčija?«

Kakor da bi bila padla mrena od očesa, je izpregledal Tine, in jasno, grozno jasno mu je bilo vse, o čemer je premišljeval toliko časa. Da je kradel, da ga je zasačil oče, in kaj se je potem zgodilo, je stalo zapisano z gorečimi črkami pred njegovo dušo. Smrtno bled se obrne od malopridneža in krene drugo pot. Zdaj vem, kaj pomeni očetov molk, dé sam pri sebi; o nesreča, nesreča! Tako prehodi, v svoje misli utopljen, polje in gozd, in beži dalje, vedno dalje, sam ne ve, kam, sam pred seboj.

»Kam tako zamišljen, Tine?« ga nagovori znan glas, in iz hoste stopi Klemenov Janez.

Tine se zgane.

»Povej rajši ti, kam ti greš!« vpraša v zadregi.

»Jaz?« se nasmehne prisiljeno fant. »Naravnost v Ljubljano. V vojake se grem zapisat.

Na Laškem je vojska, in v Ljubljani nabirajo radovoljnike.—Kaj ne? Čudno se ti zdi; a je tako. Tako se je moralo zgoditi; zavoljo te proklete Stržénove krčme. — O, Tine, kako je bilo časi pri vas prijetno: malo smo pili, pa so rekli vaš oče: Fantje, dosti imate! in smejali smo se in šli. Tam doli pa začno človeka šele prav nalivati, kadar je pijan. Oj, ti prokleta Roza! Snoči smo pili do polnoči, in prišel sem domov kakor zverina. Doma smo se potem kregali in kregali, in jaz, ki sem bil pijan, sem udaril po očetu. Oj ti prokleta krčma! — Sedaj pa grem, in Bog ve, če se vrnem še kdaj. Dvajset goldinarjev menda dobi vsak radovoljnik na roke. Denar pošljem očetu, da ne bodo hudi; mi pa: ,Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo: nazaj nas več ne bo!' — Vidiš, tako je, Tine.«

»Janez, jaz grem s teboj,« reče Tine odločno.

»I, zakaj pa ti?« se zavzame oni.

»To tebi nič mar! Če hočeš, pojdiva skupaj; če ne, pa vsak svojo pot.«

Janez je bil vesel, da je dobil tovariša. Tine mu je naročil, kje ga naj počaka, in hitel brzo domov. Sedaj ni bil več razmišljen. Jasen in strog je bil izraz obličja, iz katerega je sijala v prejšnjih časih tako vesela lahkomišelnost. Kakor da bi mu bil dober duh pokazal pot iz zagate, iz katere ni videl nobenega izhoda, tako se mu je zdelo; in domov ni šel jemati slovesa, le s sestro je še hotel govoriti in pripra-

viti se na odhod. A sestra je bila z doma, in ni je mogel pričakati. Mati ga je začudeno povpraševala, kam da je namenjen.

»S Klemenovim greva nekam, in ni treba čakati z večerjo,« je bil odgovor.

»Menda vendar ne pojdeš zopet k Strženu!«

»Nič več, mati, dokler živim,« je dejal Tine in šel. Ni se ozrl po domači vasi, kjer je preživel toliko veselih dni, ne po polju, kjer je zorelo žito: nekako ostarelo mu je bilo srce. Ko pa ga je srečala Franca in ga radostno pozdravila, jo je ustavil in prijel za roko. »Lej, Franca,« je dejal, »enkrat si ti dejala, da naj pozabiva, kar je bilo med nama; sedaj pa jaz tako pravim. Zdrava ostani in ne misli več na Tineta! Ampak nekaj mi moraš storiti, če si me katerikrat rada imela. — Naša Minica te ima zelo v čislih, in jaz vem, da imata vedno važne pomenke med seboj. Mene Minica ne posluša tako, kakor bo tebe; ti ji prigovarjaj, da naj se varuje Stržena.«

Stisnil ji je roko in šel; ona pa je gledala za njim in ni vedela, kaj pomenijo te besede. Ko ji je bil izginil izpred oči, jo je obšla bridka slutnja, da se Tine poslavlja od domačega kraja. A zakaj da bi šel, si ni mogla razložiti in še manj, zakaj da je tako govoril ž njo.

V velikih skrbah so bili Mejačevi, ko se Tine ni vrnil vso noč. Poslali so vprašat h Klemenu, če je Janez doma, in dobili odgovor, da

ga ni, ker je šel najbrže služiti v druge kraje. Minica je povedala, da se je poslovil od France, kar je mati, jezna, takoj oponesla Lojzetu. Askrbelo jo je sedaj še mnogo bolj, ker si ni mogla izmisliti, kam da bi bil potegnil in zakaj. Oče je menil, da je nemara tudi Tine šel kam služiti s Klemenovim, in njemu, ki je slutil vzrok, se to ni zdelo čudno; da, tolažila ga je celo misel da se bo fant spametoval pri tujih ljudeh. Ženi pa se je to nemožno videlo; belila si je glavo, da bi našla le kak povod sinovemu ravnanju, in tudi njo so obhajale slutnje, a tako grozne, da jih je odganjala z vso močjo. Povpraševala je ljudi, ki so prišli iz drugih krajev, in naročala, da naj poizvedujejo po Tinetu. In zvedeli so, da se je Tine radovoljno zapisal v vojake. Na ves glas je zajokala Mejačka, ko se ji je tako strašno uresničila slutnja. Mejač pa je napregel konja in se peljal za sinom. Malo je bilo upati, da kaj opravi; a čim manjše je upanje, tem bolj se opira človek nanje. Minul je prvi dan in prišel večer drugega dne; a gospodarja še ni bilo domov. O kako dolgo se je zdelo to Mejačevim! Kadar je zaropotal kak voz, so hiteli gledat, če se že pelje oče, in prevarjeni so se vračali z večjim nemirom, večjo nepotrpežljivostjo. Up je pojemał boljinbolj. Mejačka je hodila vsa razburjena semtertja; tu malo postala in poslušala; tam posedela in si pripravila delo, ki ji ni šlo od rok; zopet vstala in vzdihovala in molila. Pozno ponoči se je vrnil Mejač — sam. Sina še videl

ni; ta je bil že odšel na Laško, kjer se je pričenjala vojska. Nema je sedela nekaj časa Mejačka, potlej pa začela jokati in klicati Tineta in ga tožiti, zakaj da ji je storil to, ko ni imel ni najmanjšega vzroka. Mož ji je razložil mirno, zakaj da je pač pobegnil Tine od doma. »Da, da!« je tarnala žena, ki se ni mogla načuditi zgodbi. »Zdaj umejem, zakaj je bil tako žalosten med boleznijo. Kakor bi bil jemal slovo, tako me je pogledal časi in zatisnil oči in se obrnil proč. In kako se je zgenil vselej, kadar je zagledal tebe! Tebe se je bal, in ti mu nisi privoščil lepe besede, da bi bil vedel Tine, da si mu odpustil! O, tebi se ne smilijo otroci! Prav ti si ga pregnal!« Mejač je molčal. V svesti si ni bil nobene krivde; a dasi mu je bilo žal za sina, mu je vendar dobro delo prepričanje, da spoznava Tine svojo pregreho, da se je sramuje in kesa: in mnogo bolj ga je ljubil in čislal sedaj, ko se je kaznoval sam za svoj prestop, kakor če bi bil ostal doma in se delal, kakor da bi se ne bilo nič zgodilo. Ni se dosti menil za očitanje svoje žene. Ta pa je mislila izprva, da je nemara ona pregnala Tineta, ker mu ni dajala denarja in mu branila hoditi k Srženu; po očetovi izpovedbi pa ji je nekako odleglo, ker je mogla koga drugega dolžiti vse nesreče in znašati se nad kom drugim.

O kako pusto je bilo sedaj življenje pri Mejačevih! Oče je hodil po polju sam, zamišljen in malobeseden; mati je vzdihovala in stokala,

kadar je kdo v misel vzel Tineta, in Minica je imela svoje misli, nič veselejše od drugih.

Dasi leži vas precej od velike ceste, so dohajali vendar pogosto vojaki, se nastanjevali za kak teden in odhajali zopet proti jugu ali proti severu. Še važnejša oseba je postal sedaj Stržén. Da sta Prus in Lah napovedala vojsko, to se je bilo zvedelo že tudi v Dramlje; a Stržén je bral novine, nemške in slovenske, on se je znanil z vsemi vojaki, ki so prihajali v te kraje: on je vedel o vojski največ povedati. Oddaleč so ga hodili poslušat, ali iz radovednosti, ali tudi, ker so imeli svojce pri vojakihi. In pravil je Stržén, kako bodo premagani Prusi, ki so mnogo manj izurjeni v orožju od naših vojakov, ker služijo po manj časa; nasproti jim stoji slavni, nezmagljivi Benedek s silno armado, in vzdignila se bode nanje črna vojska, da bo srečen vsak sovražnik, ki bo odnesel peté. A za Laško da se je treba bati; doli zapoveduje nekak cesarjev stric, ki se ne more meriti z Benedekom; vojakov da nima mnogo, ker je šlo vse na Prusa; tam bomo tepeni. »Da, Radeckega ni več,« so dejali možje poparjeni, zakaj na Laškem so se bili većinoma njih sinovi in bratje. Mejačka pa se je spominjala, kadar je stregla trudnim in lačnim vojakom, svojega sina: Bog vé, če dobi on v tujini usmiljenih ljudi! V sanjah ga je videla raztrganega in revnega, in ni se dala utolažiti v svoji žalosti, tako da je bil mož že hud, češ, da je morala pač božja

volja tako biti. »Da, božja volja!« se je jezila ona. »Ti si ga odgnal,« in udrle so se ji solze po licu. Ne da bi iskala tolažbe v delu, ki je najboljše zdravilo bolnih src, se je prepirala z možem in zanemarjala gospodinjstvo.

Zadnje čase sicer Tine ni bil tak, kakršnega bi si bila želela roditelja, vendar so ga sedaj pogrešali povsod. Oče mu je bil že prepustil vse poljsko delo in sedaj se je moral zopet sam ukvarjati z družino. Če ga je pa zadržal opravke doma, je zadremalo delo na polju ali šlo navzkriž. Z domačo razprtijo so se okoristili posli; da se je le kdo s spominom na Tineta priliznil gospodinji, je dobil zagovornico proti gospodarju. Gospodarstvo je nastopilo rakovo pot. Temnilo se je Mejaču čelo; glava mu je lezla k tlom, in siveči lasje so svedočili zimo njegovega življenja.

XI.

Čez visoke gore
Gredo črne megle,
Čez moje srce,
Pa težave bridke.

Nar. p.

Stržén se je nekoč zopet razprl s sestro, ki mu je krčmarila; a huje kakor po navadi. Čakaj, zlodej, je dejal, jaz ti eno zagodem, ki ti bo zvenela po ušesih. In sklenil je njej navkljub oženiti se. Da človeku ni dobro samemu biti,

tega mnenja je bil že precej časa, a fantovanja se še tudi ni bil naveličal; toda ker ga Roza tako jezi, naj pa pride nova gospodinja v hišo. Dramlje so se mu bile priljubile. Da ga imajo ljudje radi, to je vedel; a da mu nič posebno ne zaupajo, ker vendar še ni domačin, to je tudi čutil: ako pa vzame dekle iz vasi, postane pristen Dramljan. In katera bi bila boljša od Minice Mejačeve? Brhka je, pridna, iz čislane rodovine, in, tristo medvedov! denar ima; — in, če Bog da, še Tineta ne bo več nazaj. V te prijetne misli utopljen je oštel še do dobrega svojo sestro, oblekel se pražnje in hajdi k Mejačevim! Krčmarica ga je sprejela hladno. Ko je pa opomnil, da se mu toži po starih prijateljih, da ni razen pri Mejačevih družčine v vasi, kjer bi se mogel človek pametno razvedriti; ko je obžaloval, da jih je zadela taka nesreča, in se pridušil, da je Mejačka vedno mlajša: mu je podala roko, da bi bila zopet prijatelja. On pa ni izpustil njene roke, ampak ji razložil, po kaj da je prišel; in od veselja se je razvnel obraz Mejačeve matere: izpolnjevala se ji je srčna želja. »Zelo je sicer potrebujemo,« je dejala, »a ker vem, da je k njeni sreči, Vam jo rada dam in upam, da boste zadovoljni ž njo. Dela je vajena vsakega in pohlevna je; no, in gospod Stržén, zaradi dote se tudi ne bomo razprli: saj imamo, hvala Bogu!«

»Kaj pa Minica?« je vprašal Stržén. »Ali bo marala zame?«

»Kako morete dvomiti, gospod Stržén! Kolikor jo jaz poznam, Vas ima zelo rada. Odpravila je vse snubce, dasi bi bila šla lahko na dobre kraje, k premožnim ljudem. A ni hotela, in mi je nečemo siliti. Sama naj si izbira!«

Mejačka je čula, da je prišla Minica s polja domov; ostavila je gospoda in šla hčer opozarjati na imenitnega gosta.

»Minica, pojdi se umiti in preobleci se hitro!«

»Zakaj pa, mati?« je vprašala Minica. »Popoldne gremo zopet na njivo.«

»Boš videla,« je dejala zapovedljiva žena, in Minica, vajena brezpogojne pokorščine, je šla, da izpolni materino povelje. Prišla je v sobo in se začudila, ko je zagledala Stržéna. Ta pa je molčé, z zadovoljnimi očmi gledal vitko postavo, sveže, lahno rdeče lice in te oči, iz katerih je sijalo toliko ponižne vdanosti.

»Podaj roko gospodu Stržénu,« je dejala mati; »saj veš, kako prijetno smo se časi zabavali v njegovi družčini.«

»In bomo se še,« se je ujunačil Stržén. »Še nocoj bode beseda, gospa Mejačeva!«

»Torej le pogovorita se,« je dejala mati in šla iz sobe. Minico je obšla neprijetna slutnja; Stržénu pa, ki je že imel izvrstno šalo na jeziku, je upadel nekako pogum, ko ga je zadel mirni, hladni pogled zale deklice, in prav pohlevno ji je razodel svoje želje. Minica se je zahvalila za tako čast, a odrekla mu je odločno in šla. Rde-

čica je oblila Stržéna: sram ga je bilo, in jezil se je. Zastonj se je bil ponižal! Kako moško je odbilo dekle njegovo roko, ki bi jo bilo z veseljem zgrabilo sto in sto drugih! In kmetsko dekle! Ali se je že slišalo kaj takega? Hladno se je držal Stržén, dasi je vse vrelo po njem; a Minica ga je začela sedaj še le prav mikati. Moja mora biti, je sklenil sam pri sebi, in prijetno ga je ščegetala misel, da jo bo vendar dobil, naj se tudi brani. V tem je vstopila krčmarica in s pomenljivim smehom vprašala, če je že vse zgovorjeno.

»Tristo medvedov!« se je silil Stržén šaliti se, »ne mara zame.«

»To ni možno!« je odgovorila ona resnobno. »Le sramuje se in noče Vam resnice povedati, ker sta premalo še znana. A jaz vem, da Vas ima rada; in tu je moja roka, da ne bo Minica nikogar drugega nego Vaša.« Stržén ji je segel v roko in moško korakal domov; Mejčka pa je stopila za svojo hčerjo.

»Kaj si pa rekla gospodu Stržénu?« je pričela na videz mirna.

»Da ga ne vzamem,« je odgovorila Minica.

»In jaz ti rečem, da ga boš vzela,« je dejala ona in srepo gledala hčer in čakala, kaj poreče. Minica je molčala; a tudi to ni bilo prav materi. »Le kujaj se, svojeglavka,« se je hudovala. »Ali tako izpolnjuješ četrto zapoved božjo? Ne bode se ti dobro godilo na svetu. Jaz delam in premišlujem noč in dan, kako bi mogla kaj iz-

boljšati svojim otrokom, da bi njim ne bilo treba ubijati se kakor meni; ta razvajenka pa hoče zmešati ves moj račun! Bodeš se še pekla na polju in nosila žuljave roke, ker ne poslušáš mene, ki ti želim dobro. Kaj pa imaš proti Stržénu? Ali ni mlad, premožen, pošten in dober človek? Ali ti ne bodo zavidala dekleta vse fare? Pozneje mi boš hvaležna, norica, ki se braniš sreče. Toda kaj te poslušam in tisti tvoji trmasti jok. Vzela boš Stržéna, in če se ga braniš z rokami in z nogami!« Jezno je žena zaloputnila vrata za seboj. Od hčere pa je šla k možu tožit, kako je dekle uporno. Mejač se je zavzel, da je žena tako hitro izpremenila svoje nazore o Stržénu, in menil, da je le škoda, da se je razdril dogovor s Čedínovimi; zakaj ni mu bil po volji ta novi ženin. Žena pa je tako živo opisovala ugodnosti te zveze. »Petra ne bo več,« je dejala, »za drugega snubca ne mara Minica, in tudi nobenega nič prida ni. Stržén je pa kakor nalašč, in take prilike se ne dobi kmalu. Če je malo neroden, kaj to dene! Razposajeni fantje postanejo najboljši možje: nič sile ji ne bode pri njem. Rozo bom že jaz spravila tja, odkoder je prišla. Ti govori z dekletom, naj ne bode neumna. In vidiš: naš zet župan, ali pa mi!« In oče je govoril s hčerjo, in njegovo prigovarjanje ji je veliko huje delo nego materino hudovanje. »To veš, Minica,« je dejal, »da ti z materjo želiva le dobro in da ni na svetu boljših prijateljev, nego so starši otrokom. Rada te

imava doma; a vedno bi se kesala midva, če bi ti to priliko zamudila in pozneje prišla na slabše.«

»Kolikrát so rekli mati,« je ugovarjala Minica, »da je Stržéna malo prida, da je pohujšal vso faro in našega Tineta tudi. Jaz kar ne morem spoštovati tega človeka.«

»Potlej bode ves drugačen,« je dejal oče. »Ti ga boš poboljšala. Gospodar on ni slab, in to je veliko vredno. Ne bo se ti hudo godilo.«

»Rajša bi jedla suh kruh z možem, ki bi ga imela rada, kakor da bi imela pri Stržénu vsega na prebitek!«

»Tako govoriš, ker ne veš, kaj je revščina. Kjer ni jesti, ni piti, tam se ljubezen kmalu naveliča. — Jaz sem že star in od danes do jutri: rad bi te še videl preskrbljeno, preden umrjem.« Minica je omenila, kaj ji je naročil Tine pri odhodu, in pristavila tiho, da nemara pa še pride Peter. Mejač je hodil semtertja po sobi in dejal kakor sam sebi: »Peter, da, če bi prišel; a ne bo ga: iskali so že druge neveste.« V srcu so zbolele Minico te besede, in le prosila je, naj jo še puste doma, saj bode vedno pridna in poslušna. Očetu se je smilila hči in šel je in menil, da se pač še ne mudi tako. Za Minico pa to ni bila velika tolažba. Poznala je neupogljivo voljo svoje matere in strahoma premišljevala, kaj ji bode početi.

»Drevi pride gospod Stržén. Glej, kako se bodeš vedla proti njemu!« je dejala osorno

mati, ko se je odpravljala Minica na polje. Delala je celo popoldne, in ko je nastopil mrak, je hitela domov preoblačit se. In z večerom je prišel gospod Stržén. »Dober večer, grlica. Še huda?« je izpraševal Minico in ji stiskal roko, ki se mu je ni upala iztrgati.

»Oče,« se je nasmehnila krčmarica in se nagnila k enemu izmed pivcev, »ali ne bo to lep par?«

»Hentana reč, bo pa res!« je dejal možak. »Ali s Petrom pa ne bo nič, s sosedovim, ki je pri vojakih?«

»Oh, Peter,« je dejala ona zaničljivo in si obrisala usta, »kaj bo Peter! Pleve, ajdovica!«

»Ali se imata pa rada s štacunarjem, rada?« je vprašal zopet možak.

»Oh, kaj pa da!« je dejala krčmarica samosvestno in jela klicati Stržéna. »Gospod Stržen, kaj pa šepečete tam z Minico? Kako sta pa znana! Sedite semkaj; saj smo domači!« Stržén je prisedel in začel briti norce, da se je vse kadilo; Minica pa je hitela proč, da ne bi slišala njegovih šal, ki so se ji tako mrzele.

»Eno moramo še zapeti,« je dejal Stržen. »Škoda, da ni več Tineta: on je imel grlo!« Mejačka pa je zaihtela na glas, in zopet so se odprle zatvornice njene zgovornosti.

»Oh, gospod Stržén,« je dejala, »če bi bil naš za kaj, saj bi bil oprostil Tineta. Toda kmet je kmet,« in zabavljala je hudo na svojega moža, ki je nemiren in razburjen hodil semter-

tja. Ko pa je šla žena v drugo sobo, je stopil za njo, jo prijel za roko in dejal zamolklo: »Neža, spat pojdi! Danes si preveččila in ne veš, kaj govoriš.«

Ona pa je začela ugovarjati in se prepirati, da je mož kar bežal pred točo njenih besedi in se zaprl v svojo spalnico. Strašno ga je lomila jeza; a kaj je hotel? Znositi se nad ženo, vpričo tujih ljudi? da se bo smejala vsa fara? »O kako nas je kaznoval Bog!« je vzdihnil onemogel in poslušal, jezen in žalosten, glasni krohot, iz katerega se je razlegel kričavi glas njegove žene.

Mejačevo hišo je bila zadela huda šiba. Dopoldne je bila mati še pametna, popoldne pa se ji je kar nekako zmešalo v glavi, in to dan za dnevom. Posedala je po hiši okrog, vzdihovala po Tinetu, jokala brez razloga, se jezila nad možem, nad družino, nad vsem svetom; tu ubila lonec, tam zalučila poleno za psom ali mačko, in se rotila, da še pokusila ni vina. Mož ji je prigovarjal, jo opominjal in svaril, naj ne sramoti vse hiše. Kadar se je še zavedala, se je delala razžaljeno in ugovarjala, da ni res, kar trdi; sicer pa je bila vsaka beseda ogenj v streho. Kar jenjati ni mogla, kadar je začela kričati, in naj si je bil navzoči, kdorsibodi: vedela je, da tako užene moža, ki se tudi v najhujši jezi nikdar ni izpozabil. Minica je o takih prilikah jokala od sramote. Oče ji je ukazoval, da naj ostaja popoldne doma, mati pa jo je podila na polje. »Oh, kako ste čudni!« je vzdihnila časi

Minica. Takrat pa je zgrabila mati ali metlo ali krevljo, ali kar ji je prišlo v roke, in Minica je tekla. »Tako spoštuješ starše?« je vpila za njo. »Zato nimamo nič sreče.« — In res ni bilo sreče pri gospodarstvu. In kako bi tudi bila pri takem gospodarstvu! Kar je določil gospodar, je ovrgla navadno gospodinja vpričo njega in družine; in ker se on ni hotel prepirati pred ljudmi, ona pa ni poznala teh ozirov, je obve-
ljala vselej njena, ki pa je bila redkokdaj prava. Gospodarja ni slušala družina nič več, ker je imela proti njemu vedno zavetje pri gospodinji. Nekaj časa se je Mejač ustavljal ženi, a ko je izprevidel, da je vse zastonj, je popustil gospodarstvo in kakor brezvoljen taval okrog. Postal je odljuden, zakaj zdelo se mu je, da vse o njem šepeče in se mu roga.

Vsakdanji gost Stržén se je vedel kakor hišni gospodar: ukazoval družini, norčeval se z Mejačko, ki le ni vedela, kako bi se mu slinila, in nadlegoval Minico.

Mati mu je bila obljubila, da se bo na njegovega godu dan, o kresu, praznovala zaroka. In prišel je kresni dan, ki ga je s tolikim strahom pričakovala Minica in za katerega je bilo toliko pripravljanja. Cvrlo, peklo in kuhalo se je celo popoldne. Mejačka je tekala vsa vroča iz sobe v sobo, prestavljala, popravljala, pogrinjala, brisala, ropotala, ukazovala, jezila se kakor osa. Kadar je šla mimo hčere, jo je pogledala hudo in zarohnela. Proti večeru je bila zopet malo

zmešana. Postajala je na hišnem pragu, ustavljala ljudi in jokala po Tinetu.

Mejač je bil šel z doma in do večera ga ni bilo nazaj. Vračal se je slabe volje: polje, travnik, gozd, vse je pričalo o slabem gospodarju. Kako pa se je začudil, ko mu je zadonela iz hiše nasproti vesela godba, ko je zagledal Stržena za mizo v sredi njegovih prijateljev, ki jih Mejač ni imel posebno v čislih, in ženo, ki je po sobi plesala z navadnim postopačem, ki ga je bila pripeljala Stržénova družba. Zaprl mu je sapo ta pogled, da ni slišal Stržena, ki ga je klical pit, niti Minice, ki mu je s solznimi očmi nekaj pripovedovala. Trdo je prijel ženo za roko in jo peljal v vežo s seboj. »Neža,« je dejal, »imej vendar pamet in ne pleši s temi lopovi, da se ti smeje ves svet!«

»Kar hoče!« je odvrnila žena, ki je imela že vse zmetene oči. »Ti mi ne boš branil. Danes praznujemo god gospoda Stržena.« Iztrgala se mu je iz rok, Mejač pa je stopal počasi po stopnicah v svojo spalnico. Tako nesrečnega in osamelega se je čutil! Sin je bil pri vojakihi, hči se ni smela geniti od matere, in mati — oh, ta pa taka! Sedel je na stol in premišljeval svojo nesrečo, in kako se je vse tako izpremenilo. Neznana bol mu je stiskala srce, ki je razburjeno tolklo ob krepke prsi. Glava mu je bila motna, in čudna tesnoba ga je oklepala. Vstal je, hodil semtertja, vedno nemirneje je bilo srce, in strah se ga je lotil. Zdržema ni mogel več misliti;

molil je malo, malo poslušal vrišč iz pивske sobe, mislil na Tineta, na Minico, na ženo, in slabosti so ga obhajale. »Minica!« je zaklical v prehudi stiski. Hči je pritekla vprašat, kaj hoče. »Vode mi prinesi, mrzle vode!« je dejal in se zgrudil na stol. Dekle je prineslo kozarec vode, a oče je ni več vzel: brez življenja je slonel ob mizi. Minica je zakričala v groznem strahu in stekla po stopnicah in vpila, da so oče umrli. Godba je utihnila, pivci so se spogledali, in krčmarica je tekla k možu, na mah trezna. Ko so se razhajali gostje, je pošiljala ona po zdravnika in po gospoda. Dejali so Mejača v sveto olje, in ni se zavedel do drugega dne; zadel ga je bil mrtvoud. Zbrihtal se je zopet, a zdravnik je zmigaval z rameni, ko ga je povpraševala krčmarica. Preskrbno je stregla sedaj možu; bedela je pri njem in prestrezala njegove želje. Bridko se ji je nasmejal mož, kadar mu je prekladala blazino, in ji stisnil roko. Ona pa se je zajokala na ves glas in vpila, da ne sme še umreti. Minica je klečala kraj njegove postelje in molila in plakala; oče je položil roko na njeno glavo, in solza se mu je prikradla v oko. »Si-rot!« je dejal tiho in ji gladil svetle lase. Da je pa Mejač na smrtni postelji, se je razneslo hipoma po vasi. Pozabljene so bile njegove slabosti, in spominjali so se ljudje, kako je bil pravičen in dobrotljiv, in obiskavali so spoštovanega moža. Tudi Čedin je oblekel suknjo in se odpravil k sosedu, da se spravita, predno za-

pusti ta svet. Pisano ga je pogledala krčmarica, ko je prihajal po stopnicah; a on ni poslušal njenega mrmranja, da bolniku njegova navzočnost ne bo po volji. Tiho je odprl vrata in stopil k postelji. Ko pa sta se spogledala s sosedom, se je obema inako storilo. Mejač je vzdignil slabo svojo desnico in jo podal Čedinu, s katerim sta bila toliko let najiskrenejša prijatelja.

»Ali si še hud?« je dejal jokaje sosed.

»Jaz sem bil kriv,« je odgovoril tiho Mejač.

»Jaz tudi. Oh, kolikrat sem se že kesal! Ta trma moja!« in udaril se je Čedin ob čelo. »A pravi krivec je nekdo drugi!« se je hudoval mož in obmolknil, ker se je spomnil, da snubi Stržén Mejačevo hčer. »Kako sva si zagrenila življenje! O kje so prejšnji časi! Sedaj sva zopet prijatelja. Kaj ne, Vid?« in stisnil ga je za roko. —

»A kaj pomaga! Bog me je kaznoval zaradi napuha. Zgodi se njegova sveta volja! Ampak nekaj bi te še prosil, če mi hočeš storiti,« je dejal zopet Mejač in zrl v strop; roki sta mu ležali onemogli na odeji.

»Vse, vse, kar hočeš,« je zatrjeval sosed.

»Če se vrne moj Tine,« je pričel s slabim glasom, »reci mu, da sem na smrtni postelji mislil nanj in da mu odpuščam. Saj hudoben on ni, ampak zapeljali so mi ga. Minica moja, ta bo pa reva! Dobro bi se ji bilo godilo —« pomolčal je, ker se je domislil Čedinovega Petra, a ni

ga vzel v misel, iz strahu, da ne bi bilo zoprno Čedinu. »Kar je, to je,« je dodal tiho, »otroci trpe za grehe svojih staršev. Moja žena — Čedin, čuješ? Moja žena se je vdala pijači. Pri nas pojde vse navzkriž, vse: ni gospodarja, ni gospodinje. Boben bo zapel, če ne pride kmalu Tine domov, in Minica bo morala služiti. Uboga sirota! — Poglej ti zdajpazdaj, kako gospodarijo, in svetuj jim; morebiti te bodo poslušali. Najrajši bi bil tebe izbral za varuha, a žena je ugovarjala, in vedel tudi nisem, če bi ti bilo prav. Priporočam ti pa takó Minico. Saj sva si bila prijatelja toliko srečnih let, in povrnil ti bode Bog. Ženi bom naročil, da naj v miru in prijaznosti živi z vami — če me bo poslušala,« je dodal tiho. »Ostani zdrav in pozdravi Petra!«

»Oh, sam Bog vé, če se še vrne Peter,« je tarnal sosed. »Mesec dni že ni pisal.«

»Vrnil se bo,« je dejal oni, »in dobro se mu bo godilo: on je držal četrto zapoved. Ti ga boš vesel; jaz pa Tineta ne bom videl več, ki ga imam tudi rad.« S solznimi očmi sta se poslovila prijatelja. Mejačka pa je nepotrpežljivo čakala pred vrati; ujela je bila nekoliko besedi.

»Sosedu več zaupaš ko meni,« je vzdihovala; mož pa jo je poučil, kakšna da naj bode in kako naj ravna; in mislil bi človek, po njenih solzah sodeč, da so ji segale besede do srca. Prišla je zopet Minica jokati.

»Oh, reci ji no, sedaj-le,« je ihtela žena, »da naj se ne brani Stržéna: tebe bode ubogala.«

»O ne, ne, ne, ljubi oče!« je hitelo dekle v neizrečeni stiski in mu poljubovalo roko. »Vse, kar hočete; samo ne silite me, da bi vzela Stržéna.«

»Mislila sva z materjo,« je dejal oče, »da te bodeva tako preskrbela; a če ga res ne moreš, — ukazoval ti ne bom. Morebiti se še premisliš sama. Bog te obvaruj, dete moje!« Še tisti dan je umrl mož, obče čislan zaradi svoje poštenosti. Najglasneje ga je objokovala žena, najbridkeje hči, ker njej se je z njim podrla poslednja podpora v domači hiši. Sedaj ni imela doma nikogar več, komur bi mogla potožiti svojo bol ali razodeti svoje nade.

XII.

Angelj stopi iz neba,
— — — — —

V levi roci vrč ima,
V vrču solz je do vrhá,
Zliva jih na vse steze,
Koderkoli človek gre.

S. Jenko.

»Kako bodo pa sedaj gospodarili pri Mejačevih!« so dejali ljudje, ko so se vračali od pogreba. A začetek je bil dober, in Neža se je obnašala kot gospodinja tako modro, da je marsikatera ženica pokazala nanjo, kadar ji je zagotavljal možiček, da žena gospodar, pa volk mesar. Stržéna nekaj časa ni bilo blizu, in to je bilo nekoliko tolažbe nesrečni Minici. Kar pa ji

je pravila Franca, to je bila nova žalost. Dolgo, dolgo časa že ni bil pisal Peter; starša nista vedela, je li še živ ali mrtev, in bala sta se najhujše novice. O vojski so dohajala dan na dan drugačna poročila. Iznenadila je Stržena bitka pri Kustoci, in bistrourmno je sklepal in glasno dopovedoval, kako sijajno da bomo zmagali šele na Češkem. A prišla je novica o porazu pri Kraljevem Gradcu. Ni je hotel verjeti Stržén od začetka. A ko se je potrdila, se je hudo razsrdil na Benedeka, ki je bil njega tako grdo speljal. Ljudska sodba je bila sedaj taka, da o vojnih rečeh župan nič ne ve. In opustil je Stržén prorokovanje popolnoma, novin ni hotel več prebirati ljudem in pisano je pogledal vsakega, ki ga je vprašal, kaj da počne Benedek. Sam zase pa je zvesto sledil vsem dogodkom, in ni bilo še mesec dni po smrti Mejačevi, ko je z novinami v rokah prikričal v Mejačevo krčmo: »Zmaga, zmaga, gospa Mejačeva!« Sedel je za mizo in bral na glas, kako slavno je pobilo naše brodovje Lahe pri Visu. »He, gospa Mejačeva, jokanja je dosti; vsak pošten Avstrijec se mora veseliti danes. Sedite k meni, da se kaj pomeniva.« Sedla je k njemu, in posrečilo se je Stržénu pregnati ji vso žalost, in kar prestrašila se je njene veselosti Minica, ko je prišla zvečer domov. In sedaj se je pričelo zopet prejšnje življenje. — Za Stržénom so prihruli v hišo vsi postopači, ki jim Roza že ni upala več, in pili so in peli in možili vdovo Mejačevo. Kadar

jim je zadremala, so hodili sami v klet po vina. Kadar pa so odhajali, je premišljevala krčmarica, so li plačali ali ne. Denarja se ji je zdelo prej manj nego več, a rotili so se fantje, da niso nič dolžni. Minico je podila mati od doma, naj se drži dela na polju: krčmo bode že sama opravljala. A deklica je vedela, kaj se godi doma; opominjala je mater, prosila jo na kolenih, naj se poboljša in naj ne vabi v hišo potepuhov. Vse zastonj! Očitala ji je mati, da bi rada spravila od hiše vse ljudi, in hvalila se, koliko bolj obiskujejo sedaj krčmo ko prejšnje čase. In resnico je govorila: Minež na primer je bil vsakdanji gost. Čedina je bolelo, ko je gledal to počenjanje, in smilila se mu je Minica. Opozarjal je varuha dekličinega, da naj poseže vmes; a ta se ni zmenil dosti. »Prepirati se nočem,« je dejal, »in izlepa ne opravim nič. Krčmar nikoli ne pusti krčme, vselej krčma krčmarja. Polje se pa vendar dobro obdeluje, in živina je lepa.« In to je bilo res. Seveda se je za to brigala skoraj le Minica; a Čedin tudi ni bil pozabil naročila rajnega svojega prijatelja. Kadar je dobil kje Minico, jo je ustavil in ni je spustil, dokler se nista pogovorila o vseh potrebnih gospodarskih rečeh, ne da bi čutila ona, da ji hoče svetovati. Kmalu se je navadilo dek-le zatekati se k njemu o vsaki potrebi. Ljudje pa so jo hvalili kot dobro gospodinjo, a milovali jo tudi, češ, zastonj se upira: toliko ne bo nikdar prigospodinjila, da ne bi zapravila mati.

A tudi tu se je obrnilo kmalu na slabše. Gostje so hudo pačili Mejačevo družino. Klicali so pit hlapce in dekle, šalili se ž njimi in je zadržavali. Navadila se je družina muditi se doma dalje, ko je bilo treba, in vračati se s polja po kako reč, ki se je bila pozabila nalašč. Da, ob nedeljah sta hlapca kar sedla k družini in komaj utegnila opraviti živino. Zopet je opominjala Minica mater, da naj tega ne dovoljuje, a menila je ta, da je bolje, da pijejo doma ko drugod. Za mizo je prorokoval Minež. »Brez dela smo, in dolgčas nam je,« je dejal in si prižigal pipico; »vrzimo parto!«

»Mati, posodite nama nekaj denarja!« je prosil hlapec. Mati je posodila, in vrgli so parto in jo metali do večera. Dobival je Minež tako da ni le obral obeh hlapcev, še zadolžila sta se mu. »Nič ne dene, Janez; nič ne dene, Matija«, ju je tolažil. »Saj smo pošteni ljudje. Kaj menita, da vama ne zaupam? Bomo že naredili, da bo prav. Gremo li malo po vasi?« Šli so, Minež v sredi. Pri večerji pa sta bila oba hlapca nenavadno tiha in po večerji nista šla nič zaukat na vas, le kar k počitku. A prihodnjo nedeljo se je čudila mati, ko sta poravnala dolg in še imela denarja za pijačo. »Pripartala sva,« sta dejala, in imela sta poslé pri tej igri vedno srečo in denarja vedno za potrebo. Toda ker sta ob nedeljah popivala črez žejo, sta spavala o ponedeljkih črez čas in potem se zopet krepčala, ker sta bila nekako medla, a imela denar.

Delo pa je zastajalo, živina se zanemarjala, in zadevala je hišo nesreča za nesrečo. Na polju je pregrel hlapec konja in polomil kola, doma je poginilo govedo. Pšenica, ki ni bila nikjer tako lepa kakor pri Mejačevih, ni trgala nikjer toliko pri nasadu. »Kako je vendar to, Janez,« je dejala gospodinja, »da žito tako slabo daje, ko je kazalo tako lepo?«

»Kaj jaz vem!« je dejal hlapec. »Babe delajo premajhne snope.« Polena so ginila vidoma v skladanici. »Sveža so,« je menil Matija; »sušé se.«

»Ha, v številu so se osušila!« je dejal Lojze mimo gredé. Tesno je bilo pri srcu Mejački, kadar je ogledovala mršavo živino, kadar je zagledala napol prazne kašče, kadar je odprla predalček, kamor je devala denar. »Sam Bog vé,« je dejala vsa v skrbah, »kam gine pri nas denar! Ne prikupimo nič, ne potrošimo nič, izkupi se še precej; ni ga pa nikjer nič.« A vdajala se ni tem neprijetnim mislim; dušila si je vest, iskala tolažbe v vinu in topa kakor neizogibne usode čakala poloma. »Tristo medvedov!« je dejal Stržén, tudi v skrbah, »če pojde ta reč tako naprej, bode Minica kmalu bosa. Vrag naj jo potlej vzame! Treba se bo podvizati. Starko bomo potem že učili kozjih molitvic.«

Začel je zopet snubiti Minico, in nastopili so za deklico zopet hujši časi. Mati ji ni dajala miru ne podnevi, ne ponoči, in le s tem se je branila Minica, da bi bila ženitev prehitro za oče-

tovo smrtjo. Bala se je vsakega večera, ko je morala poslušati pusto govoričenje Stržénovo, njegov smeh in predrzno namigavanje. Prav nesrečna je bila.

A da bi bila reva njena še večja, jo je začela črtiti objestna družina, ker ji je bilo njeno nadzorovanje odveč. Ko so želi pšenico, so se pomenile ženjice, da jo morajo ugnati, in hitele so in žele na vse pretege; a Minica jih je dohajala. Sedaj pa so se razjezile ženske. »Ha!« je vstala ena, »ali se hočemo končati? Jaz ne morem nič več.« — »Jaz tudi ne,« je dejala druga in počivala. »Saj sem že žela na več kra-
jih, a nikjer nas niso tako gonili!«

»I kdo vas je gonil?« se je čudila Minica.

»Kdo drug ko ti!« so vpile ženske. »Ali se mar lenimo? Če se ti tako ženeš, saj se za svoje, ha!« — Minica je žela svojo pot dalje in si mislila, da se bodo že umirile ženske.

»Kako to, da ni še malice?« je začela zopet ena. »Jaz sem žejna, in štiri je tudi že odbila. Drugod je pa taka navada: kakor udari štiri, sedejo krog sklede.« — Minica je pogovarjala, da mora malica takoj priti; a ura je bila pet, in ni je še bilo. »Jaz ne žanjem več,« je vpila ona in vrgla srp po njivi. »Ali sem živina, da bi tako delali z mano!« Minica je nagovarjala malo deklo, da naj gre po malico, a ta ni hotela, ker jo preveč noge bolé. Minica je stekla sama domov. Mati je sedela v veži in govorila z Uršo, svojo ljubljenko.

»Kaj si prišla?« je vprašala. »Ste li že po-
žele?« Minica je povedala, po kaj je prišla.
»Malico, malico!« je premišljevala mati. »Na
to sem pa res čisto pozabila. Ko ima človek
vedno polno glavo skrbi!« Minica je tožila,
kako sitne so ženske. »Ti nisi zadovoljna z ni-
komer,« je dejala mati in jo odpravila. Ženji-
cam pa ni bila ni jed ni pijača vseč.

»Kakšno ime ste pa dali pri krstu temu
vinu, Minica?« se je rogala ena. »Podčepina
ali kisavec?«

»Razvajene ženske!« se je jezila Minica.
»Sedaj niste zadovoljne z nobeno jedjo, nobeno
pijačo; pozimi bo pa plesniv kruh dober.«

Začelo se je gnati k hudi uri, in grmenje se
je čulo iz daljave. Minica se je ozirala proti
domu, prihaja li hlapec z vozom, da bo naložil
žito, preden je namoči dež. Ni ga bilo še videti
nikjer, in grmenje se je bližalo. Zopet je tekla
domov in dobila konec vasi pred raztrgano
kočo, znano zakotno krčmo, voz s parom konj,
brez hlapca. Ni si upala sama iti ponj v kočo,
ampak poklicala je mater, in ta je iztiralala
hlapca, ki je sedel v Mineževi družbi pri poliču
žganja.

»Še nikoli nismo imeli posla,« se je jezila
žena, »ki bi bil popival po tujih krčmah.«

»Letos, mati, se je pa dobil,« je dejal Janez
in se motal iz kočice; potlej pa je sedel na voz
in udaril po konjih, da je voz kar odskakoval
od ene strani na drugo.

»Vse konje nam bo končal!« se je hudovala žena in oštevala zakotnega krčmarja, da daje lenuhom potuho. A oni ni molčal, ampak se rotil, da revežev denar ravno tako plača kakor bogatinov, in da se nemara tudi njej še izprevrže. Minica je vlekla mater domov, da se je končal prepir, in hitela potem zopet na njivo. Voz je bil naložen, a Janez, ne da bi bil pri konjih, se je šalil z ženskami. Minica ga je opominjala, da bo zavozil in prevrnil. A Janez se je hrustil, da je že vozil, kō je njo še mati usekovala. »Voz, voz!« so zakričale ženjice, in voz je ležal izvrnjen v rovu.

»Kaj sem ti pravila?« je dejala Minica; »in kaj pretepaš sedaj konje!«

»Tiho mi bodi vendar enkrat!« je zavpil Janez. »Človek ne ve, kaj mu je, ko mu vedno kdo trobi na ušesa!«

»Ha!« je modroval Matija, »kdor nikdar ne vozi, ta nikdar ne izvrne.« Ženske so pritegnile hlapcema, in Minica si ni upala črhiniti več.

Zvečer je Mejačka izpodila Janeza. A treba je bilo drugega. Gospodinja ga ni šla iskat; sam se ni prišel ponujat: morala je iti Minica. A o Božiču se laže dobo posel kot o sv. Jakobu, in Minica bi bila dolgo časa iskala, da ji ni pomagal Čedín in preskrbel drugega Janeza, dobrega delavca. Toda dober je bil samo en teden, dokler ga ni bil izvabil s seboj Matija. Zopet je šlo vse po starem, in nesrečam so stala vrata na stežaj odprta.

Treba je bilo plačati mezdo mlatičem, koscem, plačati davek; denarja pa ni bilo. Hudo je bilo Mejački, ki doslej ni poznala teh stisk. Pazila je, kod bi prišel kak kupec, da bi kupil kravo; naročala ljudem, da ima živinče na prodaj; toda ni bilo nikogar. Strašila jo je rubežen in sramota pred Stržénom, in kar obupavala je. »Kaj pa Vam je, mati?« je vprašala skrbno Minica, ki jo je videla tako potrto in prepadlo.

»Oh, ti ne veš,« je tarnala ona, »kaj je strah in skrb, da pride zdajzdaj rubežnik. Žive dni še nismo bili v taki stiski! In kriva si največ ti. Če bi se ti ne branila Stržéna, bi nam on pomagal!«

»Koliko pa potrebujete, mati?« je vprašala Minica.

»O, veliko, veliko!« je govorila ona sama s seboj. Minica pa se je izmuznila iz hiše in prinesla čez nekaj časa osupli materi sto goldinarjev.

»Kje si jih dobila?« je izpraševala mati.

»Na posodo od dobrih ljudi, ki nas ne bodo terjali.«

»Povej, kje!« je ukazovala mati, ki se ji je zdelo vse nekako sumno. Minica je povedala, da je bila pri Čedínovih, ki so ji že prej ponujali denarja, ako bi ga ravno potrebovala. Materi so žarele oči od jeze; vrgla je denar na tla in rekla: »Tu pobiraj in nesi ga, odkoder si ga prinesla. Od teh ljudi ne vzamem ni krajcarja in če bi lakote umirala.« Jokaje je pobrala deklica

denar, in sram jo je bilo, ko ga je prinesla nazaj staremu Čedínu.

»Ali mi boste zamerili, oče,« je dejala vsa solzna, »da sem prinesla nazaj? Mati ne sprejmo.«

»Trda je,« je rekel Čedín in majal z glavo. »Kaj bi tebi zameril, dekle! Ti se mi smiliš, ker ne moreš nič pomagati. Le moli za mater, moli!«

»Oh, saj molim,« je odgovorila ona, »a nič ne pomaga.«

»Bog bo pomagal. Bodeš videla, Minica! Drug tako nobeden ne more,« je tolažil mož.

Mati pa je doma barantala s kupcem za kravo. Sicer se je težko kupovalo od nje, a sedaj je prodala blago pod ceno, da sta se čudila kupec in mešetar.

A kaj je to izdalo! Ni še preteklo štirinajst dni, in v enaki zadregi je bila žena. Hlapca sta se pridušala po dvorišču, da ne ostaneta več, da bi ju mlada nadzorovala in starka oštevala.

»Saj pojmeta, jutri,« je dejala gospodinja, »in ne vzamem vaju več nazaj, če bi služila zastonj, ker škodujeta desetkrat več nego koristita, lenuha grda!«

»Jezik za zobmi!« je kričal vinjeni hlapec. »Že zopet je preveč pila, da ne ve, kaj govori. Plačaj nama, kar si dolžna!« Kar bežala je gospodinja pred njima. Tresoč se od jeze in žalosti se je zaklenila v sobo, sedla na stol in jokala, ker ni imela s čim plačati potepuhoma. Skrita

je jokala tudi Minica. Kako trnjeva je bila pot njene mladosti! Videla je le hudobne in sovražne obraze krog sebe in mater tako, da se je morala večkrat silno premagovati, da ji ni rekla prehude besede. Od dela in bridkosti je bila vsa shujšana, in umiralo ji je že upanje, da se vrne Peter, ali, če se vrne, da bode katerikrat njegova. Nje v pismih ni omenil nikdar, in Frančine besede so bile pač le nagajanje ali domnevanja; saj je govorila tolikrat že s Čedínom, in še v misel ni vzel nikoli, da je bila ona nekdanjemu za sneho izbrana. O, res je, kar je bil rekel rajni oče, da so že bili iskali druge neveste; ona čaka zastonj. Kadar so jo obšle take misli, se ji je zdelo življenje doma še neznosnejše, in mislila si je, da bi pač zdaj vzela vsakega, kdor bi prišel snubit, samo Stržéna ne.

Hlapca sta prišla razgrajat v hišo, in Minica je tekla k materi prosit, da naj dovoli, da gre k Čedínovim, da jim kaj posodijo. Mati jo je divje pogledala. »Kadar jaz umrjem,« je dejala, »potlej pojdi, kamor hočeš, poredno dekle, ki komaj čakaš moje smrti!« Jela je vzdihovati po sinu in možu, ki sta jo imela tako rada. »Ti pa me črtiš,« je dejala; »ti nisi moja hči. Ciganje so te zamenjali. Vidiš, v kaki stiski smo, da se moramo sramovati pred vsem svetom, in ne da bi pomagala. Le počakaj! Utepalo se ti še bode, kadar mene ne bo več!«

»Oh, mati,« je ihtelo dekle, »saj delam kolikor morem, in storim Vam, kar hočete.«

Mati pa ji je začela iznova očitati, da je ona kriva vse nesreče in stiske, ker se brani Stržéna, ki edini bi jima mogel pomagati, in zlomila je voljo uboge hčerke, ki se je bila upirala toliko časa.

»Oh, saj ga bom vzela,« je tarnala deklica, »samo hudi ne bodite.« — Pomirjena je odšla mati.

Minica pa je obsedela nema, brez misli; zdelo se ji je, kakor da je končano njeno življenje. Črez nekaj časa je vstala in šla, kakor brez volje, v svojo stanico. Zagledala je rožmarin na oknu, in storilo se ji je inako. Spomnila se je Petrovega odhoda: tisti večer je bila posadila vršiček rožmarinov, ki ga je bila namenila Petru. »Če se prime,« si je šepetala praznoverna, »se povrne Peter, in jaz bodem še njegova.« Prijel se je rožmarin in se razrasel, da ga je bilo veselje gledati, Minica pa ga je gledala sedaj žalostna. »Oh, le zveni in posuši se!« je dejala očitajoče. »Kaj si zazelenel in mi budil prazne nade!« Ozrla se je proč, tja, kjer ji je visela podoba križanega Zveličarja. Ta pogled ji je vdehnil drugih misli. Pred dušo ji je stopilo vse prešlo življenje, in bliskoma se je vrstila doba za dobo. Kako naglo je vse minulo! Kako ničemurno se ji je zdelo vse! In za to minljivostjo se je razprostirala večnost. Pokleknila je Minica in molila goreče in lahko, kakor davno ne, in prosila odpuščanja, če se je katerikrat pregrešila zoper četrto božjo zapoved. Vstala je

mirna in šla po svojih opravkih in pozabila vse, kar je bilo in kar se ima zgoditi.

Zvečer pa je prišel po stari navadi Stržén. »Nocoj vprašajte Minice!« se mu je nasmehnila krčmarica; in ko je prišla Minica, ji je skočil Stržén naproti in jo zgrabil za roko: »Kako je, Minica? Kdaj napravimo svatbo?«

»Kadar hočete, gospod Stržén,« je odgovorila mirno.

»Tristo medvedov, moška beseda!« je rekel Stržén. »Če Vam je prav, mamka, naredimo pismo v ponedeljek.«

»Bog daj srečo!« je potrdila mati in mu segla vsa vesela v roko.

XIII.

Želodec dober, pa slabo srce,
Oboje dobro — to skupaj ne gre.

J. Stritar.

D drugega dne dopoldne pa si je opasala Mejačka predpasnik po perilu in stekla v štacuno. Zaupljivo je položila roko na ramo Stržénu, ki je v županskih opravkih sedel za pisalno mizo, in se nasmehnila pomenljivo okoli stoječim možem. »Vi tukaj, mamka?« je kriknil Stržén. »S čim Vam morem postreči? — Odstopite vi drugi; jaz imam opravka z Mejačevo gospo.«

»Ne, ne!« je branila ona. »Jaz lahko čakam.«

»Vi da bi čakali? Tristo medvedov, tega pa ne! — Torej kaj Vas je dovedlo k meni?« Menila je ona, da ni nič posebnega, a da bi rada govorila sama z njim. Takoj je odprl on stranjsko sobo in posadil Mejačko na divan. Bila je malo v zadregi in pričela govoriti, kako bosta kmalu združeni obe rodovini; kako težko je ženski gospodariti, ko se je posli tako malo bojé, malo slušajo; koliko nesreč da jo je zadelo v tem kratkem času po moževi smrti; in kako je zabredla v denarno stisko, iz katere bi ji nemara pomogel Stržén.

Stržénu je bil že uvod zbudil neprijetne sumnje; bobnal je nepotrpežljivo ob mizo, in mračilo se mu je čelo. Molčal je, ko je končala, gledal po stropu in potihoma žvižgal. »To so sitnosti,« dé naposled, »sitnosti, tristo medvedov! Lejte, mamka, k Vam sem bil namenjen z ravno tako prošnjo, zakaj, da govorim resnico, meni se ne godi nič drugače. Ta vrag, ta Roza, me goljufa spredaj in zadaj. Vina ni, denarja ni; kar kupuj, kupuj, kupuj! Potem to županstvo, vrag naj je vzame! Menite li, da mene malo stane? Jaz ne morem peš hoditi h gosposki in zadovoljevati se s pol oglom kruha in maseljcem vina. Mene kar obsuje gospoda, kadar se prikažem; potlej pa pijemo brez konca in kraja. Na lov moram hoditi, in mene velja vsak zajec deset gol-dinarjev. Koliko pa je zamude in kako se gospodari doma, tega še ne računim ne. Razvideli boste, mamka, da Vam ne morem ustreči, dasi

bi neizrečeno rad. Storim Vam, kar hočete; a denarja, tristo medvedov, tega pa trgovec ne more dati iz rok. Zapade menica, in denar mora biti tu, ali pa Vam zapečatijo štacuno; in to niso mačje solze.« Mejačka je méla s prsti predpasnik in gledala v tla, ker jo je bilo sram. Omenila je, da pač ne potrebuje mnogo, le nekaj malega. »To Vam nič ne pomaga,« je odvrnil oni; »to je, kakor bi pljunil na razbeljeno železo. Veste, mamka? meni se zdi, toda brez zamere! da Vam gre gospodinjstvo nekako narobe, ker malo pregloboko gledate v kozarec. Pa recite, da ni res! Kaj? Ali se Vam prilizujem?«

»Oh, gospod Stržén!« je dejala ona osramočena, »kako morete reči kaj takega! Ali ne delam od zore do mraka, in za koga? Za Minico in za Vas, ki bi morali biti vendar malo bolj na našo plat.«

»Ha, Bog je ustvaril brado sam sebi najprej. — Toda, mamka, jaz se ne utegnem zabavati tu z Vami. Možje bodo hudi, ki so prišli oddaleč zaradi neke vražje ceste. Tristo tisoč milijonov medvedov naj me požré kosmatega, če se dam še voliti za župana.« Mejačka je odšla potrta in ponižana; kaj takega ni pričakovala od gospoda Stržéna! Kaj bode počela sedaj s hlapcema, na to še mislila ni več.

»No, kako je mati?« jo je ogovoril doma Janez. »Ali naj bi šla?« Mejačka je videla, da sta fanta bolje volje, zato je porabila priliko.

»Vesta kaj?« je dejala »Danes sta pametnejša ko včeraj. Kar ostanita še in pojdita na delo. To bode najbolj prav.«

»No, če Vi bolje veste,« je menil Matija, »naj pa bode tako. Ampak polič vina boste dali, mati, in meseno klobaso vsakemu, da poplakneva jezo.« Ustregla jima je gospodinja, in vedela sta sedaj hlapca, da ju ne bode zapodila izlepa. In po tem sta se ravnala. Delala sta po svoje, in kolikor se jima je ljubilo. Če jima je ukazala gospodinja ali Minica kaj, kar jima ni bilo všeč, je ugovarjal Janez tako odločno, da je odjenjala gospodinja, ki je vedela predobro, kako hudo je za denar. Janez je strahoval vso hišo; Matija pa je kimal in delal počasi, zakaj kakor glasovitemu diplomatu Talleyrandu se tudi Matiju ni mudilo nikoli; a če mu je rekla gospodinja polž! je pokazal rogé: »Če sem polž, grem pa proč.« — In Bog ne daj, da bi ga bil kdo budil zjutraj. »Saj se zbudim sam,« je dejal, »in okoli šestih bom pokoncu vedno, naj bo dan ali ne.« In če bi ljudje ne bili tako sitni, bi se bilo godilo našima fantoma še bolje. A niso ju pustili prav v miru. »Delaš kakor Mejačev hlapec; obira se kakor Mejačeva dekla,« to je bil že pregovor, in Mejačevim poslom se je zdelo to sitno. Izmed vseh sitnih najsitnejša pa je bila Franca, ki se je zaradi Minice znašala nad njimi. Kadar je videla Matija, da sedi, ga je svarila, da se mu bo naredil žulj; in kadar je videla Janeza, kako stopa počasi po polju, je pripovedovala, da je bolan, ker se je pregnal, tako da je

ta večkrat sunil tovariša: »Vstaniva — Lojzeta gre — da ne bo zopet brusila jezika!« — Dekli pa sta obolevali, kadar je bilo največ dela. »Naredite mi cvrtje! Bolna sem,« je dejala često ena ali druga. In kadar je prinesla mati cvrtje, je zaželela bolnica še kave, a toliko, da jo bode čutila. Mejačka se je togotila, ker si ni mogla pomagati; Minica pa si ni upala reči nobene besede. Kako je bila tudi izkúpila nekoč! Nekega jutra, ko so želi ajdo, je bilo Urši tako slabo, da je obležala v postelji. Ko je prišla Minica vprašat, kaj ji je, je zastokala: »Vina mi skuhaj, ali pa po gospoda!« — »Po gospoda pojdem,« je dejala Minica; kar je ono tako ujezilo, da je skočila iz postelje za Minico in jo oštevala potem ves dan. Tako se je godilo pri Mejačevih. Varuh se je bal zamere; Čedín ni smel k hiši, in ljudje so dejali: Stara hiša, dobra hiša, pa bo šla. Kdo bi si bil mislil!

Stržéna nekaj večerov sem ni bilo k Mejačevim. Hudo ga je bil pretresel pohod mamke Mejačeve. Zamišljen je hodil okrog in govoril sam s seboj: »Tristo medvedov, kako bi se bil kmalu nateknil! Tako glorijsko so gnali, kakšna bogatija da je to in kako bom ogrenil. In sedaj: tu nič, tam nič. Treba bode pogledati drugam. In kako se je branila punca! A starka, ta pa je vedela, koliko je ura. Kar hitro je hotela vse urediti. — O, mamka Mejačeva, ne mudi se še.« In res se mu ni mudilo. Do tistega dne, ko bi bili imeli delati pisma, ga ni bilo še k hiši. Vsa blede je bila Mejačka od jeze, a razlagala si je lahko,

zakaj ga ni; Minica pa skoraj že mislila ni več na to, kar se je bilo dogovorilo. Toda prišel je Stržén zopet in se smejal in norčeval in si dal streči, se dal hvaliti od krčmarice. Minico je pušchal na miru, dasi je mati rada napeljevala govor na ženitvanske reči. Le kadar je bila ta že docela zmešana, je začel sam obdelavati ta predmet.

»He, mamka, kdaj bo svatba?« Ona ga je zavzeta pogledala in pomislila.

»Ali se nismo že dogovorili? Saj Minica je pri volji.« Hotela je poklicati Minico, a branil je Stržén:

»Pustite jo; midva se bova sama bolje pogovorila. Koliko pa boste dali dote hčeri?«

»Gospod Stržén,« je dejala, »s seboj ne ponesem nič. Vse bode njeno; vse, kar imam.«

»Kaj pa Tine?«

»Oh, saj res! Tineta, tega reveža, sem pa čisto pozabila«; in začela je jokati in vzdihovati po svoji navadi. Stržén pa se je smejal in norca delal.

Kako se je bila izpremenila vsa vas! Čedínovi so komaj še upali, da se vrne edini sin; a lajšali so si bridkost z delom, in kmetija ni trpela škode. Mejačevina je lezla vidno na kup. A tudi Stržén je govoril resnico, ko je pravil, da mu prede. Minuli so bili zanj zlati časi. Kadar je konec meseca pregledoval račune, je klel in se prepiral s komijem in sestro. Semtertja je prišel kak trgovec iz Ljubljane; zaklenila sta

se v sobo in se pomenkovala dolgo in živahno in nazadnje se razšla slabe volje. Ljudje so ugi-bali, kaj pomenijo ta obiskovanja, in sklep je bil: tudi ta ne bo štacunaril dolgo. Premišljeval je Stržén, kako bi se dalo vse na mah popraviti. Bogata nevesta, ta mu je hodila še vedno na mi-sli; a Minice ni več prišteval semkaj. Ženil se je tu in tam, toda stalo ga je le mnogo denarja in mu doneslo pridevek večnega ženina. Ampak take narave je bil Stržén, da si ni gnal nobene nezgode k srcu; v veseli družčini je pozabljal vsakdanjih sitnosti in obračal pogled od pre-pada, ki se mu je bližal. Kriv pa je bil največ Stržén, da se je bila zaredila v vasi cela reč po-stopachev. Kaj lahkega in malo časa so ti lenuhi še delali, a težkega dela se niso lotili več. Klatili so se po vasi kakor megle brez vetra, nadle-govali ženske, zabavljali moškim in bili prava spotika vsem poštenim ljudem, češ, dobre fante so vzeli k vojakom, ti lopovi pa ostajajo doma, ko bi tako dobro storili Pijemontezi, če bi jih postrelili. »E, te bodo pobesili,« je dejal drugi, »potepuhov cesar tudi ne mara.« S temi se je pajdašil Stržén. Popivali so od začetka pri njem, pozneje pri Mejački; največ na krédo, a v sili se je dobil tudi denar. Zalagal jih je Minež. Temu se je godilo kakor vrabcu v prosu. Imel je tak blagoslov, da mu je deset nasadov pše-nice dalo po petdeset mernikov; zdaj si je kupil kravico, zdaj kos njive; popravljal je hišo in si privoščil marsikak kozarec vina, češ, saj ga je

Bog ustvaril tudi za reveža. Kake vrste poštenjak da je to, to se je pač vsem dozdevalo; a nekateri so se ga bali, in drugi si mislili, da njim ravno še ne dela škode, drugi pa naj skrbe sami zase. Vsak sam zase, to je postalo vaško geslo, odkar so se pretrgale vezi vzajemne ljubezni, vzajemnega zaupanja. A z ljubeznijo vred je izginila tudi zadovoljnost, mir in veselje, in ostala je puščoba. O, kako se je tožilo marsikomu po prejšnjih časih, ko se je črez teden tako lahko delalo in ob nedeljah tako veselo počivalo!

XIV.

Dni premišlja, ki so bili,
In na tihem solze briše.

S. Jenko.

Zopet je prinesla jesen pisano suknjo vrtu in logu, in zbirale so se krog zvonikove strehe mokosevke, da se poslove od drameljske vasi. Lepo, hladno jutro je bilo, ko je šel Čedin z voli na njivo. Na vozu mu je sedela žena in gledala otožna in zamišljena po strniščih in razoranem polju; govoriti se ni ljubilo niti njemu niti njej. Ko pa je ona nevede vzdihnila, jo je vprašal, kaj ji je na mislih. »Kar tebi«, je odvrnila ona. »Prišla bode zima, Petra našega pa ne bo. Bog ve, kje trohni na Laškem!« Inako se je storilo obema. Naproti pa jima je prišel Lojze in žvižgal v dva cepá, umetnost, v kateri mu je bil malokdo kos; in če bi bilo žviž-

ganje tako imenitno kakor petje — in zakaj ne bi postalo še katerikrat? — oslavljal bi si bil ime.

»Mati, sanjalo se mi je«, je dejal Lojze in ustavil svoja znanca.

»Boš pa stavil v loterijo, Lojze, kaj?« je vprašala žena.

»Sem že. Terno.«

»Bog ti daj srečo! Pa zdrav!« je dejal Čedín in hotel pognati, a Lojze ga je ustavljal, kakor da bi mu hotel še kaj povedati, kar mu ni padlo takoj v glavo.

»Kaj pa pripoveduješ to nama?« je vprašala žena nepotrpežljiva.

»Če se mi je pa sanjalo o Vašem Petru!« je dejal Lojze, zavzet, da ju to tako malo briga. Zbudil jima je radovednost. »To je bilo tako«, je razlagal Lojze. »Jaz sem pregledoval številke pred štacuno, in mimo je šel Peter, v vojaški obleki. Pa me udari po rami in pravi: Le stavi, Lojze, le stavi, zastavil boš še hišno številko. In stavil sem. Dva goldinarja.«

»Kaj, Lojze!« se je začudila ženica. »Ali jih ni škoda?«

»Škoda«, je dejal Lojze. »A rekel sem: naj bode zadnjikrat! Zakaj, če te sanje ne pomenijo, ne pomenijo nobene nič. Da me je udaril Peter, to je 59; hišno številko sem vzel svojo, 13, in Vašo, 62, in terna mora biti.«

»Kako, Lojze?« je vprašal Čedín. »Pri nas je številka 26, ne 62.«

»Kaj res!« se je ustrašil Lojze. Čedín je potrdil.

»Ha, presneto!« se je udaril Lojze ob čelo in premišljeval. »No, amba bo«, se je potolažil naposled in šel svojo pot. Čedín in Čedínka sta se smejala, in vendar jima je Lojzetova prazna vera zasejala na dnu srca nekako upanje, ki je veselo poganjalo. Boljše volje sta se vrnila domov, in — doma je čakalo pismo. Hlastno je pogledal Čedín pisavo, ki ni bila sinova, in obšel ga je hud strah. S tresočo roko je razpečatil list, in oči so mu zažarele od veselja; sin je bil še živ. Pisanje pa se je glasilo tako:

Dragi moji starši!

Rad bi prijel sam za pero, da bi Vam pisal, kako se mi godi; a ne morem še. V Gorici ležim v bolnici, in tovariš Vam piše v mojem imenu. Dolgo že niste dobili nobenega poročila od mene, ki se mi je hudo godilo. Kako smo premagali Pijemonteze pri Kustoci, to ste gotovo že slišali. A koliko smo prehodili pota, preden smo se bíli, to se ne dá dopovedati. Takrat nisem utegnil Vam pisati. Na kresni dan pa je zasedla naša kompanija majhen grič, kjer je stala velika zidana hiša. Kmalu so nas napadli sovražniki in nas izkušali pregnati. Mi smo se utrdili v hiši, zgradili vhode in streljali skoz okna; oni pa so streljali na nas, in jaz sem bil tako nesrečen, da me je zadela krogla v desno stran, ko sem se prikazal k oknu, da bi strelil.

Kakor bi me bil kdo sunil s palico, tako se mi je zdelo; potlej pa mi je začelo prihajati vroče, in slabosti so me prevzele. Sedel sem na tla, in tovariš mi je obvezal rano, da mi je ustavil kri. Oni pa so streljali, dokler so imeli kaj patron. Potlej pa so sovražniki zažgali hišo, in mi vsi bi bili poginili, da nam ni prišlo na pomoč krdelo naših ljudi. In veste, kdo je meni rešil življenje? Mejačev Tine. On me je nesel iz hiše, ki je bila že vsa v ognju, in me je spravil do neke kolibe, kjer sem ležal dva dni; in zdravnik mi je pregledal rano, ki me je zelo bolela. Tine je prihajal k meni, kadar je utegnil, in pogovarjala sva se o domu. Potlej pa so me odpeljali v Gorico, kjer se me je lotila huda bolezen. Od konca se nisem zavedal toliko, da bi Vam bil kaj izporočil; potem pa nisem dobil pripravnega človeka. Prebolel sem in upam, da se vidimo kmalu. Sile mi ni nič, ker mi dobro strežejo; a doma je doma. Kako je prišel Tine v vojake, o tem ni hotel nič govoriti; s Klemenovim Janezom sta se neki zapisala v radovoljnice. A Janez ni imel sreče; v prvem boju je padel, v srce zadet. Tine pa je srečen; dobil je že svetinjo, in vse ga ima rado; saj je pa tudi tako dober človek. In kako lepo se mu podaje vojaška obleka! Vi bi ga morali videti. Midva sva zopet najboljša prijatelja. — Upam, da Vas je Bog vse ohranil zdrave. Podam Vam roko črez visoke gore in črez ravno polje in pozdravljam Vas iz dna svojega srca, očeta in mater

in vse domače. In če hočete, in če se Vam ne zdi sitno, pozdravite še v mojem imenu Mejačeve, vse. Z Bogom!

Vaš pokorni sin Peter.

Po dvakrat in trikrat sta prebrala oče in mati pisanje. Vsaka beseda, vsaka črka se jima je zdela imenitna, in radost je sijala obema iz obličja. »Tone, Franca!« je klicala mati družino, »pojdiva sem! Peter je pisal«. In prebirala jima je list. »Lejte si!« je dejal Tone, »da je dobil Tine svetinjo in da je tak brhek vojak!«

»Ha, menim da!« je rekla Franca, in lice ji je žarelo od veselja. »Kar skrijte se, fantje, kar vas je. — Jaz stečem k Minici. Ta bo vesela!«

»Saj grem sam«, je dejal oče in oblačil suknjo. Vesel nemir se ga je bil polotil. Sedaj je prilika, si je mislil, da se sprijaznimo.

»Mati Mejačeva!« je klical že oddaleč, »poročila o Tinetu! Kaj mi daste, da Vam je povem?« Žarek radosti je izpreletel obraz krčmarčin, a zatajevala se je in delala mirno.

»Kako, da dohajajo Vam poročila o našem Tinetu?« je dejala hladno.

»Moj sin je pisal, Peter. Čakajte, da Vam preberem pismo«.

»Brati znam sama; kar dajte!« je odvrnila ona in prebirala počasi pisanje. Obraz ji je razodeval mnogo manj veselja ko samosvesti.

»Kaj ne, mātī? Kako čudno je to, da je Vaš Tine rešil našega Petra!« je dejal Čedín.

»Kaj bo to čudno!« je dejala ona. »Saj vendar poznam Tineta«.

»No, polič vina dajte, da bova pila na zdravje naših fantov«, je končal razgovor Čedín malo poparjen. Veliko ji ni do sinu, si je mislil in se motil; zakaj kar utripalo je srce od veselja ponosni ženi, ko je čula hvalo svojega sina. Obstala je pred oknom, ko je bila sama, in zrla tja v nedoločno daljavo; priplavala ji je pred oči podoba ljubljenega sina in videla ga je slavljenega in občudovanega od vse fare; pozabljena je bila vsa bridkost, ki jo je bil prizadel, in razburjala je srce le sladka nada, da se vrne sin in da se bode ona še bolj ponašala z njim. A te prijetne misli so se umikale polagoma drugim, neizrečeno bridkim: domislila se je sama sebe in svojega doma.

Nič kaj zadovoljen se ni vračal Čedín domov; a na dvorišču ga je ustavila Minica, ki se je čudila, kaj da on tu počne. On pa je zopet kazal in bral pismo svojega sina, in tu je našel hvaležnejše poslušalstvo. »Kmalu bosta oba tukaj,« je pristavil, »in jaz bom zaklal teleta, kakor oče v Svetem pismu, in pojedina mora biti, da nič takega. In veselili se bomo vsi skupaj, kakor v prejšnjih časih. Kaj ni bilo lepo takrat, Minica? Reci!«

»Oh, lepo, lepo,« je dejala ona in se obrnila stran.

»Mati je še trda,« je povzel mož, »pa jo bomo omajali. Saj smo kristjanje: odpustiti moramo drug drugemu, da bo Bog nam odpustil.«

»Pozdravite Petra,« je naročevala deklica, »in on naj izporoči Tinetu, kako hudo je pri nas, odkar so umrli oče. Oh, morebiti še ne vé Tine, da nima več očeta!«

»Tako pametno dekle,« je mrmral Čedín, ko je odhajal, »da se je mogla vendar obesiti na tega Stržéna!« Mož je šel domov brat sinovo pismo in je shranit potem v skrinjo. Minici pa se je zdelo, kakor da bi se ji vse to le sanjalo. Razveselila jo je vest, da je brat živ in zdrav in da se nemara kmalu vrne; a vrnitve Petrove se je bolj prestrašila nego veselila. Nič več ni mislila, ni hotela misliti nanj, in to pozabljenje jo je zazibalo v nekak mir, iz katerega jo je zopet zdramila ta novica. Nove, burne misli so ji silile v glavo, da je bila vsa zbegana. Mati ji je ukazala, naj ostane popoldne doma, ker pojde ona na polje. Brez smotra je hodila Minica semtertja in izkušala razvrstiti svoje misli. Zašla je v svojo stanico in zagledala rožmarin. Vedno je še lepo rastel; seveda, dasi se je bila zagrozila deklica, da mu ne prilije več, vendar ni držala besede; in v srce jo je zbolel sedaj ta pogled. »Peter pride, in jaz bom nevesta Stržénova,« je dejala sama pri sebi in se bridko zjokala. V glavo pa ji je šinila nova misel. »Ne, nikdar ne!« je dejala odločno in si obrisala solze. »Rajša ostanem doma pri bratu za deklo«. Težko je

čakala matere, da bi ji razodela svoj sklep. Ko pa je prišla ta s polja, vsa potrta in žalostna, si je ni upala Minica žaliti.

»Takih potepuhov,« je tožila mati, »vendar nimajo nikjer za posle kakor pri nas! Tako delajo, da me je kar sram«. Tekla je v klet in biskala po miznici, šla na vrh in iskala po skrinjah in omarah, poklicala potem hčer in vprašala, koliko ima denarja prihranjenega.

»Danes teden,« je dejala ta, »sem Vam dala zadnje goldinarje«.

»Oh, to je križ!« je vzdihnila žena in pospravljala po hiši, kakor da bi pričakovala kakkega posebnega gosta. Ni več vpila in se jezila kakor poprej; postala je resna, tiha in delala je do mraka; in drugega dne je vstala prva, in kdor bi jo bil videl pri delu, bi bil rekel, da ni treba iskati boljše gospodinje. Vsa je bila izpremenjena, in Minica je na tihem hvalila Boga, da se je tako zgodilo. O, kako je sedaj zopet rada imela svojo mater, in kako težko se je pripravljala, da ji razodene, kar je bila sklenila! Odlasala je od dne do dne in čakala, kdaj bi jo mati utegnila poslušati. A ta je imela vedno dela črez glavo; hotela je s podvojeno pridnostjo v kratkem popraviti, kar se je bilo zalenobilo v dolgem času.

XV.

Nekoliko se časa gospodari
 Z ležjo, zvijačami in sleparijo;
 Nazadnje vsak ležnik se sam pokvari.

J. Stritar.

Minulo je par dni, in izkazalo se je, da od časov egiptovskega Jožefa še ni bilo tako pomembnih sanj, kakor so bile Lojzetove. Ali bodisi, da v Trstu, kamor je bil stavil Lojze, tudi niso vedeli za številko Čedínove hiše, ali da se je pripetila kaka druga zmešnjava, Lojze je zadel terno, in bliskoma se je raznesla novica po fari. — Ha, kako so ga pozdravljali sedaj ljudje! Natihoma si je še upal kdo omeniti, da ima več sreče ko pameti; a v družini se je le dobro govorilo o njem, in še pobahal se je kdo, da je Lojzetov sorodnik. Če so govorili možje o občinskih stvareh, so povprašali tudi Lojzeta, in on je povedal svoje mnenje kakor kdo drugi, in možje so prikimali. Da je bil katerikrat zaprt, tega ljudje še sami sebi niso več prav verjeli. Kako tudi! Tak možak! — A kakor se Lojze prej ni menil za norčevanje, tako se sedaj ni prevzel, ko so ga čislali; da, kadar se mu je lizal kdo le predebelo, ga je zavrnil na kratko: »Na posodo ne dam nič več; žena je huda«. Zakaj ta nadloga je prišla sedaj nadenj: vse je hotelo denarja na posodo, in marsikdo, ki bi

prejšnjemu Lojzetu ne bil posodil niti deset krajcarjev, ga je prosil sedaj petdesetih, sto goldinarjev.

Že tisti dan, ko se je odpravljaj k Stržénu po denar, sta ga nadlegovala dva prijatelja. Do poldne je ostal Lojze doma in upal, da ga ostavita; zastonj. Spremljala sta ga v Dramlje in spotoma snubila Franco za svoja sina.

Radosten vrišč je pozdravil Lojzeta pri Stržénu, in vse ga je klicalo pit.

»Danes ne pijem,« je dejal Lojze; »sobota!«

»Moraš pa dati za vino!« so vpili pivci in ga silili toliko časa, da se je vdal, da plača deset bokalov. Enkrat, si je mislil, moram napojiti te pijavke, da bode mir. Stržén pa je mig-nil sestri, in prinesla je žgan'a za Lojzeta.

»Tudi žganja ne,« je dejal Lojze; »na čast Materi božji, ker sem zadel terno.«

»Prinesem pa nekaj drugega, Lojze,« je dejal Stržén, ki se je smejal prisiljeno, in prinesel buteljo malage. Natočil je Lojzetu kozarček; Lojze ga prime nekako sumljivo, pogleda proti luči, poduha in pokusi. »Po moji pameti,« pravi počasi in postavi kozarček na mizo, »je to žganje, in ne smem ga«. Ko vidi Stržén, da ga ne pregovori, ga pokliče v svojo sobo. Molče mu ponudi stol, in Lojze sede brez ovinkov. Nekaj časa hodi Stržén razburjen po sobi sem-tertja, potem sede tudi on, pomakne svoj stol k onemu in se odkašlja. Videti je bilo, da hoče nekaj reči, a da ne more prav začeti.

»Lojze,« dé črez nekaj časa, »enkrat sem govoril z Vami o Franci, Vaši hčeri.«

»Gospod štacunar,« mu seže Lojze v besedo, »če sem prav bogat, vikati me vendar ni treba.«

»Jaz vem, kaj se spodobi. — Torej, Lojze,« nadaljuje oni, »Franco ste mi nekoč ponudili v zakon. Ali ostanete mož beseda?«

»Ne,« reče Lojze hitro, »tega pa ne. Sedaj je drug račun. Franca si bo izbirala, ker je bogata. Ni li res?« Stržén si je grizel ustni, kar se je zdelo Lojzetu naravno: kdo bi si jih ne, ko je zamudil tako nevesto. »No,« je podrezal Lojze, »ali dobom denar, ko sem si kupil nalašč novo denarnico?«

»Boste dobili. — Ampak kaj boste z njim? Saj ga ne boste znali obrniti.«

»Brez skrbi, gospod štacunar!« se je odrezal Lojze in mahnil z roko prek glave.

»Doma ga vendar ne boste hranili? Da Vam ga kdo ukrade! Treba ga bo naložiti, da Vam kaj nese.«

»V hranilnico,« je dejal Lojze. Oni je ugovarjal, da daje hranilnica le po pet od sto, a Lojze lahko dobó po sedem.

»In kdo bo dal?« je vprašal Lojze, oni pa se je primeknil k njemu in dejal poluglasno: »Jaz,« in začel pripovedovati, kako varen bi bil denar pri njem; Lojze bi vlekel obresti in veselo živel. Lojze pa je odkimaval.

»To ni nič,« je dejal, »Vi ste mi prezviti. Vi bi me prekanili desetkrat, preden bi jaz kaj čutil. Če bom jaz komu kaj posodil, bom kmetu, ki je neumen kakor jaz; gospôdi pa nič.«

»Menite, da Vas kmet ne more goljufati?« se je jezil oni.

»More. A jaz ga bom tožil in rubil. Naj pa Vas tožim! Nemški boste začeli govoriti pri sodišču, in jaz bom izgubil. Torej ni to vse skup nič. Kar denar mi dajte, pa bode.« Moško je odpiral Lojze denarnico, oni pa je rdel od togote.

»Tukaj ne plačam,« reče naposled Stržén, »ko ni nobene priče. Takoj pridem v gostilnico.«

»Tudi prav,« je dejal Lojze in šel dol, kjer je bilo že mnogo več pivcev zbranih, ki so pili na Lojzetovo zdravje in na njegov račun. Med njimi je sedel Minež, ki je uganjal stare burke, a Lojzeta se ni doteknil z nobeno besedo, tako veljavo je dajal temu denar. Dolgo je moral čakati Lojze, in noč se je bila naredila, ko je prišel Stržén z denarjem. Potihnil je šum po sobi, in srepe so gledale vse oči na kup bankovcev, ki jih je s tresočo roko našteval Stržén na mizo. Ni ga bilo med družčino, ki bi ne bil zavidal Lojzetu, ko je počasi spravljial denar v novo denarnico; iz Mineža pa je kar gledala samogoltnost in zavist. Roki sta mu zastali, ko je tlačil pipo, usta so bila napol odprta, oči pa so sledile Lojzetovi roki. Zgenil se je, ko je Lojze vstal, in z glasom, ki se mu je poznala razbur-

jenost, ga je vprašal, če že pojde. »Počakaj še malo!« je pristavil, »in potlej greva skupaj, če pojdeš po cesti.«

»Ne pojdem po cesti,« je dejal Lojze, »a sedaj moram iti še k Čedínu zastran France.«

Kmalu za Lojzetom je ostavil Minež krčmo; minuli sta ga bili zgovornost in veselje. A pokoja tudi Stržén ni imel. Sedel je nekaj časa pri mizi in se silil šaliti se, potem vstal in hodil po sobi. Kar odide tudi on in hiti po stopnicah na vrh. Odpre predal v zidu, kjer mu je visel samokres, in zapre takoj zopet. Sede na stol in si zakrije z rokami obraz. Črez nekaj časa odpre zopet shrambo in zgrabi orožje. Hud boj se je bojeval v njegovem srcu. Obraz mu je bil brez krvi, in ustni sta se gibali krčevito. »Ni še storjeno,« je mrmral sam pri sebi, in obsule so ga zle misli. Obupno njegovo stanje se mu je razgrnilo pred očmi, in po ušesih so mu donele besede rajnega Mejača: s parizarji je pripeljal, nesel bo pa v ruti. »Proklete kosti kmet-ske!« je zaškripal z zobmi in stiskal samokres. Domislil se je Lojzeta, ki mu ne dá ne hčere, ne posojila. »Gospôdi ne zaupa! — Še ta si bo norca delal iz mene!« se je zasmel Stržén in hitel črez dvorišče na plano. Pod oblačnim nebom je pihljaj lahen veter, da je šumelo jesensko listje po drevju. Stržén se je stresel in obstal, gledal v tmino krog sebe in vlekel na uho. Težak se mu je zdel samokres; tehtal ga je v roki in prešerno nastavil cev na čelo. »Ha, kako

je mrzla,« je dejal tiho in odmeknil, »kakor smrt!« Zgenil se je zopet, ker so mu prišle na misel pravljice iz otroških let, kako sproži vrag puško, če se šališ ž njo. A vrinilo se mu je v glavo važnejše preudarjanje, kaj, ko bi ga osledili. Premišljeval je okolnosti, in zdelo se mu je nemožno: kdo bi si upal sumiti njega, župana! »Še sem poštenjak,« je dejal sam pri sebi, in obšla ga je neprijetna misel na Boga; zakaj brezverec ni bil Stržén, ampak mlačnež, nekaj iz lenobe, nekaj iz napuha, ki se tako rad pomilovalno posmehuje veri preprostega ljudstva. Kakor pa pospešuje lenoba pregrehe, tako ovira napuh poboljšanje. Pretresla je bila Stržéna dobra misel, a stopil mu je pred oči zopet neizgibni polom njegovega gospodarstva in sramota, ko bo moral ostaviti kraj, v katerega je prišel s tako slavo. »Ne, ne; rajši smrt ko sramoto,« je dejal sam pri sebi in izginil v noči.

Lojze pa je koračil počasi od Čedína, kjer je bil naznanil materi, da vzame črez teden dni Franco iz službe. Zavil je po polju proti gozdu in v prijetne misli utopljen jel hitreje stopati; zdajpazdaj je potipal, če je denarnica še v žepu. Ko pa je prišel v gozd, so ga obšle druge misli. Začelo ga je biti strah zaradi denarja, in kesal se je, da ni šel rajši po cesti, dasi je bilo dalje. Nikdar se ni še bal za življenje, a sedaj se je zgenil, kadar je zašumelo v listju. Pospešil je korake, kolikor se je dalo v tmíni. Pot ga je peljala po grapi, ki jo je ločil majhen grič od

ceste. Pravijo, da je človeka groza, kadar gre ponoči mimo kraja, kjer se kdo skriva, bodisi tudi brez sovražnega namena; tako je bilo Lojzeta groza, in pot se mu je vlekla brez konca. Snel je klobuk in začel moliti, da bi si jo krajšal. Ko pa je hitel mimo dveh košatih hrastov, ki sta šumela nad njim, se mu je zazdelo, kakor da bi bil kdo zasopel tik njega. »Stoj! kdo je?« je zavpil Lojze in odskočil; proti njemu pa sta planili dve črni postavi, in z bliskom je počila puška. »Hudič!« je zarohnel hripav glas pred Lojzetom, in eden izmed napadnikov se je opotekel in telebil na tla, drug je bil izginil. Lojze pa je bežal brez klobuka proti domu, kar so ga nesle noge, in butil ob vrata, da so se snela. Prestrašena je pritekla žena gledat, kaj da je, in strme sta obstala oba in se gledala. Naposled vpraša ženica vsa vznemirjena, če ima denar. Lojze pa ni mogel odgovoriti. »Ali imaš denar, Lojze?« vpraša ona iznova, in Lojze se je zavedel. »Ne vem,« je dejal plah in iskal po žepih in izvlekel denarnico.

»Hvala Bogu, izgubil nisi!« je dejala ona, ko je pregledovala vsebino. Lojze pa še ni imel miru. »Oglej me, Tona,« je dejal, »če nisem nič ranjen, nič krvav!«

»Jaz ne vidim nič,« je mirila ona; »ali te kje kaj boli?«

»Boli; pa ne vem kje,« tipal se je po rokah in nogah in se prepričal, hvala Bogu! da njega

ni zadelo. »Potem je pa ustreljen kdo drug,« si je oddehnil Lojze. »A sedaj treba dobro zakleniti vrata, ko je toliko denarja pri hiši«. Zapirala sta in zaklepala preskrbno, in menil je Lojze, da je denar sitnost, »ki se ji bodeta pa privadila,« je dostavila žena in poslušala, kaj se je bilo Lojzetu prigodilo na poti. Strah ju je bilo, in nista si upala iz hiše.

Ko pa se je zaznal dan, je šel Lojze klicat ljudi in naznanjat nočni dogodek. Prihitelo je ljudi, in našli so v grapi težak kol in po tleh krvave lise. Krvavi sled jih je peljal kakih petdeset korakov daleč, kjer je ležal Minež ustreljen. Ostavili so ga, kakor so ga dobili, in se napotili v Dramlje. Srečavali so je ljudje in izpraševali skrivnostno, ali že vedo kaj novega; da se je bil preteklo noč ustrelil drameljski župani. Ta grozna novica je vzela ves pomen in vso važnost nesrečnemu koncu Mineževemu. To je bilo strmenja! Zakaj najstarejši Dramljani se niso spominjali, da bi se bil kdaj kak veljaven mož sam umoril v vasi. Radovedna množica je hodila prestrašena gledat groznega mrliča v Stržénovo hišo, kjer se je vse mešalo. Občinski možje so se posvetovali v pisarnici; v štacuni je prodajala Roza malovestnim ljudem blago pod nič; v krčmi pa so sedeli navadni postopači, burke uganjali z rajnim Stržénom in pili na njegovo zdravje. A trezne ljudi je pretresel ta dogodek, in govorili so na glas o prstu božjem.

Prišla je gosposka, izpraševala Lojzeta, Rozo in mnogo drugih in dognala, da je iz Stržénovega samokresa priletela krogla, ki je ubila Mineža.

XVI.

Kaj t' je, kos? Ne poješ več!

Vodnik.

Pičlo število Mineževih pogrebcev se je vračalo s pokopališča, ko sta prihajala v vas dva mladeniča. Eden, krepke postave, a bled, je bil dobre volje, in sreča mu je sijala iz oči; tovariš pa je hodil zamišljen in tih, in mračno je bilo čelo zagorelega njegovega obraza.

»Lej, domač kraj!« izpregovori prvi. »Nikjer ni lepšega, Tine; in vendar se mi takrat, ko sem ga ostavljal, ni zdel pol tako lep kakor danes. Ali veš zakaj?«

»Vem,« je dejal oni malomarno.

»Samo tam je lepo, kjer žive prijatelji,« je nadaljeval oni s prisrčnim glasom. »In v Dramljah mora biti zopet tako, kakor je bilo nekdaj!« Objel je prijatelja krog vratu.

»Bog daj!« je pristavil oni, in molčala sta nekaj časa.

»Vaša hiša se že vidi!« je vzkliknil zopet prvi. »Naša je še skrita za onim drevjem. Tu so vaše njive, zelnik, vrt. Kdo pa je na vašem vrtu? — Minica je, prav ona. Veš kaj? Pojdiva tiho tja dol! Ta se bo zavzela, ko naju zagleda!«

»Ne, Peter,« je odgovoril oni; »pri pokopališču sva, in jaz grem najprvo na očetov grob.«

»Drevi se snideva,« je dejal Peter in mu stisnil roko. Tine pa je stopil naglo na pokopališče, kjer so ga pozdravili stari grobovi; a zapazil je tudi novih. V kotu doli za zidom je kopal starec stanovanje novemu mrliču; tja se je obrnil Tine, da bi izvedel, katera gomila mu krije očeta; in povprašal je moža, komu koplje grob na takem kraju.

»Komu?« se je zavzel starec in nagnil steklenico žganja, ki mu je stala kraj jame. Da se ne krepča prvič, to se mu je poznalo. Meril je Tineta z očmi od vrha do tal; a bodisi, da se je ta toliko izpremenil, ali da onemu niso več prav služile oči, ni ga spoznal. »Daleč ste doma,« je dejal mož, »ker ne veste, kaj se je zgodilo pri nas. — V to-le jamo« — potegnil je zopet požirek — »bi zakopal psa brez greha, ker sèm ni segel blagoslov, ko so blagoslavljali pokopališče; zakopal bom pa samega župana.«

»Župana!« se je čudil Tine. »Katerega pa? Ali je umrl?«

»Za Stržena se je pisal,« je razlagal mož, »in štacunaril je v Dramljah. Ali če je umrl? Menite Vi, da zagrebamo pri nas žive ljudi? Toda, kakor se spodobi, tako pa ni umrl: končal se je bil sam in v mrtvašnici leži. Deset grošev in to-le žganja so mi dali možje, da ga pokopljem; kakor Turka, brez zvonjenja, brez molitve. Ravnokar smo pa pokopali Mineža.«

»Minež tudi mrtev?« je vprašal Tine, ki ga je bila pretresla prva vest.

»Kaj ne? ste ga tudi poznali,« se je smejal mož. »Slab denar gre daleč po svetu. — Mineža je bilo ravno tako malo prida kakor župana; a zvonili smo mu vendar, in duhovnik je šel ž njim; zato ker je umrl kot kristjan: župan ga je bil ustrelil.« Tine se ni mogel načuditi tem novicam; potem pa je vprašal, kje da počiva Mejač.

»Mejač?« je povzel mož. »Tam pod ono goščavo. Poleti je tam vse pisano, vse v cvetju; to je vse dekle zasadilo, Minica. — Ha, Mejač, to je bil mož! On je bil tudi župan; toda kak župan! Županil je on za kmeta, ne za gosposko. In ta štacunar je spravil tudi njega pod zemljo. Nagajal mu je, zapeljeval mu je sina in ga zapeljal tako, da se je radovoljno zapisal v vojake. To je potrló moža; potem je pa še žena začela piti. Gospodarstvo je šlo navzkriž, in nekega jutra smo prinesli Mejača semkaj. Sin se klati Bog vé kje pri vojaki, če ga niso že ubili; mati je vsa izgubljena; hlapci in dekle gospodarijo in gospodinjijo, da se Bogu smili; in hči, ki je imela snubcev na vsak prst, pojde služiti.«

Vroče je prihajalo Tinetu, in mraz ga je izpreletal, ko je poslušal to zgodbo svoje rodbine. Ko pa je starec zadel lopato in se odpravil proti mrtvašnici, je stopil Tine h grobu svojega očeta, in gorke solze kesanja so se mu udrle po mladem licu. Goreče je molil za dušo rajnika,

prosil odpuščanja in ponavljal sklep poboljšanja na tem slovesnem kraju, kjer mu je v svarilo stala pred očmi grozna smrt Stržénova in Mineževa. Nepoznan je prehodil potem domačo vas, in kakor bi se bal prestopiti prag in videti, kaj se godi v hiši, je pregledoval gospodarska poslopja. V hlevih je stala živina do kolen v gnoju; pred hlevom je ležala brana in molela zobe kvišku; po dvorišču je bilo razmetano poljsko orodje; in skedenj je stal odprt na stežaj. Tja je stopil Tine in dobil Matija, ki je sedel poleg slamoreznice in si prižigal pipo.

»Pipo iz ust!« je zagrmel Tine nad njim; in res jo je vzel počasi iz ust Matija in tako neumno pogledal Tineta, da bi se bil moral ta nasmejati, če bi bil količkaj boljše volje.

»I kdo si pa ti?« je vprašal Matija, ki se je čudil, da je ubogal. »Kaj pa, če bi jaz rekel, da ne?«

»Doboš tako za uho,« je kričal Tine, »kakor si jih že mnogo zaslužil, a malo dobil!« Matija je spravil pipo v žep, češ, nič ne mara, da govori zares. Izza skednja se je čul živ pomenek. Dekla je trgala fižol in ga metala v malho krepkemu beraču, ki jo je zabaval z raznimi novicami. »Naprej, v božjem imenu!« je ukazal Tine. Berač je godrnjal in ubogal; dekla pa je mrmrala o dobrih rokah in dobrih delih. V tem hipu je stopila Mejačka iz veže in takoj spoznala svojega sina. Objela sta se, in polile so ju solze; a to niso bile zgolj solze radosti, primešano jim

je bilo grenkih solzâ kesanja in sramovanja: sin je videl mater tako potrto in postarano, in mati se je spominjala, kaj se je vse dogodilo, in kako se predrugačilo vse, odkar je bil odšel Tine. Peljala je sina v hišo, nanosila na mizo jedi in pijače in sedla njemu nasproti. Molče sta se gledala nekaj časa. »Oh, kako hudo je pri nas!« je vzdihnila naposled mati. Sin je prikimal in omenil, kaj je videl v skednju, po dvorišču, po hlevih. Ne jed, ne pijača mu ni dišala; le na polje se mu je mudilo, kjer so orali za ozimino. Dobil je sredi njive v drevo vpreženih par konj, ki jih je pastir komaj krotil; a nikogar ni bilo, ki bi držal za drevo.

»Kje je hlapec?« je vprašal Tine.

»Žganje je šel pit,« je jecal fant. »Rekel je, da pride kmalu, pa ga že dolgo ni.«

»Primi za klešče in goni!« je ukazal Tine in sam prijel za drevo. Razoral je bil že en kraj, ko se prikaže od vasi sem Janez. Debelo je gledal in se čudil, kdo pač orje namesto njega. Roke je uprl v bok in čakal konec njive, da pri-brazdijo konji. Med tem je spoznal Tineta; silil se je v smeh in prijemal za drevo. »Poberi se!« je zakričal Tine nad njim in zgrabil bičevnik za tanki konec. Janez je bil močan fant, a slaba vest mu je jemala pogum. Zarobantil je prav nadebelo, da bi skril zadrego, in se obrnil proti domu. Tine je oral in se jezil na tihem; ko pa je dooral, je šel s konji za hlapcem. Naproti mu je pritekla sestra.

»Kako si shujšala!« je dejal Tine in jo objel.
»Ali si bila bolna?«

»Bolna ne,« je odgovorila ona, »ampak hudo se nam je godilo vsem skupaj doma.« In pogovarjala sta se o vseh važnih in nevažnih rečeh, držala se za roke in se veselila drug drugega. Po dvorišču pa je razgrajal Janez in vpil, da naj se mu plača, kar je zaslužil, ker je sit te tlake.

»Tega lopova,« je dejal Tine ves bled od jeze, »bom jaz še danes pretepel kakor ajdovico, če ne bo molčal.«

»Oh, Tine,« je tožila sestra, »ti ne veš, kak križ imamo z družino! Toda kaj hočemo? Trpeti moramo!«

»Kaj! To trpeti? Strela božja!« se je jezil brat. »Prodajmo rajši vso kmetijo ali pa dajmo v najem.« Janez je obmolknil, ko je prišel Tine na dvorišče, a hodil je semtertja kakor oša in se pridušal na tihem.

»Fant!« mu je dejal Tine, miren na videz, »spravi skupaj vse svoje reči in poberi se od hiše.«

»Pojdem,« je odgovoril oni trmast, »o pojdem; ne bo treba dvakrat reči. A plačati me je treba poprej!«

»V desetih minutah dobóš vse.« je dejal Tine in hitel k materi in ji rahlo očital, kako more imeti pri hiši takega človeka; kar plača naj ga, zakaj on ga je zapodil od hiše. Mati je prebledela in šla po denar v klet, in ker ga tu ni

bilo zadosti, v gornjo sobo, kjer je bila že tolikrat vse pregledala. Nič ni našla in poklicala je sina.

»Tine,« mu je dejala v neizrečeni zadregi, »denarja ni zadosti pri hiši.«

»Tako!« je dejal sin, neprijetno iznenaden. »Jaz sem nekaj prinesel od vojakov.« Določil je ves svoj imetek, in komaj je zadostovalo. Janeza so odpravili, in odleglo je Tinetu. Ko pa je sedela družina pri južini, je začel Matija modrovati. »Veste kaj, mati?« je dejal počasi. »Jaz pojdem tudi proč. Nič prav se mi ne dopade več pri vaši hiši. Kar plačajte me, pa bode.« Mati je ugovarjala, da naj ostane še do Božiča, in ni ji branil Tine, ki je vedel, kako trdo je za denar; a Matija se ni dal pregovoriti. »Kaj počnem brez Janeza!« je gonil venomer. »Vi doboste drugega, ki bo nemara še pridnejši od mene: kar dajte mi no, kar sem prislužil!« Tine je šepnil materi nekaj na uho in dejal Matiju, da dobode tudi on plačilo takoj.

»To je moška beseda,« je menil Matija in zajemal mirno iz sklede na mizi. Tine pa je stopil k Čedínovim. O kako so se ga razveselili! Stari Čedín ga je objel kakor svojega sina; mati ga je prijela za eno roko, Peter za drugo in potisnili so ga za mizo in zastavili mu pot, češ, sedaj ga ne izpuste pred večerom. Tinetu pa je bilo težko pri srcu, ko je videl tako iskreno ljubezen in mislil, s kako sitno prošnjo je prišel. Kar z besedo ni mogel na dan; a treba

je bilo govoriti. Pravil je, kake težave imajo doma s posli, in da je zapodil oba hlapca, a da ravno denarja nima pri rokah. Videlo se mu je na zardelem licu, kako težka mu je ta izpoved, in Čedín ni pustil, da bi bil izgovoril. Ponudil mu je več, ko je potreboval Tine, in le veselil se, da mu more storiti kaj dobrega.

»To je prav,« je dejal, »da si pognal ta dva lenuha. To sta bila toča za vaše polje!«

»A sedaj nimate nikogar,« je pristavil Peter. »Kaj ne, da ne? Veš kaj! Jaz grem s teboj. Trden res še nisem tako, kakor sem bil prej, pomagal pa že bom, in doma me ni treba. V nedeljo pojdeva pa drugih iskat.«

»Tako je prav, Peter,« je dejal oče Čedín in spremljal fanta ves srečen. »Ali to-le kaj poznaš?« je vprašal Tineta smeje se in kazal na Franco, ki se je sukala po dvorišču in se obračala proč. Tine ji je podal roko in vprašal, če se ga še spominja.

»Kaj pa da!« je dejala ona. »Pozabil si le ti name.«

»Jaz?« se je čudil Tine.

»Ti, ti!« je odvrnila ona brzo, in napela so se ji usta na jezo. »V veži sem stala prej, in vse si videl, samo mene ne.«

Razžaljena se je obrnila stran; zakaj še smejal se je Tine.

XVII.

Glej, zelèn je z nova gaj,
Solnčno je nebo,
Zemlja cvete kot nekdej,
Živo in lepò.

S. Gregorčič.

Zaupljivo in iskreno je pozdravil Peter mater Mejačevo in omenil, s kako žalostjo je zvedel smrt njenega moža. Priljudno mu je odzdravila žena, a meglica stare mržnje je zastavljala še pot žarku prave prijaznosti. Minica pa je stala za materjo in pogledovala Petra vsa rdeča, in nemirno ji je bilo srce, dokler je ni mladenič prijel za roko in jo veselo vprašal, če ga hoče za hlapca. Pogledala je v zveste njegove oči in tako veselo vest brala iz njih, da ni mogla odgovoriti ničesar od burne radosti; stisnila mu je roko in mu šepetala pozdrav in dobro srečo.

Fanta sta šla veselo na delo. Tine na polje in Peter opravljat živino. Ko je pa Minica prinesla Petru malice, jo je prijel za obe roke in jo vprašal, koliko časa da se bosta še kujala.

»Ti si se prvi začel, Peter,« je dejala ona in uprla vanj oči.

»Zato pa tudi prvi končam!« je on odvrnil in objel srečno deklico. Vzajemne sreče radostnih čuvstev ne bi si bila mogla dopovedati z besedami; a zgovorno so pričale oči.

Proti večeru je prišel Tine domov, in ker se je bil njegov prihod takoj raznesel po vasi, so se pripodili vsi postopači, ki so se držali prej Stržéna. S krikom in vikom so pozdravljali Tineta, ki jim pa ni kazal posebno prijaznega obraza. »Hoj, Tine!« je kričal njih glavar, »koliko nam boš plačal vina nocoj, da bomo pili na tvoje zdravje?«

»Ne kaplje ne!« je odvrnil Tine.

»Ha, ha, ha!« se je zakrohotal celi zbor. »Tine, ti briješ norce. Ali ne veš, da je človek norcev hitro sit, vina pa ne? Prinesi ga no! Denarja res da nimamo, a žejni smo.«

Tine se ni dal omajati, in ko so spoznali fantje, da je vse bridka resnica, so se jim pobesili nosovi, in šli so. »Skisal se je,« to je bila njih sodba, in pusto se jim je to zdelo.

Mladi prijatelji pa so sedeli zopet skupaj, in zdajpazdaj je prisedla tudi Mejačka in poslušala prijateljske razgovore. Ko se je poslavljajl Peter za eno noč, mu je stisnila Minica kitico rožmarina v roke. »To kitico,« je šepetala, »sem ti bila namenila, ko si odhajal v vojake. Čakala sem te takrat in nisem te pričakala; a pričakala sem te sedaj in kitica vsajena tudi.«

Po vasi so prirjuli razposajeni fantini, a ko so zapazili pred Mejačem Petra in Tineta, so potihnili in šepetali med seboj. Potlej so pa začeli vabiti Tineta medse. Tine jim je obljubil, da pride katerikrat v njih družčino, toda ne, če bodo tako razsajali. Te besede so razdelile takoj fante na dve stranki: menili so nekateri, da go-

vori Tine prav. »A, pojdite se solit!« so se jezili drugi, se ločili in kričali naprej. — »Bodo se naveličali,« je dejal Tine ostalim. — »Če ne, je bomo gonili spat,« je pristavil Petrov prijatelj Jernej.

Tako se je pričenjalo novo življenje v Dramljah. Popolna bi bila sreča obeh sosedov, da niso ravno Mejačevi tako bridko čutili nasledkov nesrečnega gospodarstva. Skrbelo je Tineta, kako bo zopet popravil, kar se je bilo zapravilo, in premišljeval je, kako bi dobil najpotrebnejšega pomočka, denarja, za silo. Dolgov ni hotel delati; od hiše se ni dalo lahko kaj prodati brez škode: kaj čuda, da mu je v teh materijalnih časih prišla na misel Lojzetova Franca! Zdelo se mu je, da bi bilo lepo, če bi jo dobil; in če jo je prej rad imel, ko je bila revna, zakaj bi jo sedaj sovražil! A vroče mu je prihajalo, če se je spomnil, kako je njegova mati ravnala z deklico. »Sedaj mi bo vrnila našo prevzetnost«, si je mislil. »Prijazno se dela, da bi jo prosil; potlej me bo pa zapodila. Toda ne bo me«. Tako je pripisoval deklici, kar mu je narekovala njegova prevzetnost, in prav mučil se je. Gospodarskih skrbi pa mu to ni zmanjšalo nič.

A skrbi je povsod več, ko treba; in Lojze je tudi spoznaval, kaj se to pravi, denar imeti! Ves vroč in zasopel je prišel nekega popoldne domov in nič ni mogel govoriti. »Kaj pa imaš, Lojze? Kaj?« je povpraševala skrbna žena. Lojze pa si je le brisal pot s čela. Prinesla mu

je nekaj prigrizka, kar ga je malo pomirilo. »Župana so volili«, je dejal in plašno pogledal krog sebe.

»No, kdo pa je izvoljen?« je vpraševala ona.

»Mene so hoteli imeti«, je dejal Lojze, in vidno mu je odleglo. Ženki pa se je zbudila samoljubna radovednost, in težko je čakala, da bi Lojze kaj več povedal. Kmalu se je ta toliko okrepčal.

»Name so leteli glasovi«, je dejal Lojze, »jaz pa sem vrgel stotak na mizo, da rajši plačam, kakor da bi bil župan. Zbali so se; Čedín je izvoljen«.

»Ej, Lojze«, je zmajevala z glavo ženica, »ta pa ni bila modra. I zakaj bi ti ne bil župan kakor kdo drug!«

»Beži no, Tona! da bi si škrici norca delali!«

»I kaj!« je ugovarjala ona; »pisarja bi imel; saj bi ga plačevala soseska. E, to nisi naredil po pameti«. Prav nezadovoljna je bila Tona z možem; zakaj bila je mnogo častihlepnejša in ničemurnejša od njega; a Lojze, ki je dobro vedel, da je mož glava, jo je zavrnil, kakor se spodobi. »Kaj hočeva midva, ki sva stara!« je dejal in ni dal, da bi bila zopet ugovarjala. »Priboljšek imava, in ne godi se nama slabo; kaj bi si prebiral! Ampak skrbeti je za Franco, da se bo tej dobro godilo.«

»Bog dal!« je dejala žena. »A tako slabe volje je dekle, odkar je doma, da ne vem, kaj ji je«.

V tem trenutju je vstopila Franca. »Oh, kako dolgčas je pri nas!« je vzdihnila, sedla na klop in vzela kito, da bi pletla.

»Franca!« je karal oče, »kaj godeš vedno, ko ti ne manjka ničesar. Bog te bo kaznoval. Če se ti ne dopade doma, pa se omoži. Vzemi Čurnovega Jaka!«

»Ki je tako pust«, je odvrnila Franca.

»Rmanovega Janeza«.

»Ki je tako neumen«.

»Pangretovega Franceta«.

»Tistega pretepača!«

»Če ti ni nobeden všeč, pa tako ostani!«

»Tako pa tudi nočem«, je dejala in gledala v kito.

»I kaj pa hočeš, sitnost sitna?«

»Tineta hočem, Mejačevega, da boste vedeli!« je dejala ona, vrgla kito stran in bežala iz hiše. Starša sta se spogledala.

»Če pa ne mara zanjo!« je opomnila črez kaj časa mati. — »In veš, kako reč je počela Mejačka, kadar je Tine le pregovoril z dekletom?«

»Vem,« je dejal Lojze. »A denar, Tona, denar, ta izpremeni vse. Franca ima denar. Umeješ? V nedeljo po nauku pojdem z dekletom k Mejačevim na polič vina. Bomo videli.« Ženi je ugajal načrt in Franci tudi; a njo so obšle sedaj nove skrbi, kako bi se oblekla v nedeljo. Postavala je pred zrcalom, pomerjala oblačila,

nadlegovala mater, naj ji pove, katera ruta se ji najbolj podaje, in nezadovoljna je bila sama s seboj. V nedeljo pa jo je peljal Lojze samoza-vestno, ker je imel denar pri sebi, k Mejačevim. Dekle ga je zadržavalo, da naj ne hodi tako naglo; gladila si je predpasnik, popravljalala pečo, in tesno ji je prihajalo. Kar je bilo pivcev v hiši, je napilo Lojzetu, ki je sedel za veliko mizo. On se je počutil in zabaval dobro; Franca pa je sedela zraven njega nema in čakala in stresla se, kadar so se odprle duri.

A ni ga bilo, kogar je pričakovala. Ko je bil Tine opazil, da prihaja vsa praznična z očetom, se je bil odpravil od doma. »Sedaj se gre kazat«, je dejal sam pri sebi. »Sedaj bosta namigavala, da imata denar, drugi pa da ga nimajo, ki so bili oholi in oblastni«. Jezil se je na to ošabno Franco. Ona je pa sedela pri mizi kakor duša v vicah, in če bi se je ne bila usmilila Minica in jo izkušala razvedriti, bi ne bila izpregovorila celi dve uri druge besede kot: »Pojdiva, oče, pojdiva!« Lojze bi bil še rad sedel, a ni mu dala miru, in šla sta. Vso pot ni govorila nič, odložila je doma vsa lepa oblačila, se oblekla hodno in ihtela. »Nič ne maraj, Franca!« jo je tolažila mati; »pojdeš v nedeljo zopet z očetom, da boš govorila s Tinetom«.

»Ne grem več«, se je hudovala ona, »in če bi me vlekli tja. Nič več!«

Minici pa ni bilo po godu, da je bil šel brat z doma, in pokarala ga je zvečer. On se je izgovarjal, da mu mrze ti bahači. »Oh, Tine«, je de-

jala sestra, »bahati pa ti ljudje res niso. Lojzetu mati časi tako povedo, da bi se jezil vsakdo drugi; on pa vse potrpi. In Franca tudi ni kar nič moška. Ali veš, Tine, da sem jaz te dni že večkrat mislila, da bi bila to nevesta zate? — Ne smej se. — Prav zares. Saj vidiš, kako hudo je sedaj pri nas, ko nimamo ničesar v roko vzeti. In Franca ni napačno dekle«. Tine je rad pritrdil; a to mu ni šlo v glavo, zakaj bi se bila, če ne iz prevzetnosti, tako strašno nališpala.

»Nemara ravno zaradi tebe«, se je smejala sestra. »In če bi ti vedel, da te ima rada, kaj pa potlej?«

»Ne bodi sitna, Minica«, je dejal Tine in izdrl roko, za katero ga je držala. Minica je bila dobre volje in ukrepala, kako bi zvršila svojo namero.

Lojze pa je tudi ukrepal. Da Franca ni srečna, to si je gnal k srcu in mislil je in mislil, kaj bi se dalo storiti, da bi bilo dobro za dekle. »Že vem«, je dejal črez nekaj dni.

»Kaj pa veš, Lojze?« je povpraševala ženica.

»Za Franco nekaj. Poslušaj, Tona. Trda je za denar pri Mejaču, to veš; in snoči mi je pravil čudne reči tisti Matija, ki je služil ondi: Čedín je moral posoditi, da so mu plačali mezdo. To je hudo za take ljudi, ki so moški. Jaz bom pa sedaj naredil tako. Tinetu dam na posodo kakih par sto goldinarjev. Potlej bom pa čakal, Kadar jih bo on potreboval najhuje, tako da jih

ne bo mogel vrniti, takrat ga bom pa jaz prijel in pritisnil kakor jazbeca s kleščami: plačaj, kar si dolžan, ali pa vzemi Franco: drugač ti zarubim konja, krave, vse, kar imaš. Rajši bo vzel dekle, kakor da bi se dal rubiti; to boš videla, zakaj Tine je moški človek«. Toni se ta misel ni zdela slaba, kakor je bil Lojze sploh po njeni pameti sedaj mnogo modrejši ko v prejšnjih časih. Kako vendar, da se je tako branil županstva!

In napotil se je Lojze z neusmiljenim svojim naklepom in mnogimi stotaki v žepu v Dramlje.

»Ho, Tine, kako je?« je vprašal, ko si je bil dal prinesiti vina in mesa.

»Dobro, Lojze. Kako pa pri vas?« je bil odgovor.

»Da še nikoli ne tako!« je bahal Lojze. »Saj veš: kadar ima človek denar, takrat se živi. Kako pa ti?« je pristavil tiho. »Saj meni smeš povedati vse, kakor da bi bil domač. Kaj ne? Vse bi bilo, samo denarja ni.« Tine je zardel in ni vedel, ali bi se jezil ali smejal. Lojze pa je vzel počasi denarnico iz žepa in naštel na mizo petsto goldinarjev. »Ali jih vidiš, Tine?« je dejal ponosno in čakal, da izkaže denar svojo moč.

»Vidim«, je dejal oni miren. »Bahat si, Lojze.«

»Nič bahat«, je odvrnil Lojze. »Kar vzemi, pa spravi!«

»Jaz?« se je začudil mladenič. »In zakaj?«

»Jaz ti jih posodim, po pet od sto.«

»Ne potrebujem, Lojze.«

»Beži no, Tine! Jaz pa vem, da potrebuješ. Kaj bi se branil denarja! Reciva: po štiri od sto.«

»Res ne, Lojze.«

»Po tri od sto boš pa vendar vzel«, je prosil Lojze, toda zastonj. Moral je spraviti svoje bogastvo in nejevoljen se je vračal domov in si mislil, da so to moški ljudje. Franci ni hotel takoj razodeti svojega neuspeha. Ko pa je bila črez par dni posebno dobre volje, je porabil ugodno priliko in ji svetoval, da naj si Tineta le izbije iz glave, ker ne mara zanjo.

»Kaj pa Vi veste!« se je ona odrezala in se zasukala po kuhinji in cvrla in pekla, da je dišalo po vsej hiši.

»Jaz mislim«, je dejal Lojze ženi, »da se dekile ne meni več dosti za Tineta. In prav ima. Ampak kaj pa danes tako šumi po kuhinji?«

»Predvčerajšnjim«, se je nasmehnila žena, »je prišla Minica Mejačeva v vas, Franca pa huda, da nima ničesar na mizo dati. In danes menda zopet nekoga pričakuje.«

»Že gredo«, je zaklicala Franca skoz vrata in stekla v stanico. Po cesti pa sta prihajala oče Čedin in Mejačev Tine praznje oblečena.

»Pokesal se je Tine, da je odrinil denar«, je opomnil Lojze in vteknil denarnico v žep.

»Kaj pa, če sta snubca?« je menila žena. Onadva sta vstopila in po slovesnem pozdravu

očeta Čedína sedla za mizo, ki jo je mati pogrinjala. Debelo je gledal Lojze, in prav neumen se mu je zdel pogovor, kakor ga je napeljal Čedín.

»Boter«, je dejal nepotrpežljiv — o denar, koliko čednosti si ti že zamoril! Koliko večja je bila prej potrpežljivost Lojzetova! — »Boter«, je dejal torej Lojze, »možje smo: govorimo naravnost! Če hočeta denarja na posodo, recita, koliko; če sta pa prišla snubit, pokličem Franco.«

»I, Lojze, hudournik«, je tolažil Čedín, »čakaj no, da povem jaz svojo. Saj se nam nikamor ne mudi. Da boš pa vedel: res sva prišla po Franco«.

»Pokliči jo«, je velel Lojze ženi; in kmalu se je prikazala deklica, zardela, s povešenimi očmi in usta na smeh, naj se je tudi premagovala. Tine jo je prijel za roko in jo vprašal, če pojde z njima, če hoče postati mlada Mejačka.

»Naj še malo premislim, Tine«, je dejala in se obrnila stran. »Ne vem še . . .«

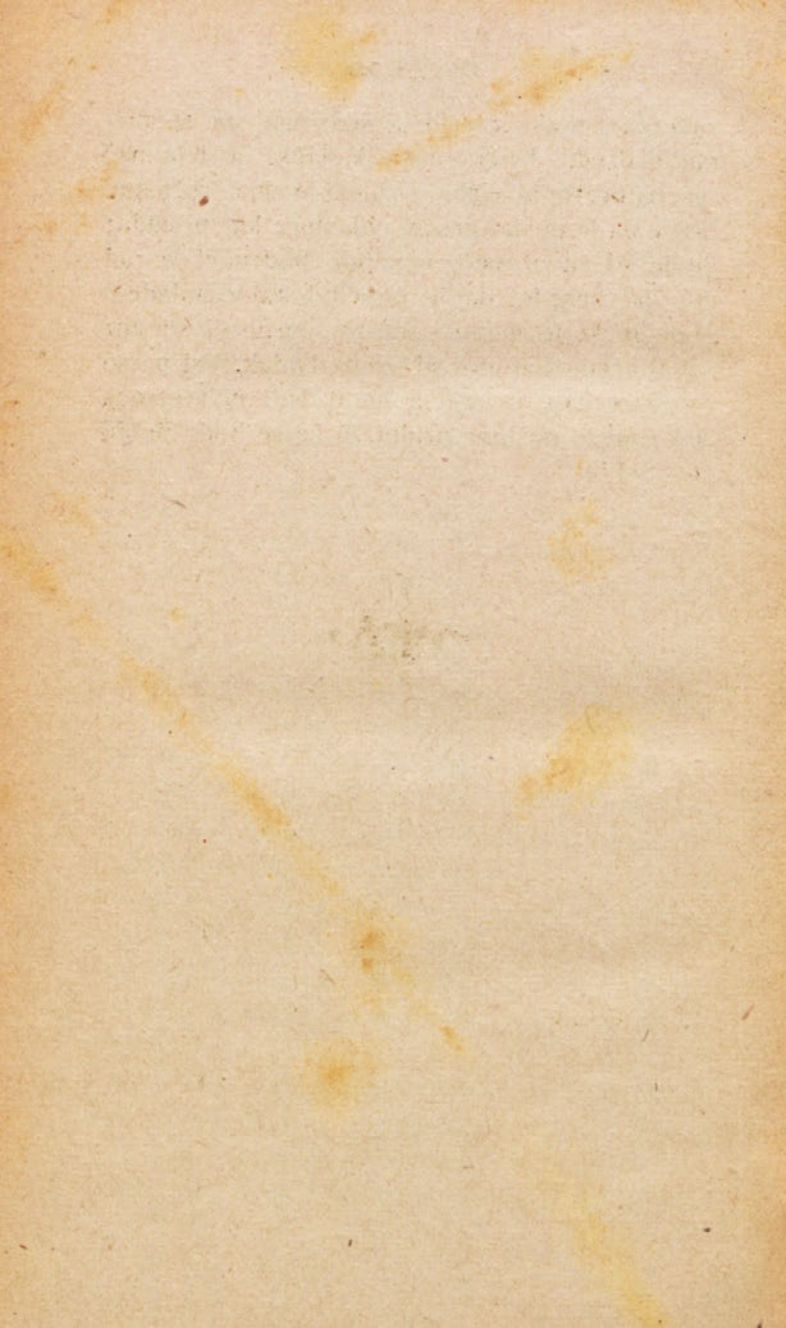
»Kako lažeš, Franca!« je popravil Lojze, da jo je vso zmotil.

»Oh, lepo Vas prosim, oče, ne bodite sitni!« je prosila; a da ni res govorila resnice, to se je pokazalo.

Ni bilo dolgo, in obhajala se je poroka obeh parov. Minica je prišla v ljubo, tiho rodino, kakršna je bila njenemu srcu najbolj po godu; proti Franci pa se je obnašala tašča od

začetka nekako mrzlo, a sčasoma sta se privadili druga drugi; stara Mejačka je bila pač rešena prejšnjih skrbi in videla je sina srečnega. Lojze pa je postal precej oblasten; kar ni čuda; ljudje so ga preveč razvajali. V družbi je rad poprijel besedo, da je povedal kaj o mladem Mejaču, ki je njegov zet; in poslušali so ga; zakaj premožen mož ni izlepa bedak. Vsi pa so živeli srečno, in srečni bodo tudi njih otroci, če ostanejo pošteni, pridni, in če se bodo ljubili med seboj.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBIS

00000076399

